

Waar een weg is, maar geen wil

Een onderzoek naar de rol van een financiële ondersteuning bij de beslissing om al dan niet vrijwillig terug te keren naar het land van herkomst.

Universiteit Leiden

Naam:	Marlous Cnossen
Studentnummer:	S1119478
Masterscriptie:	Management van de Publieke Sector
Datum en plaats:	11 augustus 2016, Voorhout
Scriptiebegeleider:	Toshkov, Dr. D.D
Tweede lezer:	Noort, Dr. W.J. van

‘My life is worth to me more than money’

(Quote geschreven door één van de respondenten als aanvulling op de enquête)

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt de scriptie ‘Waar een weg is, maar geen wil’. Dit betreft een onderzoek naar de rol van een financiële ondersteuning bij de bereidheid van een (ex-)asielzoeker om vrijwillig terug te keren naar het land van herkomst. Deze scriptie is geschreven in het kader van mijn opleiding Management van de Publieke Sector aan de Universiteit Leiden.

De keuze voor dit onderwerp is tot stand gekomen tijdens mijn stage bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst. Door veel gesprekken te voeren met zowel medewerkers binnen deze organisatie, als ook bij andere organisaties zoals de Internationale Organisatie voor Migratie en de Dienst Terugkeer en Vertrek, is het mij duidelijk geworden dat onderzoek naar deze financiële ondersteuning noodzakelijk is.

Graag wil ik de desbetreffende medewerkers van bovengenoemde organisaties bedanken die mij geholpen hebben bij het vormgeven van mijn onderzoeksonderwerp. Ook wil ik graag mijn scriptiebegeleider Dr. D.D. Toshkov bedanken voor zijn feedback, betrokkenheid en hulp bij de totstandkoming van mijn onderzoek. Daarnaast wil ik alle respondenten bedanken voor het invullen van de enquêtes. Ik weet dat het lastig was om geconfronteerd te worden met het onderwerp ‘terugkeer’, maar ik ben blij met jullie hulp. Zonder stichting HVO Querido en stichting ROS had ik bovendien mijn respondenten niet verkregen en daarom ook bijzonder veel dank aan jullie. Ook bedank ik de personen die hebben meegewerkt aan de interviews. Tot slot wil ik graag mijn familie, vriend en vriendinnen bedanken voor jullie afleiding, interesse en motiverende invloed.

Ik wens u veel leesplezier.

Marlous Cnossen

Samenvatting

In 2015 is er een grote stijging geweest van het aantal asielaanvragen in heel Europa, zo ook in Nederland. Dit heeft ervoor gezorgd dat migratie hoog op de politieke en maatschappelijke agenda is komen te staan. Een deel van de asielzoekers die naar Nederland is gekomen, krijgt geen verblijfsvergunning. Deze vreemdelingen dienen Nederland te verlaten. Een klein percentage van deze vreemdelingen keert na een negatieve beschikking vrijwillig terug naar het land van herkomst. Daarnaast is gebleken dat ook de gedwongen uitzettingen niet altijd succesvol zijn, bijna 40 procent van het aantal gedwongen uitzettingen in Nederland mislukt (Volkskrant, 2016). Om de terugkeer van niet (meer) rechtmatig verblijvende vreemdelingen in Nederland te stimuleren, zijn er een aantal instrumenten ontwikkeld. Eén hiervan is de Herintegratie Regeling Terugkeer. Dit betreft een financiële ondersteuning die (ex-)asielzoekers kunnen krijgen wanneer zij besluiten om vrijwillig terug te keren naar het land van herkomst. Volwassenen en alleenstaande minderjarige vreemdelingen kunnen in aanmerking komen voor een financiële ondersteuning ter waarde van respectievelijk €1750,- en €880,-. Dit instrument is nog niet eerder geëvalueerd en ook is niet bekend wat het effect is van deze financiële ondersteuning op vrijwillige terugkeer. Om hier een beter beeld van te krijgen, is onderzoek gedaan naar deze vorm van ondersteuning. Hierbij staat de volgende probleemstelling centraal:

Welke rol speelt een financiële terugkeerondersteuning bij de beslissing van een (ex-)asielzoeker om (al dan niet) vrijwillig terug te keren naar het land van herkomst?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden, is ervoor gekozen om een beschrijvend en verklarend onderzoek uit te voeren, waarbij gemixte methoden gebruikt zijn. Het onderzoek is zowel kwantitatief als kwalitatief van aard. Er is gebruik gemaakt van semigestructureerde interviews met vijf medewerkers, werkzaam bij verschillende terugkeerorganisaties. Vervolgens zijn enquêtes ingevuld door 108 afgewezen en/of uitgeprocedeerde asielzoekers.

In dit onderzoek is geconcludeerd dat de financiële terugkeerondersteuning vooral een rol speelt bij de groep (ex-)asielzoekers die nog nadenkt over terugkeer. 82,5% van deze groep is bereid de twijfel opzij te zetten en terug te keren naar het land van herkomst wanneer zij een financiële vergoeding krijgen. Ook 38% van de respondenten die niet van plan is om terug te keren, is hiertoe wel bereid met een financiële ondersteuning. De financiële ondersteuning blijkt echter voor veel respondenten niet de belangrijkste reden te zijn om terug te keren.

Tevens is een opvallende conclusie dat (ex-)asielzoekers die persoonlijk contact hebben gehad met de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), eerder bereid zijn om terug te keren naar het land van herkomst dan (ex-)asielzoekers die geen persoonlijk contact hebben gehad. Dit vermoeden speelde al langer, maar is niet eerder onderzocht. Ook is van belang of een persoon op de hoogte is van de financiële ondersteuning die geboden wordt. Mensen die hiervan op de hoogte zijn, zijn eerder bereid om terug te keren. Opvallend is daarnaast dat het merendeel van de respondenten, namelijk 81%, zonder een terugkeerondersteuning financieel niet in staat is om vrijwillig terug te keren. Dit betekent dat een financiële ondersteuning een belangrijk en ook een noodzakelijk instrument is om afgewezen en uitgeprocedeerde asielzoekers vrijwillig terug te laten keren.

In dit onderzoek is ook gekeken naar enkele controle variabelen, waarvan verwacht werd dat deze invloed zouden hebben op de beslissing van een individu om al dan niet terug te keren naar het land van herkomst. Gekeken is hierbij naar geslacht, verblijfsduur in Nederland en het hebben van familie en/of goede vrienden in Nederland. Geen van deze factoren blijkt in dit onderzoek echter significant van invloed op de bereidheid om terug te keren.

Om het effect van dit instrument nog beter in kaart te brengen, wordt aanbevolen om een prospectief cohortonderzoek uit te voeren. Op deze manier kan worden bekeken of respondenten ook daadwerkelijk terugkeren en niet enkel op de enquête aangeven dit te doen. Daarnaast wordt aanbevolen om medewerkers van IOM meer zichtbaar aanwezig te laten zijn op locaties waar (ex-)asielzoekers verblijven. Elke asielzoeker zou daarnaast na een afwijzende beschikking een persoonlijk gesprek moeten hebben met een medewerker van IOM, zodat elke asielzoeker op de hoogte is van de mogelijkheden tot terugkeer en de bijbehorende financiële ondersteuning.

Inhoud

Voorwoord	2
Samenvatting	3
Lijst met afkortingen	7
Hoofdstuk 1: Inleiding	8
1.1 Aanleiding	8
1.2 Probleemstelling en onderzoeksvraag	9
1.2.1 Doelstelling	10
1.3 Maatschappelijke relevantie	10
1.4 Wetenschappelijke relevantie	10
1.5 Leeswijzer.....	11
Hoofdstuk 2: Achtergrondinformatie	12
2.1 Het Nederlandse terugkeerbeleid.....	12
2.2 Financiële ondersteuning bij terugkeer.....	14
Hoofdstuk 3: Literatuurstudie en theorie	17
3.1 Terugkeermigratie	17
3.2 Theorie.....	20
3.3 Hypothesen	22
Hoofdstuk 4: Methodologische verantwoording.....	25
4.1 Onderzoeksdesign.....	25
4.2 Voor- en nadelen gekozen onderzoeksdesign	25
4.3 Dataverzameling	25
4.4 Conceptualisering en operationalisering	27
4.5 Kwaliteit onderzoek.....	30
4.5.1 Betrouwbaarheid	30
4.5.2 Validiteit	30
4.5.3 Representativiteit	30
Hoofdstuk 5: Onderzoeksresultaten en analyse	32
5.1 Beschrijving antwoorden enquête	32
5.2 Toetsen verwachtingen	39

5.2.1 Rol van een de financiële ondersteuning	39
5.2.2 Controlevariabelen	44
5.2.3 Overige verbanden	45
Hoofdstuk 6: Conclusie	48
Hoofdstuk 7: Discussie.....	50
7.2 Aanbevelingen voor verder onderzoek.....	52
7.3 Aanbevelingen voor de praktijk	53
Literatuur	55
Bijlage 1: HRT landenlijst 2016.....	59
Bijlage 2: Overzicht maximale in-cash assistance per lidstaat van de Europese Unie	60
Bijlage 3 Interview respondent A.....	61
Bijlage 4 Interview respondent B.....	65
Bijlage 5 interview respondent C	73
Bijlage 6 interview respondent D.....	83
Bijlage 7 interview respondent E	90
Bijlage 8 enquête Nederlands/Engels.....	95
Bijlage 9 enquête Frans	98
Bijlage 10 SPSS syntax	100
Bijlage 11 overzicht herkomstlanden respondenten.....	102

Lijst met afkortingen

AMV	alleenstaande minderjarige vreemdeling
AVRR	Assisted Voluntary Return and Reintegration
DT&V	Dienst Terugkeer & Vertrek
HRT	Herintegratieregeling Terugkeer
IOM	Internationale Organisatie voor Migratie
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
NGO	Niet- Gouvernementele Organisatie
OSB	Ondersteuningsbijdrage
REAN	Return- and Emigration from the Netherlands
REG	Return Expert Group
ROS	Rotterdams Ongedocumenteerden Steunpunt
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
VWN	VluchtelingenWerk Nederland
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

Hoofdstuk 1: Inleiding

In dit hoofdstuk zal allereerst de aanleiding van het onderzoek besproken worden. Hierop volgend zullen de probleemstelling, doelstelling en de onderzoeksvraag worden behandeld. Vervolgens zal de wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie worden toegelicht en dit hoofdstuk wordt afgesloten met een leeswijzer.

1.1 Aanleiding

De Nederlandse bevolking groeide in 2015 tot 16,9 miljoen inwoners, ondanks het feit dat het geboorteoverschot uitzonderlijk laag was dit jaar. De reden van deze enorme toename van inwoners is migratie en dan voornamelijk de verhoogde asielinstroom (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2016). Door de hoge instroom is het asielbeleid als prioriteit op de agenda komen te staan, zowel in de politiek als in de maatschappij wordt veel aandacht besteed aan dit onderwerp. Migratie gaat niet enkel om de toelating van derdelanders, maar is een proces met veel aspecten. Zoals Sybrand Buma in een asieldebat stelde: ‘Terugkeer is een onlosmakelijk onderdeel van het asielbeleid’ (CDA, 2015: 2). Terugkeer van migranten naar het land van herkomst, wanneer de vreemdeling geen rechtmatig verblijf (meer) in Nederland heeft, is in zijn algemeenheid daarom een belangrijke prioriteit van het huidige kabinet (Dijkhoff, 2016). Om een geloofwaardig asielbeleid te hebben en te behouden, is het essentieel om een consequent terugkeerbeleid te hanteren.

Terugkeer is altijd een onoplosbaar probleem geweest zowel in Nederland als in andere Europese lidstaten. Er zijn verschillende instrumenten ontwikkeld om de terugkeer van derdelanders die geen rechtmatig verblijf in Nederland hebben te bevorderen. Eén hiervan is de Herintegratie Regeling Terugkeer (HRT): een zogenaamde ‘vertrekpremie’ voor (ex)-asielzoekers die vrijwillig willen terugkeren. Dit instrument staat al enkele jaren ter discussie. Recent is er door het Ministerie van Veiligheid en Justitie een onderzoek ingesteld naar de vertrekpremie die Oekraïense asielzoekers krijgen wanneer zij vrijwillig Nederland willen verlaten na een afgewezen asielverzoek. De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) trok aan de bel nadat er aanwijzingen waren gesignaleerd dat misbruik gemaakt wordt van de premie door deze groep asielzoekers. Zij zouden enkel naar Nederland komen om de vertrekpremie te innen, om vervolgens direct weer terug te keren naar Oekraïne (Financieel dagblad, 2016). Het is niet de eerste keer dat deze financiële vergoeding ter discussie staat: om deze reden werden Kosovo, Wit-Rusland en Georgië al eerder uitgesloten van dit ‘herintegratiegeld’.

De financiële ondersteuning voor (ex-)asielzoekers is ingevoerd als instrument om vrijwillige terugkeer te stimuleren. Gedwongen uitzetting van een afgewezen asielzoeker is duur en tijdrovend, en veelal niet mogelijk door obstakels die worden veroorzaakt in het land van herkomst. Het uitzetbeleid in Nederland is altijd een zwak punt geweest en met deze premie wordt geprobeerd om asielzoekers in te laten zien dat het loont om terug te keren (Telegraaf, 2016).

Echter, of deze vorm van ondersteuning daadwerkelijk ook aanmoedigend werkt voor vrijwillige terugkeer en wat voor bedrag dan ter beschikking gesteld zou moeten worden is niet duidelijk en de meningen zijn hier sterk over verdeeld. In dit debat staan de VVD en PvdA lijnrecht tegenover elkaar.

De aanleiding voor het onderzoek is om er achter te komen in hoeverre deze financiële ondersteuning een rol speelt in de bereidheid van een (ex-)asielzoeker om vrijwillig terug te keren. Eén van de conclusies van een beleidsevaluatie van het Nederlandse migratie- en ontwikkelingsbeleid van 2012 is dat nog altijd te weinig bekend is over het effect van terugkeerondersteuning. Als aandachtspunt wordt dan ook genoemd: *‘Het is van belang dat nadrukkelijker en intensiever dan voorheen wordt gemonitord wat de effecten zijn van herintegratieondersteuning op de terugkeerbeslissing en op de duurzaamheid van terugkeer’* (Frouws, & Grimmius, 2012: 24).

1.2 Probleemstelling en onderzoeksvraag

De Herintegratie Regeling Terugkeer (HRT) heeft als doel om zelfstandig vertrek uit Nederland van (ex-)asielzoekers te bevorderen en daarnaast een bijdrage te leveren aan duurzame terugkeer naar het land van herkomst of duurzame hervestiging in een derde land (Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2013). Om deze regeling uit te kunnen voeren en (ex-)asielzoekers te kunnen begeleiden bij vrijwillige terugkeer, krijgt IOM op jaarbasis miljoenen aan subsidies van zowel de Nederlandse overheid als Europese fondsen (IOM, 2015). Tot op heden is echter nog steeds niet duidelijk wat voor effect deze herintegratiegelden hebben en of het daadwerkelijk zo aanmoedigend werkt zoals het bedoeld is.

De onderzoeksvraag die centraal staat in dit onderzoek luidt:

Welke rol speelt een financiële terugkeerondersteuning bij de beslissing van een (ex-)asielzoeker om (al dan niet) vrijwillig terug te keren naar het land van herkomst?

1.2.1 Doelstelling

Dit onderzoek wordt uitgevoerd met het doel om inzicht te verkrijgen in de rol die de terugkeerondersteuning van IOM speelt bij de bereidheid van (ex-)asielzoekers tot vrijwillige terugkeer naar het land van herkomst of naar een derde land. De uitkomsten hiervan kunnen relevant zijn voor de leden van de *Return Expert Group* (REG) in de discussie die zij momenteel voeren over deze ondersteuning in Europa. Daarnaast zou het bij kunnen dragen aan het uniformeren en/of stellen van bandbreedtes in de terugkeervergoedingen die de verschillende lidstaten geven. Daarnaast heeft het onderzoek als doel om beleidsmakers te informeren en te adviseren over de rol die dit instrument speelt bij de beslissing om al dan niet vrijwillig terug te keren. Tot slot heeft dit onderzoek het doel om een basis te vormen voor een breed Europees vergelijkend onderzoek.

1.3 Maatschappelijke relevantie

De vraag op welke manier terugkeer van vreemdelingen die geen rechtmatig verblijf in Nederland hebben bevorderd kan worden, wordt vaak gesteld in het (Europese) maatschappelijke en politieke debat. Onlangs is gebleken dat bijna 40 procent van het aantal gedwongen uitzettingen in Nederland mislukt (Volkskrant, 2016). In Nederland is de vreemdeling altijd zelf verantwoordelijk voor zijn terugkeer. Wanneer de vreemdeling niet zelfstandig terugkeert, kan gedwongen uitzetting plaats vinden op initiatief van de Dienst Terugkeer & Vertrek (DT&V). Het is belangrijk dat de vrijwillige terugkeer bevorderd wordt, omdat deze gedwongen uitzetting niet wenselijk wordt geacht. Momenteel is het effect van de financiële ondersteuning van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) niet duidelijk. De verschillen tussen de lidstaten in de hoogte van de vergoeding zijn groot, en binnen de *REG* wordt momenteel gekeken op welke manier de vergoedingen meer geüniformeerd zouden kunnen worden. Om dit te kunnen bepalen, moet eerst bekeken worden naar de rol van dit instrument.

Om te bepalen welk bedrag aangeboden zou moeten worden voor een zo hoog mogelijk vrijwillig terugkeerpercentage, is het belangrijk te weten welke rol dit bedrag speelt bij de beslissing van een persoon om al dan niet vrijwillig terug te keren. Daarnaast draagt dit onderzoek bij aan maatschappelijke relevantie omdat de terugkeervergoeding momenteel een belangrijk punt van discussie is in de coalitie.

1.4 Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek is wetenschappelijke relevant omdat een dergelijk effect nog niet eerder onderzocht is. Het is dan ook aanbevolen door het Wetenschappelijk Onderzoek- en

Documentatiecentrum (WODC) om hier onderzoek naar te verrichten. In de studie van 2014 *'Afgewezen en uit Nederland vertrokken'*, is onderzoek gedaan naar de achtergronden van variatie in zelfstandige terugkeer onder uitgeprocedeerde asielzoekers. In deze studie is echter het effect van financiële ondersteuning beperkt getoetst omdat in alle onderzochte jaren de uitgeprocedeerde asielzoekers aanspraak konden maken op de basisregeling voor vrijwillige terugkeer. Aanbeveling vanuit het WODC is om een onderzoek te doen om dit effect beter in kaart te kunnen brengen (Leerkes, Boersema, van Os, Galloway, & van London., 2014: 79).

1.5 Leeswijzer

Allereerst zal in hoofdstuk 2 achtergrondinformatie worden verschaft over het Nederlandse terugkeerbeleid en de bijbehorende financiële terugkeerondersteuning. Vervolgens zal in hoofdstuk 3 de al bestaande literatuur over dit onderwerp uiteengezet worden, gevolgd door theorie die is gevormd op basis van interviews. Ook zullen in dit hoofdstuk de hypothesen worden opgesteld. In hoofdstuk 4 zullen de gebruikte methoden en methodologische verantwoording worden toegelicht. Hoofdstuk 5 biedt een overzicht van de gevonden onderzoeksresultaten. Vervolgens zullen de conclusies van dit onderzoek worden toegelicht in hoofdstuk 6 en deze zullen gevolgd worden door de discussie en aanbevelingen in hoofdstuk 7.

Hoofdstuk 2: Achtergrondinformatie

In dit hoofdstuk zal achtergrondinformatie worden verschaft over het Nederlandse terugkeerbeleid en de financiële terugkeerondersteuning.

2.1 Het Nederlandse terugkeerbeleid

Van alle vreemdelingen die in Nederland asiel aanvragen, krijgt een deel geen verblijfsvergunning. Om deze reden moeten dagelijks veel vreemdelingen Nederland verlaten. Al in het regeerakkoord van 1998 is afgesproken dat het terugkeerbeleid in Nederland geïntensiveerd zou moeten worden.

Hierbij is bepaald dat: *“Van de vreemdeling, in het geval dat de eerste beslissing op zijn verzoek om toelating negatief is, medewerking zal worden verlangd aan de voorbereiding van terugkeer, zodat in het geval de negatieve beslissing in de rechterlijke procedure wordt bevestigd, het vertrek ook zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk binnen vier weken na het in kracht van gewijsde gaan van de rechterlijke uitspraak, kan plaatsvinden”* (Cohen, 1999: 86).

In Nederland geldt het uitgangspunt dat wanneer een vreemdeling geen recht (meer) heeft op verblijf in Nederland, deze persoon Nederland moet verlaten. Bij het proces van vertrek uit Nederland staat altijd de eigen verantwoordelijkheid van de vreemdeling centraal.

Nadat de asielaanvraag van een vreemdeling is afgewezen door de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) of een persoon zonder rechtmatig verblijf in het land wordt aangetroffen, ontvangt DT&V een overdrachtdossier en start het vertrekproces. Bij de afwijzing op het asielverzoek wordt ook een vertrektermijn opgelegd. Deze termijn is meestal 28 dagen, waarin de vreemdeling vrijwillig kan vertrekken, eventueel met behulp van IOM of andere terugkeerprojecten. Door de regievoerder van DT&V wordt een individueel vertrekplan opgesteld. Een belangrijk onderdeel hiervan is het in orde maken van de identiteitsdocumenten, wanneer de vreemdeling hier niet over beschikt. Zonder deze documenten is zowel vrijwillige terugkeer als gedwongen uitzetting niet mogelijk. Vaak hebben asielzoekers geen identiteitsdocumenten (meer) en moet een aanvraag worden ingediend voor een vervangend reisdocument bij de autoriteiten van het land van herkomst. DT&V neemt hierin het voortouw (Dienst Terugkeer en Vertrek, 2015).

De meeste landen van herkomst eisen dat de identiteit en nationaliteit van een vreemdeling vastgesteld zijn voordat zij vervangende reisdocumenten uitgeven. Indien de vreemdeling niet

in het bezit is van een identiteitsdocument, zal doorgaans een bezoek nodig zijn aan de ambassade of het consulaat van het land waar de vreemdeling stelt vandaan te komen. Dit bezoek wordt georganiseerd door DT&V. De vreemdeling heeft tijdens het gesprek met de betreffende diplomatieke vertegenwoordiging de gelegenheid om zijn nationaliteit te bewijzen. Het komt voor dat hiervoor aanvullend onderzoek in het herkomstland zelf noodzakelijk is. Daarnaast zijn niet alle diplomatieke vertegenwoordigingen bevoegd om zonder tussenkomst van de autoriteiten in het land van herkomst een (vervangend) reisdocument te verstrekken (Dijkhoff, 2015).

Het komt vaak voor dat vreemdelingen bewust geen of onjuiste personalia en nationaliteitsgegevens doorgeven aan de diplomatieke vertegenwoordigers, om op deze manier uitzetting te voorkomen. In dit geval is het voor DT&V dan zeer lastig om reisdocumenten te verkrijgen voor de vreemdeling. Zonder een reisdocument kan een vreemdeling Nederland niet verlaten. De autoriteiten van het (vermoedelijke) land van herkomst zullen, aan de hand van de door de persoon verstrekte informatie, controleren of de opgegeven nationaliteit en identiteit kloppen. (Dijkhoff, 2015).

Omdat geen gevallen bekend zijn van autoriteiten die weigeren hun onderdanen terug te nemen wanneer de asielzoeker zelf mee wil werken, wordt de vrijwillige terugkeer van asielzoekers gestimuleerd. Vrijwillige terugkeer verdient om meer redenen de voorkeur boven gedwongen terugkeer. Gedwongen terugkeer is zeer tijdrovend, kost veel geld en een gedwongen uitzetting is voor de vreemdeling zelf ook niet prettig. Ook de *United Nations High Commissioner for Refugees* (UNHCR) beschouwt vrijwillige terugkeer als een van de drie duurzame oplossingen voor de vluchtelingenproblematiek (naast lokale integratie in het land van asiel, of hervestiging in een derde land), die vluchtelingen moet toelaten hun leven in waardigheid herop te bouwen.

In het Nederlandse vreemdelingenbeleid kunnen drie vormen van vertrek worden onderscheiden (Klaver, Telli & Witvliet, 2015):

- Zelfstandig vertrek zonder toezicht
- Zelfstandig vertrek onder toezicht (ook wel vrijwillige terugkeer genoemd)
- Gedwongen vertrek

De termen ‘vrijwillige terugkeer’ en ‘zelfstandige terugkeer’ worden veel door elkaar heen gebruikt in de vreemdelingenketen, maar hiermee wordt hetzelfde bedoeld. Beide termen zijn

echter niet sluitend. De Vreemdelingenwet en de Vreemdelingencirculaire kennen geen definitie van vrijwillig of zelfstandig vertrek. In de Vreemdelingenwet en Vreemdelingencirculaire staat beschreven dat bij zelfstandig vertrek, de terugkeer onder andere wordt gefaciliteerd door IOM en dat hierbij een vertrekgeregeling wordt aangeboden (Europees Migratienetwerk, 2006). De term zelfstandig is eigenlijk niet van toepassing wanneer een vreemdeling terugkeert via IOM omdat de vreemdeling hierbij begeleiding krijgt. De term vrijwillig is vaak ook niet correct, de meeste vreemdelingen willen niet terug naar het land van herkomst maar als ze toch terug moeten, gaan zij liever ‘vrijwillig’ met behulp van IOM dan gedwongen uitgezet te worden.

2.2 Financiële ondersteuning bij terugkeer

Kortgezegd betekent een financiële terugkeerondersteuning dat de vreemdeling die meewerkt aan zijn vertrek, een bedrag meekrijgt om de terugkeer tot stand te brengen, met eventueel ook herintegratiegeld om een nieuw leven op te kunnen bouwen in het land van herkomst.

Dit onderzoek richt zich op de vreemdelingen die vrijwillig vertrekken onder toezicht van IOM. Vrijwillige terugkeer staat in het Nederlandse terugkeerbeleid voorop en om dit te stimuleren ondersteunt de Nederlandse overheid de vreemdeling hierbij met diverse maatregelen om de praktische belemmeringen voor terugkeer weg te nemen (Teeven, 2014).

In 1991 is het *Return- and Emigration from the Netherlands* (REAN) programma ingesteld. Dit programma wordt uitgevoerd door IOM en heeft als doel om praktische belemmeringen voor terugkeer weg te nemen. Binnen het REAN-programma kunnen in principe alle vreemdelingen ondersteuning krijgen, wanneer zij voldoen aan bepaalde voorwaarden. De ondersteuning vanuit het REAN-programma bestaat uit (Teeven, 2014: 1):

- Voorlichting over terugkeer
- Het geven van advies en informatie over terugkeer
- Begeleiding bij vertrek op Schiphol en voor zover van toepassing bij transit en aankomst
- Een vliegticket naar een plaats zo dicht mogelijk bij de eindbestemming en, indien nodig, een vergoeding om verder te reizen over land;
- Ondersteuning bij het verkrijgen van een reisdocument en vergoeding van de kosten;
- Een financiële bijdrage, ook wel een ondersteuningsbijdrage genoemd, om de eerste periode na vertrek uit Nederland te kunnen overbruggen. Personen die

geen verblijf in Nederland hebben aangevraagd, komen niet voor een ondersteuningsbijdrage in aanmerking;

Medewerkers van IOM zijn zoveel als mogelijk aanwezig op asielzoekerscentra, bed-bad-broodvoorzieningen en andere opvanglocaties waar asielzoekers verblijven. De medewerkers van IOM houden hier inloopsprekuren en delen flyers uit. Er worden gesprekken gevoerd met asielzoekers die zelf aangeven vrijwillig terug te willen keren of hier over nadenken. Wanneer de asielzoeker aangeeft vrijwillig te willen terugkeren, wordt bekeken of de asielzoeker voldoet aan de voorwaarden van het REAN programma. Daarnaast geldt sinds 2012, enkel voor asielzoekers, de mogelijkheid om aanvullende ondersteuning te krijgen vanuit de HRT. Deze regeling is opgezet om de vrijwillige terugkeer en herintegratie in het land van herkomst verder te stimuleren. Binnen de HRT wordt voorzien in een extra financiële ondersteuning voor uitgeprocedeerde asielzoekers. Dit wordt ook wel de *in-cash assistance* genoemd. Volwassenen en alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's) kunnen in aanmerking komen voor een financiële ondersteuning ter waarde van respectievelijk €1750 en €880. Ook krijgen zij een ondersteuningsbijdrage (OSB). De OSB bedraagt €500 of €200 voor een volwassene of AMV en €100 of €40 per meereizend kind (Dienst Terugkeer en Vertrek, 2015). Gezamenlijk wordt dit ook wel *Assisted Voluntary Return and Reintegration (AVRR)* genoemd. AVRR wordt in elke lidstaat van de Europese Unie aangeboden, de inhoud van deze ondersteuning is nationaal beleid en verschilt sterk per lidstaat.

Enkel (ex-)asielzoekers die terugkeren naar of zich opnieuw vestigen in een land op de HRT landenlijst komen in aanmerking voor deze aanvullende ondersteuning¹. (Ex-)asielzoekers waarvan de verblijfsvergunning is of wordt ingetrokken behoren ook tot de doelgroep.

Daarnaast moet voldaan worden aan de volgende voorwaarden om gebruik te kunnen maken van de HRT (Dienst Terugkeer en Vertrek, 2015):

- De (ex-)asielzoeker doorloopt niet de Algemene Asielprocedure op het moment van de aanvraag
- De (ex-)asielzoeker is niet tot ongewenst vreemdeling verklaard
- De (ex-)asielzoeker heeft geen inreisverbod van meer dan 5 jaar opgelegd gekregen

¹ Een overzicht van de HRT landenlijst is te vinden in bijlage 1.

- De (ex-)asielzoeker is niet veroordeeld voor mensenhandel of – smokkel of een zedendelict
- De aanvraag tot verlening van verblijfsvergunning van de (ex-)asielzoeker is niet afgewezen op grond van artikel 1F²
- De (ex-)asielzoeker verblijft op het moment van de aanvraag niet in vreemdelingenbewaring
- De (ex-)asielzoeker behoort niet tot de ‘Dublin in-claim’ doelgroep³.

Naast de ondersteuning die door IOM wordt aangeboden, zijn een aantal terugkeerprojecten beschikbaar die worden uitgevoerd door het maatschappelijk middenveld. Voorbeelden hiervan zijn Niet-Gouvernementele Organisaties (NGO's) en stichtingen. Ook deze terugkeerprojecten worden grotendeels gefinancierd door de Nederlandse overheid en Europese fondsen. Van de groep die ‘vertrekt onder toezicht’ gaat het overgrote deel (meer dan 90%) onder begeleiding van IOM. Om deze reden gaat dit onderzoek over de vergoeding vanuit IOM, omdat de andere terugkeerprojecten worden uitgevoerd op kleine schaal en de inhoud wisselend is per project. Wel zijn medewerkers binnen deze projecten geïnterviewd.

² Artikel 1F bepaalt dat personen die ervan worden verdacht dat zij zich schuldig hebben gemaakt aan oorlogsmisdaden of misdaden tegen de menselijkheid zijn uitgesloten van de bescherming van het Vluchtelingenverdrag.

³ De Dublinverordening is een Europese Verordening. Deze verordening is opgesteld om duidelijk te maken welk land verantwoordelijk is voor de behandeling van een asielverzoek. Voorts is het land waar de vreemdeling het Schengengebied inkomt verantwoordelijk (Europa Nu, z.j.).

Hoofdstuk 3: Literatuurstudie en theorie

In dit hoofdstuk zal allereerst de al bestaande literatuur met betrekking tot terugkeermigratie worden samengevat. Vervolgens zullen algemene veronderstellingen worden opgesteld naar aanleiding van interviews met mensen vanuit het werkveld. Op basis van de theorie zullen verschillende hypothesen opgesteld worden, welke getoetst zullen worden in hoofdstuk vijf.

3.1 Terugkeermigratie

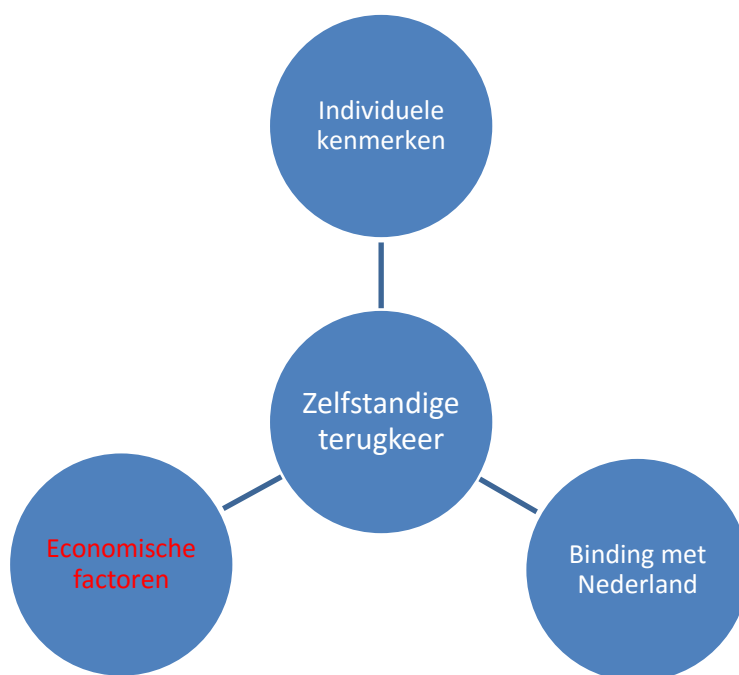
In tegenstelling tot algemene migratiestudies, is wetenschappelijk werk en literatuur over ‘terugkeermigratie’ pas op een later moment ontstaan (King, 1983). Ook de theorievorming over terugkeermigratie is nog onvoldoende uitgewerkt. Oorzaak hiervan was volgens King dat onderzoek naar terugkeer lastig is, omdat het verzamelen van betrouwbare data veelal problemen oplevert (King, 1983). Vaak zijn geen officiële cijfers bekend van het aantal teruggekeerden. Hoewel dit onderzoek dateert van 1983, is dit hedendaags nog steeds het geval. Wel is veel onderzoek gedaan naar de keuze van een migrant om terug te keren naar het land van herkomst. In 2004 is door Black et al. onderzocht welke factoren van invloed kunnen zijn op de beslissing om terug te keren naar het land van herkomst. In dit onderzoek is gekeken naar individuele factoren die van invloed kunnen zijn. Tevens zijn politieke, economische en sociale factoren in het gevestigde land en het land van herkomst onderzocht. Een belangrijk onderdeel wat daarnaast onderzocht is, zijn de zogenaamde *incentives* en *discentives* in het gevestigde land, waar ook het AVRR programma als onderdeel meegenomen is. In dit onderzoek komt naar voren dat voor de respondenten een ondersteuningsprogramma geen bepalende factor is geweest om terug te keren, hoewel de ondersteuning wel erg welkom was nadat migranten al besloten hadden om terug te keren (Black et al., 2004).

In een soortgelijk onderzoek van Koser en Kuschminder blijkt echter wel dat het AVRR programma door respondenten redelijk vaak wordt genoemd als de beslissende factor om terug te keren naar het land van herkomst (Koser, & Kuschminder, 2015).

Al vroeg in de literatuur komt naar voren dat er grofweg twee soorten redenen zijn voor terugkeer: de *pull*factoren en de *push*factoren (Gmelch, 1980). Ook Black et al (2004) wijzen hierop en geven aan dat deze factoren kunnen plaatsvinden binnen een economische, sociale, persoonlijke of een politieke dimensie. Volgens Gmelch (1980) is de economische dimensie belangrijker dan wordt gedacht en ook belangrijker dan wordt toegegeven door personen die terugkeren. Black et al (2004) stellen echter dat juist de niet-economische factoren van grotere invloed zijn op de beslissing om terug te keren.

Asielzoekers hebben vaak veel geld betaald om Europa te bereiken. Volgens van Liempt (2007) wordt voor deze overtocht vaak het huis verkocht, een lening aangegaan of al het spaargeld aangebroken. Eenmaal aangekomen in Europa, is het voor migranten vaak niet toegestaan om arbeid te verrichten en dus geld te verdienen. Op deze manier kan een tekort aan financiële middelen zorgen voor een praktische belemmering om terug te keren. Uit eerder onderzoek blijkt dat 75% van de respondenten niet over genoeg geld beschikte om terug te keren. De asielzoekers in dit onderzoek hadden niet genoeg middelen beschikbaar om te voorzien in de reis en de eerste levensonderhoud (Leerkes, Galloway en Kromhout, 2010). Al eerder concludeerde van Liempt (2007) dat slechts een klein deel van de uitgedeelde asielzoekers financieel in staat is om terug te keren zonder hulp van derden. Van Wijk (2008) stelt dat illegale migranten veelal een onafgeloste migratieschuld hebben, wat een belemmering vormt voor terugkeer. De reis naar Europa is vaak duur en er vindt regelmatig uitbuiting plaats door mensensmokkelaars. Migrant lenen vaak grote bedragen om het migratieproject te financieren (van Liempt, 2007). Daarnaast kan volgens van Wijk sprake zijn van een 'sociale schuld' (van Wijk, 2008). Een sociale schuld ontstaat omdat de omgeving waar de asielzoeker vandaan komt, vaak veel geld investeert om de reis van de asielzoeker mogelijk te maken. Dit doen zij met de verwachting dat de asielzoeker het geld terugverdient in Europa en daardoor de omgeving financieel kan ondersteunen. Al eerder vond Lindstrom (1996) bewijs voor een negatieve relatie tussen deze sociale schuld en terugkeer onder ongeschoolde Mexicaanse immigranten in de Verenigde Staten.

Uit bovengenoemde onderzoeken komt naar voren dat een aantal belangrijke factoren invloed hebben op de bereidheid van asielzoekers om terug te keren naar het land van herkomst (Black et al, 2004; Koser, K en Kuskminder K., 2015; Gmelch, 1980, Van Liempt., 2007). Deze factoren zijn hieronder schematisch weergegeven:

Figuur 1: verwachte factoren van invloed op beslissing vrijwillige terugkeer

In dit onderzoek zal gekeken worden naar de rol van de financiële vergoeding op zelfstandige terugkeer. De economische factor is in dit onderzoek de belangrijkste variabele. Daarnaast wordt ook gekeken naar overige belangrijke factoren, namelijk de individuele kenmerken en de binding met Nederland.

Zoals eerder genoemd, bepaalt elk land zelf de hoogte van de financiële vergoeding die een vreemdeling meekrijgt. Er is geen Europees beleid en de bedragen binnen de Europese lidstaten verschillen dan ook aanzienlijk⁴. In 2015 is door Koser en Kuschminder geprobeerd een vergelijkend onderzoek uit te voeren naar het AVRR programma in verschillende landen. Bovengenoemde factoren zijn hierbij naar voren gekomen als de belangrijkste. In Europa zijn de terugkeercijfers zeer lastig te analyseren, omdat het niet precies bekend is in welke mate uitgeprocedeerde asielzoekers terugkeren naar hun landen van herkomst. Van alle uitgeprocedeerde asielzoekers terugkeren naar hun landen van herkomst. Van alle asielzoekers die in 2001 een eerste asielverzoek indienden en uiteindelijk geen asielvergunning kregen, was 20% voor 2007 aantoonbaar uit Nederland vertrokken (INDIAC, 2007). Meer dan 60% van de uitgeprocedeerde asielzoekers in Europa is zonder aantoonbaar vertrek geregistreerd (INDIAC, 2007). Niet eerder is het mechanisme onderzocht van de terugkeervergoeding op vrijwillige terugkeer.

⁴ Overzicht van de bedragen die worden gegeven per lidstaat is bijgevoegd in bijlage 2.

3.2 Theorie

Omdat nog weinig theorie bekend is over de rol van een financiële terugkeerondersteuning bij de beslissing om al dan niet terug te keren, wordt deze theorie gebaseerd op interviews⁵. Naar aanleiding van de interviews zullen verwachtingen worden opgesteld en deze zullen worden getoetst aan de hand van enquêtes ingevuld door (ex-)asielzoekers.

Alle geïnterviewde respondenten geven aan dat de beslissing om terug te keren een individuele keuze is en dat de (ex-)asielzoeker verschillende factoren zal afwegen alvorens tot een beslissing te komen. Een afgewezen asielzoeker heeft eigenlijk twee keuzes: illegaal in Nederland overleven of terugkeren naar het land van herkomst. Om erachter te komen hoe de overheid effectief personen die geen rechtmatig verblijf meer in Nederland hebben terug kan laten keren, is het belangrijk om inzicht te krijgen in hoe mensen beslissingen nemen en waarom bepaalde keuzes worden gemaakt (Tiemeijer, Thomas, & Prast, 2009).

Respondent A van IOM benadrukt dat het niet bekend is welke rol een financiële ondersteuning speelt bij de beslissing om al dan niet vrijwillig terug te keren. HRT is volgens respondent A een goed instrument, maar is nooit geëvalueerd. Volgens IOM is de beslissing om terug te keren vaak al genomen en volgt daarna pas contact met IOM. Wel komt het voor dat mensen de beslissing om vrijwillig terug te keren intrekken wanneer zij uiteindelijk toch geen recht blijken te hebben op een financiële ondersteuning. Dit kan volgens respondent A wijzen op invloed van dit instrument op de beslissing van de asielzoeker. Ook zijn er bij IOM vermoedens, dat wanneer medewerkers van IOM veel op locaties aanwezig zijn en persoonlijk contact hebben met de (ex-)asielzoekers, meer vrijwillige terugkeer plaatsvindt (Bijlage 3).

Volgens stichting ROS helpt een financiële ondersteuning voornamelijk in het proces van nadenken. ‘‘Met dit geld heb je zeker wel meer kans op terugkeer, zeker bij de groep die nog twijfelt om terug te keren, bij de groep die niet van plan is om terug te keren, zal dit geen effect hebben denk ik’’ (Respondent C, bijlage 5). Ook hebben de medewerkers van ROS duidelijk voorbeelden gezien waarbij de terugkeervergoeding in sommige gevallen effect heeft gehad op de beslissing om terug te keren. Dit betreft dan voornamelijk een laatste zet om deze stap definitief te zetten. Zonder deze ondersteuning zouden deze personen hier gebleven zijn volgens respondent C. Volgens respondent C kunnen mensen heel erg lang

⁵ De volledige interviews zijn weergegeven in bijlagen 3 t/m 7

twijfelen, en juist bij de groep die nadenkt of twijfelt over terugkeer valt veel winst te behalen met deze terugkeerondersteuning (Bijlage 5).

DT&V onderstreept deze verwachting van stichting ROS. Volgens respondent D keren vreemdelingen die echt terug willen, koste wat het kost terug. Het maakt voor deze groep vreemdelingen niet uit of zij geld mee krijgen. De groep mensen die absoluut niet terug wil, zal niet terugkeren, zelfs niet met een substantieel bedrag. Maar bij de groep die twijfelt, is het geld wel belangrijk en vormt dit een belangrijke financiële prikkel (Bijlage 6).

Volgens respondent B besluiten vreemdelingen zelf of zij van plan zijn om terug te keren. Een financiële vergoeding is dan leuk meegenomen, maar speelt geen beslissende rol bij het maken van deze keuze (bijlage 4). Respondent E denkt hier anders over, volgens hen heeft een financiële vergoeding zeker wél invloed op de beslissing om terug te keren. VluchtelingenWerk onderstreept de theorie van van Liempt (2007) dat mensen een bedrag mee willen nemen naar huis omdat zij bemiddeld uit Europa terug willen keren en de mogelijkheid willen hebben om iets op te bouwen in het land van herkomst (Bijlage 7).

Ook over het verwachte effect van het aanbieden van een hoger of juist lager bedrag zijn de meningen verdeeld. Respondent A kan, bij gebrek aan een evaluatie, geen inschatting maken of een lager of juist hoger bedrag zal zorgen voor respectievelijk minder of meer vrijwillige terugkeer. Volgens respondent A houdt IOM-Nederland veel contact met IOM kantoren in andere lidstaten. De terugkeercijfers tussen de lidstaten zijn lastig te vergelijken en op basis hiervan is niet te zeggen of een hoger of lager bedrag juist zorgt voor meer of minder terugkeer. Terugkeer is van veel meer factoren afhankelijk dan alleen van het geldbedrag (Bijlage 3). Respondent C verwacht dat het vrijwillige terugkeerpercentage niet zal veranderen bij het wijzigen van de hoogte van de financiële terugkeerondersteuning (Bijlage 5). Respondent D schat ook in dat niet meer mensen willen terugkeren als het bedrag hoger is, dit werkt alleen maar oneigenlijk gebruik in de hand (Bijlage 5). Respondent E denkt juist wel dat een hoger bedrag zal leiden tot meer vrijwillige terugkeer en een lager bedrag tot minder vrijwillige terugkeer omdat het geldbedrag zeker weten invloed heeft op de beslissing van een persoon (Bijlage 7). Stichting ROS ziet dit iets genuanceerder. Als het bedrag hoger is, dan wordt de kans ietsje groter dat iemand vrijwillig terug zal keren, maar dit is niet substantieel (Respondent C, bijlage 5).

Alle geïnterviewde respondenten geven aan dat geld niet de belangrijkste factor is bij het nemen van de beslissing om al dan niet vrijwillig terug te keren. Veel factoren zijn van invloed op deze beslissing. Elke respondent noemt de factor verblijfsduur als remmende factor voor terugkeer. Uitgangspunt is dat hoe langer iemand in Nederland verblijft, hoe meer binding die persoon met Nederland heeft en hoe minder snel iemand vertrekt uit Nederland. Dit komt ook naar voren in de eerdere onderzoeken uit paragraaf 3.1. Ook komt uit de interviews naar voren dat mannen eerder zullen terugkeren dan vrouwen omdat vrouwen over het algemeen ‘angstiger’ zijn en zich tot het einde zullen verzetten om toch in Nederland te kunnen blijven. Daarnaast geven de respondenten aan dat het hebben van familie/vrienden in Nederland de bereidheid tot terugkeer verkleint omdat er meer kansen zijn om illegaal te overleven. Echter, respondent B verwacht dit in mindere mate omdat de (ex-)asielzoekers die verblijven in de bed, bad, brood voorziening weinig contact hebben met familie en/of vrienden en om die reden juist daar verblijven (bijlage 4).

Volgens van Wijk (2008) hebben migranten vaak schulden wanneer zij Europa bereiken en dit zorgt ervoor dat zij minder snel zullen terugkeren naar hun land van herkomst. Verschillende respondenten herkennen dit verschijnsel. Volgens VluchtelingenWerk heeft dit vooral te maken met gezichtsverlies en ook IOM geeft aan dat mensen vaak uit schaamte niet terug durven te keren. Ook bevestigen de respondenten de aanwijzingen van van Liempt (2007) dat veel (ex-)asielzoekers de terugreis naar het land van herkomst niet kunnen betalen en dat daarom de ondersteuning een praktische belemmering wegneemt. Op basis hiervan wordt verwacht dat het voor het merendeel van de (ex-)asielzoekers niet haalbaar is terug te keren naar hun land van herkomst zonder financiële ondersteuning.

3.3 Hypothesen

Op basis van verwachtingen vanuit literatuuronderzoek en interviews, kunnen de volgende hypothesen worden opgesteld:

Met betrekking tot de rol van een financiële vergoeding wordt verwacht dat deze zeker een rol speelt in de beslissing om terug te keren, maar dat dit niet de belangrijkste factor is. Uit de interviews komt naar voren dat dit bedrag een klein duwtje kan geven in de richting van terugkeren, maar dat mensen die niet terug willen ook met behulp van een financiële ondersteuning niet bereid hiertoe zijn. De reden hiervoor is dat andere factoren van grotere invloed zijn op de beslissing om terug te keren. Daarentegen bij de groep mensen die twijfelt over terugkeer, zal een financiële ondersteuning wel invloed hebben omdat dit mogelijkheid

biedt een nieuw bestaan op te bouwen, schuld terugbetaald kan worden en de vreemdeling bemiddeld terug kan keren naar het land van herkomst.

H1: Een financiële vergoeding heeft geen invloed op de groep mensen die niet van plan zijn om terug te keren

H2: Een financiële vergoeding heeft wel invloed op de groep mensen die nog twijfelt om terug te keren

Daarnaast wordt verwacht dat de controle variabelen verblijfsduur, geslacht en het hebben van familie en/of goede vrienden in Nederland elk afzonderlijk ook invloed hebben op de bereidheid van iemand om terug te keren naar het land van herkomst.

H3: Hoe langer een (ex-)asielzoeker in Nederland verblijft, hoe minder bereid deze persoon is om terug te keren naar het land van herkomst

H4: Mannen zijn meer bereid tot terugkeer naar het land van herkomst dan vrouwen

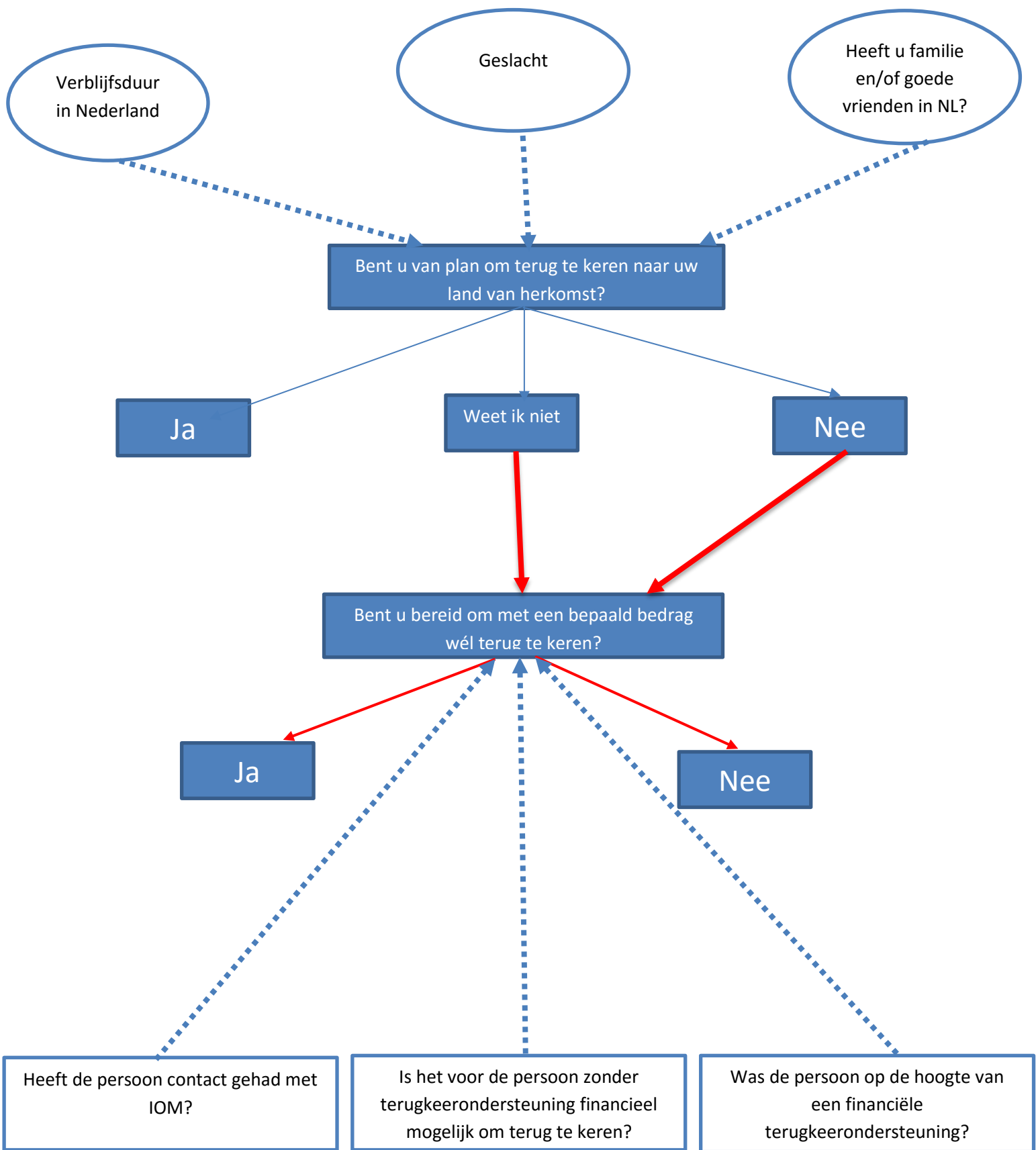
H5: Het hebben van familie en/of goede vrienden in Nederland zorgt ervoor dat een (ex-)asielzoeker minder bereid is om terug te keren naar het land van herkomst

Ook luidt de verwachting dat mensen die contact hebben gehad met IOM, eerder bereid zijn terug te keren dan mensen die geen contact hebben gehad. Vervolgens wordt verwacht dat mensen die op de hoogte zijn van de financiële vergoeding ook meer bereid zijn terug te keren dan mensen die niet op de hoogte zijn van de financiële vergoeding. Als laatste wordt verwacht dat het voor het merendeel van de asielzoekers niet mogelijk is terug te keren zonder een financiële terugkeerondersteuning.

H6: (Ex-)asielzoekers die contact hebben gehad met IOM zijn meer bereid tot terugkeer dan (ex-)asielzoekers die geen contact hebben gehad met IOM

H7: (Ex-)asielzoekers die op de hoogte zijn van de financiële vergoeding zijn meer bereid tot terugkeer dan (ex-)asielzoekers die niet op de hoogte zijn van de financiële vergoeding

In dit stroomdiagram zijn de verbanden te zien die in dit onderzoek onderzocht zullen worden. De blauwe stippellijnen geven mogelijke variabelen aan, welke invloed kunnen hebben op de beslissing van iemand om terug te keren. De rode pijlen geven de kern aan van het onderzoek. Het gaat vooral om de personen die niet van plan zijn of twijfelen om terug te keren, maar met een bedrag tóch wel bereid zijn terug te keren of nog steeds niet.

Figuur 2: theoretisch model met mogelijke verbanden

Hoofdstuk 4: Methodologische verantwoording

In dit hoofdstuk zullen de in dit onderzoek gebruikte methoden en technieken worden toegelicht.

4.1 Onderzoeksdesign

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden, is gekozen om een beschrijvend en verklarend onderzoek uit te voeren, waarbij gemixte methoden gebruikt worden. Het onderzoek is zowel kwantitatief als kwalitatief van aard. De invalshoek bij dit onderzoek is een *actor-oriented* approach, waarbij vooral de nadruk wordt gelegd op de situatie van het individu zelf (Howitt, 2010). De *unit of analysis* in dit onderzoek betreft dan ook het individu. De onderzoeker bekijkt een groep (ex-)asielzoekers, maar uiteindelijk gaat het onderzoek over de persoonlijke afweging van de individu om al dan niet terug te keren. Dit onderzoek is een *cross-sectional study* (Babbie, 2010). Dit houdt in dat de resultaten enkel op één moment in de tijd worden gemeten. Omdat weinig theorie bekend is over de invloed van een financiële vergoeding op vrijwillige terugkeer, zijn interviews afgenomen met medewerkers van verschillende betrokken organisaties bij het terugkeerproces. Op basis van de verkregen informatie uit deze interviews zijn hypothesen opgesteld welke empirisch worden getoetst door middel van enquêtes. Dit onderzoek is dus tweedelig.

4.2 Voor- en nadelen gekozen onderzoeksdesign

Het voordeel van een onderzoek met gemixte methoden is dat de validiteit wordt vergroot. Een enquête is een goede manier om houdingen en oriëntaties van individuen in een grote populatie te meten. Een nadeel hiervan is echter, dat de meeste vragen gesloten zijn en dat er geen ruimte is voor de respondent om aanvullende informatie te geven. Het voordeel van een *cross-sectional study* is dat dit tijdbesparend werkt. Nadeel hiervan is echter dat de resultaten afhankelijk zijn van één moment en dit kan de betrouwbaarheid verminderen. Tevens een nadeel hiervan is dat je nooit zeker weet of het klopt wat de respondenten hebben ingevuld en of zij ook daadwerkelijk zouden terugkeren met een bepaald bedrag.

4.3 Dataverzameling

Het onderzoek is gebaseerd op de resultaten van een enquête onder (uitgeprocedeerde) asielzoekers die in beeld zijn van stichting ROS of die verblijven in de bed, bad en brood opvang van de gemeente Amsterdam. Omdat de doelgroep van afgewezen/uitgeprocedeerde asielzoekers zeer lastig te bereiken is, is gekozen voor *nonprobability sampling*. Omdat veel

personen binnen de doelgroep illegaal in Nederland verblijven, is er geen lijst beschikbaar van de gehele doelgroep. Om deze reden is het niet mogelijk een willekeurige steekproef uit te voeren. De methode voor het uitzetten van de enquête is gedaan op basis van '*Reliance on available subjects*'. Volgens Babbie (2010) is dit een risicovolle manier van onderzoek doen in de sociale wetenschappen, maar bij een lastig te bereiken doelgroep is dit wel een goede keuze. Overwogen is de methode van *quota sampling*, echter de samenstelling van de groep illegalen in Nederland is niet bekend en de experts van de verschillende doelgroepen geven aan dat er ook veel verloop is qua samenstelling binnen hun organisaties.

Volgens Babbie (2010) is het binnen de sociale wetenschappen belangrijk om bewust te zijn van de ethische problemen die kunnen plaatsvinden. Om deze reden is tijdens het afnemen van de enquête sterk benadrukt dat participatie vrijwillig is, de resultaten volledig anoniem en vertrouwelijk worden behandeld. Tot slot is er rekening mee gehouden dat er geen schade toegebracht moest worden aan de respondenten (Babbie, 2010). Tijdens het uitzetten van de enquête in de bed, bad en brood duurde het een aantal uur voordat het vertrouwen van de groep werd gewonnen door de onderzoeker. Rustig opbouwen, duidelijke uitleg en samen eten bleek een succesvolle methode om het uiteindelijke resultaat te bereiken, de meeste respondenten waren daarna bereid om de enquête in te vullen.

De enquête is schriftelijk opgesteld en zo kort en duidelijk mogelijk. De enquête is vertaald in het Engels en Frans⁶. De enquête is bewust schriftelijk opgesteld zodat de respondenten deze zelf, in alle rust zouden kunnen beantwoorden. Dit wordt veelal genoemd als een voordeel van de schriftelijke enquête (Babbie, 2010). Echter, na het afnemen van een aantal enquêtes is gebleken dat de respondenten de enquête lastig vonden en het zeer veel tijd in beslag nam voor hen om de vragen te lezen en te begrijpen. Om deze reden heeft de onderzoeker na verloop van tijd de enquête mondeling doorgenomen met de respondent en de gegeven antwoorden zelf ingevuld. Dit versnelde het proces en zorgde voor duidelijke antwoorden. Nadeel van deze methode is de mogelijke invloed die de onderzoeker kan hebben op de beantwoording (Babbie, 2010).

Om daarnaast inzicht te krijgen in de ervaringen van medewerkers die intensief betrokken zijn bij terugkeer is gebruik gemaakt van kwalitatieve semigestructureerde interviews. Enerzijds is structuur nodig om de verschillende antwoorden met elkaar te kunnen vergelijken, anderzijds vraagt de gevoeligheid van sommige vragen om flexibiliteit in de vraagstelling (Howitt,

⁶ De volledige enquête in het Nederlands en Engels is te vinden in bijlage 8 en de Franse enquête in bijlage 9

2010). Doordat de interviews semigestructureerd zijn opgesteld, blijft er voor de geïnterviewde personen de vrijheid bestaan om antwoorden of opmerkingen toe te voegen aan het gesprek, zodat belangrijke informatie niet achterwege blijft (Babbie, 2010). Deze interviews zijn gebruikt voor het theoretisch kader, omdat weinig theorie bekend is over het onderwerp. Op deze manier kan er toch een theorie en verwacht mechanisme worden opgesteld.

Vijf interviews zijn afgenomen met de volgende respondenten:

- Respondent A: Project Manager AVRR bij IOM
- Respondent B: Zorgcoördinator/beleidsadviseur HVO Querido Amsterdam
- Respondent C: Mede- oprichter stichting ROS
- Respondent D: Regievoerder DT&V
- Respondent E: Projectmanager Terugkeer bij VluchtelingenWerk Nederland

4.4 Conceptualisering en operationalisering

Om de gestelde probleemstelling en hypothesen te kunnen beantwoorden en te toetsen, wordt zoals hierboven beschreven gebruik gemaakt van enquêtes. In deze paragraaf worden de belangrijkste concepten en begrippen toegelicht en wordt uitgelegd hoe de verschillende concepten worden gemeten om uiteindelijk de hoofdvraag te kunnen beantwoorden.

In dit onderzoek is de afhankelijke variabele: ‘de bereidheid van een (ex-)asielzoeker tot vrijwillige terugkeer naar het land van herkomst’.

De onafhankelijke variabele in dit onderzoek is ‘de financiële vergoeding van IOM binnen de HRT’.

Als controlevariabelen worden hierbij meegenomen: individuele kenmerken van de (ex-)asielzoeker, binding met Nederland, persoonlijk contact met IOM en het al dan niet op de hoogte zijn van de financiële terugkeerondersteuning.

Bereidheid tot terugkeer naar het land van herkomst

Cassarino (2004) heeft de bereidheid tot terugkeer geconceptualiseerd in drie mogelijke varianten: ‘*willingness to return, readiness to return en preparedness to return*’. *Willingness to return* gaat over de vraag of een migrant zou willen terugkeren. Volgens Cassarino (2004) zegt dit nog niet veel over de daadwerkelijke terugkeerplannen van een migrant. Zonder *readiness to return* is de wil om terug te keren nog niet genoeg om de

beslissing te nemen terug te keren. *Readiness* betekent volgens Cassarino (2004) dat een migrant er ook daadwerkelijk klaar voor is om terug te keren. Op dat moment beschikt de migrant over voldoende informatie en kunnen er concrete plannen gemaakt worden om terug te keren. *Preparedness to return* vindt plaats wanneer er zowel sprake is van *willingness* als *readiness* en een migrant daadwerkelijk terugkeert (Cassarino, 2014). Omdat dit onderzoek niet longitudinaal wordt uitgevoerd, kan niet onderzocht worden of een respondent ook daadwerkelijk zal terugkeren. Daarom wordt in dit onderzoek enkel gekeken naar de ‘*willingness to return*’; oftewel bereidheid van een (ex-)asielzoeker om terug te keren naar het land van herkomst.

In de enquête wordt gevraagd bij vraag 5: ‘Bent u van plan om vrijwillig terug te keren naar uw land van herkomst?’ Vervolgens wordt bij vraag 13 gevraagd: ‘Welk bedrag zou u doen besluiten om vrijwillig terug te keren?’. Deze twee vragen worden gebruikt om de bereidheid tot terugkeer te bepalen. Vraag 5 vóór de financiële mogelijkheden en vraag 13 erna.

Vrijwillige terugkeer

Zoals eerder aangegeven, is zowel het begrip ‘zelfstandige terugkeer’ als ‘vrijwillige terugkeer’ niet geheel sluitend. Vrijwillig is een begrip dat met betrekking tot terugkeer op verschillende manieren geïnterpreteerd kan worden. De scheidslijn tussen vrijwillig en gedwongen is lastig te bepalen. Een asielzoeker kan enkel ‘vrijwillig’ terugkeren via IOM na een negatief besluit op het asielverzoek. Op het moment dat de (ex-)asielzoeker wordt afgewezen, verblijft deze persoon niet meer rechtmatig in Nederland en als rechtsgevolg dient de persoon (verplicht) Nederland te verlaten. Zoals van Houte & de Koning (2008) stellen is het dubieus om te spreken van een vrijwillige keuze als er geen legaal alternatief is.

In dit onderzoek wordt gesproken over ‘vrijwillige terugkeer’, ondanks de beperkingen van dit begrip. Het begrip vrijwillig wordt in deze studie opgevat als ‘het meewerken van de (ex)-asielzoeker aan terugkeer met behulp van IOM’.

Financiële vergoeding van IOM binnen de HRT

Met de financiële vergoeding van IOM binnen de Herintegratie Regeling Terugkeer wordt €1750 bedoeld welke (ex-)asielzoekers krijgen wanneer zij besluiten terug te keren. Voor minderjarigen is dit bedrag €880. Meer dan 90% van alle gefaciliteerde vrijwillige terugkeer gaat via IOM. Om deze reden wordt in dit onderzoek alleen gekeken naar terugkeerondersteuning vanuit IOM.

Deze onafhankelijke variabele wordt gezien als het wegnemen van de ‘praktische belemmering’ om terug te keren.

Het land van herkomst

Wanneer in dit onderzoek wordt gesproken over vrijwillige terugkeer, wordt hiermee vrijwillige terugkeer naar het land van herkomst genoemd. Oftewel, het land waarvandaan de asielzoeker naar Europa is vertrokken. De mogelijkheden om als asielzoeker door te migreren naar derde landen zijn namelijk beperkt (Leerkes., e.a. 2011).

(Ex-)asielzoekers

In dit onderzoek wordt enkel gekeken naar asielzoekers omdat alleen deze personen recht hebben op deze specifieke vergoeding van IOM. Een persoon moet een asielprocedure doorlopen hebben, voordat deze vergoeding verkregen kan worden. Met ex-asielzoekers worden asielzoekers bedoeld die afgewezen of uitgeprocedeerd zijn in de asielprocedure en momenteel illegaal in Nederland leven. Met asielzoekers worden deze personen bedoeld die momenteel nog verwickeld zijn in een asielprocedure, maar wel al een eerste negatieve beschikking hebben ontvangen van de IND.

Individuele kenmerken (controlevariabele)

In dit onderzoek worden de individuele kenmerken onderzocht door middel van geslacht en leeftijd. Uit eerdere bevindingen van het Leerkes et al. (2014) is naar voren gekomen dat zowel geslacht als leeftijd invloed kunnen hebben op de beslissing om vrijwillig terug te keren. Het is daarom van belang deze variabelen mee te nemen als controle variabelen.

Binding met Nederland (controlevariabele)

De binding met Nederland wordt in dit onderzoek onderzocht door middel van de verblijfsduur van een persoon in Nederland en door de vraag of de persoon familie of goede vrienden heeft in Nederland. Verondersteld wordt namelijk dat hoe langer een persoon in Nederland is, hoe meer binding deze heeft in het gevestigde land. Daarnaast kan het hebben van familie of goede vrienden in het gevestigde land een reden zijn om niet terug te keren.

4.5 Kwaliteit onderzoek

4.5.1 Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid is gedefinieerd als de invloed van toevallige factoren op het resultaat. Wanneer het onderzoek herhaald zou worden, zou er dezelfde uitkomst uit moeten komen. Om te zorgen dat het onderzoek zo betrouwbaar mogelijk is, zijn de enquête vragen zo kort en duidelijk mogelijk opgesteld. De taalbarrière waar veel respondenten mee kampen, is grotendeels weggenomen door de enquêtes mondeling af te nemen. Op deze manier konden de vragen duidelijk worden uitgelegd en is de kans groter dat de vragen daadwerkelijk begrepen zijn door de respondenten.

4.5.2 Validiteit

Bij validiteit wordt gekeken of in het onderzoek gemeten wordt wat gemeten moet worden. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden tussen interne en externe validiteit. Interne validiteit heeft te maken met de relatie tussen de variabelen (Swanborn, 2010: 36). De interne validiteit kan worden verhoogd door het gebruik van verschillende methoden. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van twee verschillende methoden: kwantitatieve enquêtes onder (ex-)asielzoekers en kwalitatieve interviews met medewerkers van verschillende terugkeerorganisaties. Externe validiteit houdt in dat de uitkomsten van een onderzoek generaliseerbaar moeten zijn (Babbie, 2010: 242). In dit onderzoek is de externe validiteit niet erg hoog, omdat de representativiteit laag is (Zie 4.5.3: Representativiteit).

4.5.3 Representativiteit

De grootte van de aselecte steekproef is 108 respondenten. De populatie van illegale asielzoekers werd in 2009 geschat op 97.145 in Nederland (Joosten, Leistra, & de Waard, 2015). Dit is echter een zeer grove schatting en dateert ook al van zes jaar geleden. Officieel zouden met een betrouwbaarheidsinterval van 95% 383 respondenten mee moeten werken aan dit onderzoek. De doelgroep is echter zeer lastig te bereiken en zij werken ook niet graag mee aan onderzoeken uit angst voor autoriteiten.

Tabel 1: Steekproefcalculator⁷

Determine Sample size	Find confidence Interval
Confidence level: 95%	Confidence level: 95%
Confidence Interval: 5%	Sample Size: 108
Population: 97.145	Population: 97.145
Sample size needed: 383	Confidence interval: 9.42 %

Zoals te zien in tabel 1, is bij deze steekproef, bij een zekerheidsmarge van 95% er een afwijkingsfout van 9.42%. Dit betekent dat met 95% zekerheid gezegd kan worden dat de werkelijke waarden van de variabelen in de populatie 9.73% naar boven of naar beneden kan afwijken. Deze steekproefcalculator is echter geldend voor steekproeven welke willekeurig zijn gekozen en aangezien dat in dit onderzoek niet is gebeurd, kunnen de resultaten hiervan afwijken. Het gevolg hiervan is dat dit de betrouwbaarheid van deze steekproefcalculator verlaagd.

Representativiteit houdt in dat de steekproef een afspiegeling vormt van de onderzoekspopulatie. De representativiteit van het onderzoek is relatief laag, omdat geen sprake is geweest van een aselechte steekproef van de (uitgeprocedeerde) asielzoekers in Nederland. Het werven van respondenten binnen deze doelgroep is erg lastig. Als gevolg hiervan zullen de uitkomsten van het onderzoek niet direct generaliseerbaar zijn voor de opvattingen van alle asielzoekers, maar het zal wel inzicht verschaffen in het effect. De representativiteit van het onderzoek wordt vergroot door de inzichten die verkregen zijn vanuit de interviews. De vijf geïnterviewde personen werken al vele jaren met deze doelgroep en hebben hierdoor veel ervaring en kennis van de doelgroep.

⁷ (Survey System, z.j.)

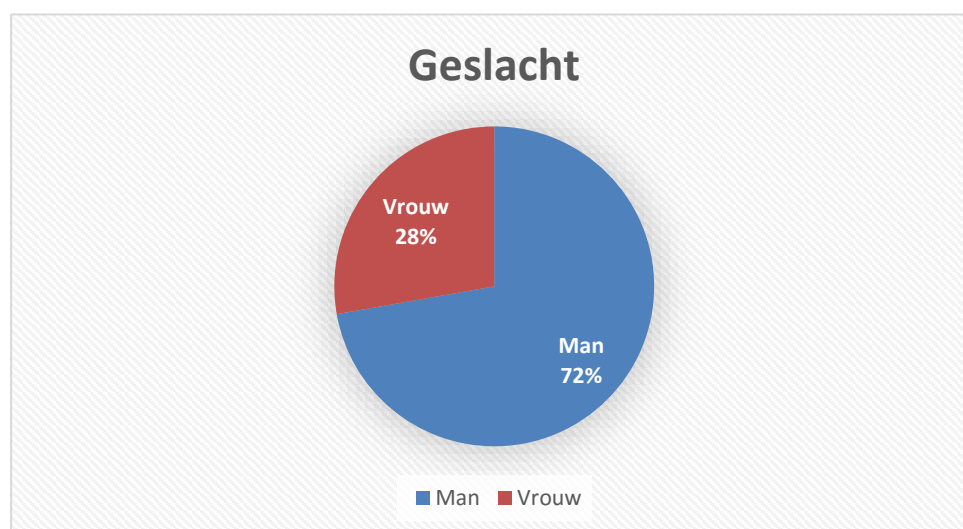
Hoofdstuk 5: Onderzoeksresultaten en analyse

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van het onderzoek worden toegelicht. In de eerste paragraaf wordt een beschrijving gegeven van de uitkomsten van de gestelde vragen in de enquête. Vervolgens zullen de uitkomsten van de enquêtes worden geanalyseerd.

5.1 Beschrijving antwoorden enquête

In de volgende figuren is de achtergrondinformatie en de samenstelling te zien van de respondenten die de enquêtes hebben ingevuld. Hierbij gaat het om geslacht, leeftijd, land van herkomst, verblijfsduur in Nederland en het al dan niet hebben van familie en/of goede vrienden in Nederland. In totaal zijn 108 enquêtes ingevuld ($N = 108$). Omdat de vragen uit de enquête mondeling zijn gesteld, zijn er geen *missings* in de vragenlijsten. Vervolgens zijn ook de uitkomsten van de verdere vragen weergegeven in deze paragraaf. Tevens is in bijlage 10 de SPSS syntax te raadplegen.

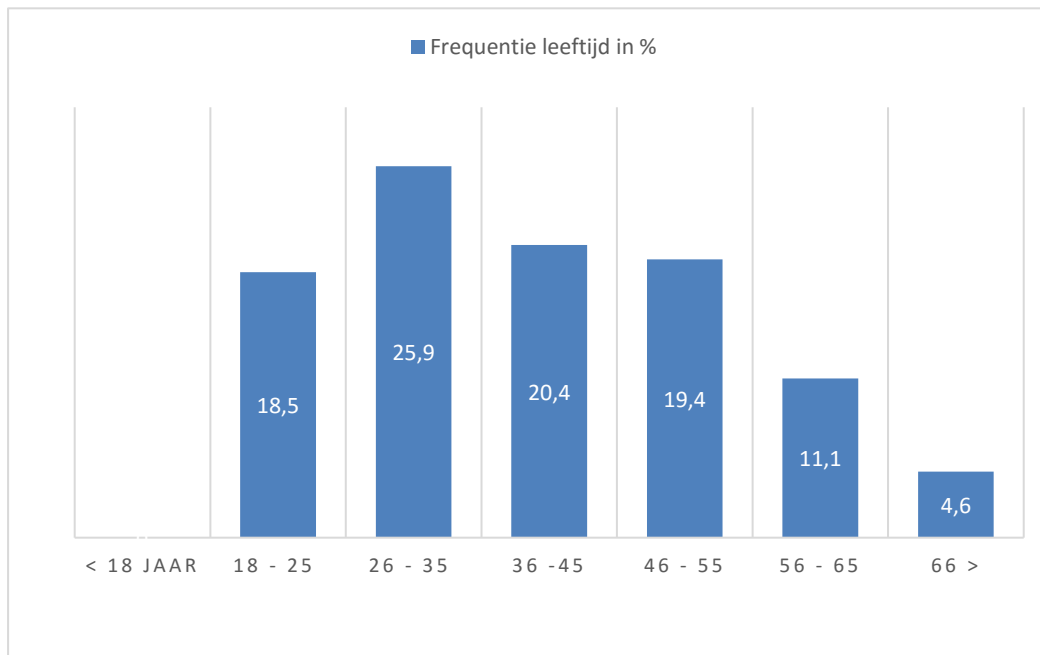
Vraag 1: Wat is uw geslacht?

Figuur 3: frequentietabel geslacht

Van de respondenten is het overgrote deel man, namelijk 78 mannen hebben de enquête ingevuld tegenover 30 vrouwen.

Vraag 2: Wat is uw leeftijd?

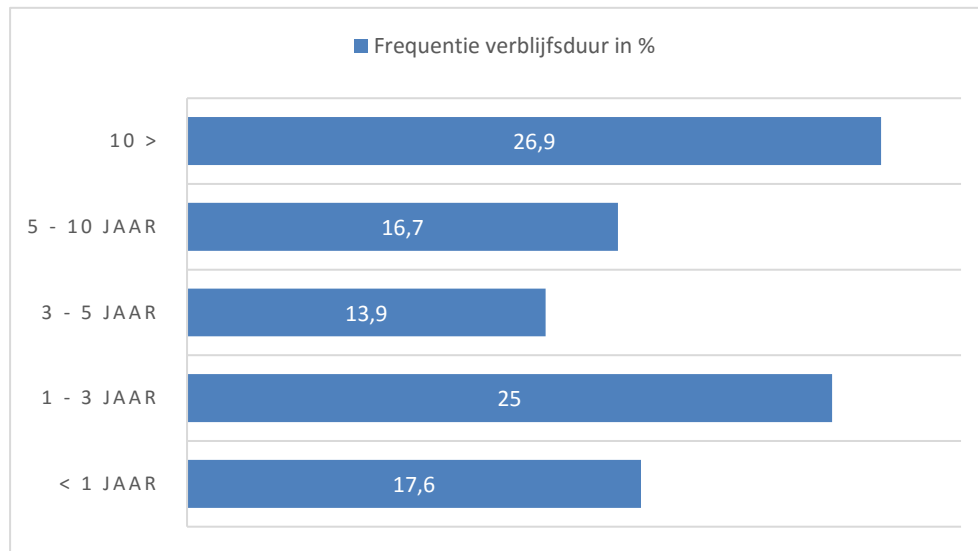
Figuur 4: frequentietabel leeftijd

In figuur 4 is te zien dat de grootste groep respondenten tussen de 26 en 35 jaar oud is. Geen één persoon van onder de 18 is meegenomen in dit onderzoek en daarna komen respondenten van boven de 66 het minst frequent voor.

Vraag 3: Wat is uw land van herkomst?

In totaal komen de respondenten uit 55 verschillende herkomstlanden. In bijlage 11 is een lijst te zien van alle herkomstlanden. De meest voorkomende herkomstlanden zijn Afghanistan (6 respondenten), Somalië en Eritrea (beide 5 respondenten) en Mongolië, Irak en Burundi (elk 4 respondenten).

Vraag 4: Hoelang verblijft u al in Nederland?

Figuur 5: frequentietabel verblijfsduur in Nederland

Zoals te zien in figuur 5 is de grootste groep respondenten al langer dan 10 jaar in Nederland. Ook zijn er veel respondenten die tussen de 1 en 3 jaar in Nederland verblijven.

Vraag 5: Bent u van plan om vrijwillig terug te keren?

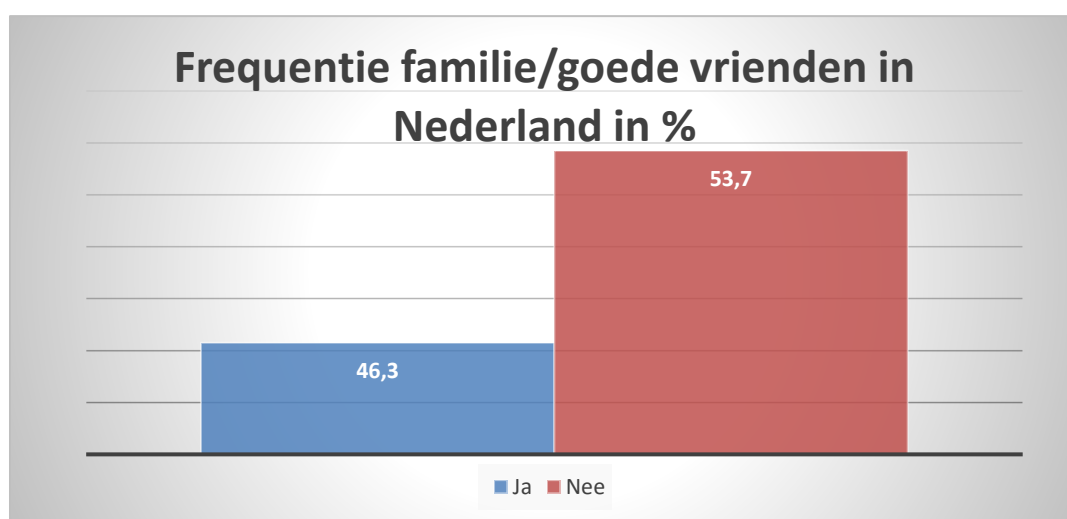
Op deze vraag kon geantwoord worden met ‘ja’, ‘nee’ of ‘weet ik nog niet’. De volgende antwoorden werden hierbij gegeven:

Figuur 6: frequentietabel van plan om vrijwillig terug te keren

Vraag 6: Heeft u familie en/of goede vrienden in Nederland?

Uit eerder literatuuronderzoek is naar voren gekomen dat dit een factor kan zijn om ervoor te zorgen dat een (ex-)asielzoeker minder snel geneigd is om terug te keren naar het land van herkomst. Dit zou komen door de binding die zij met Nederland hebben door familie en/of goede vrienden. De respondenten uit dit onderzoek hebben als volgt gereageerd op deze vraag:

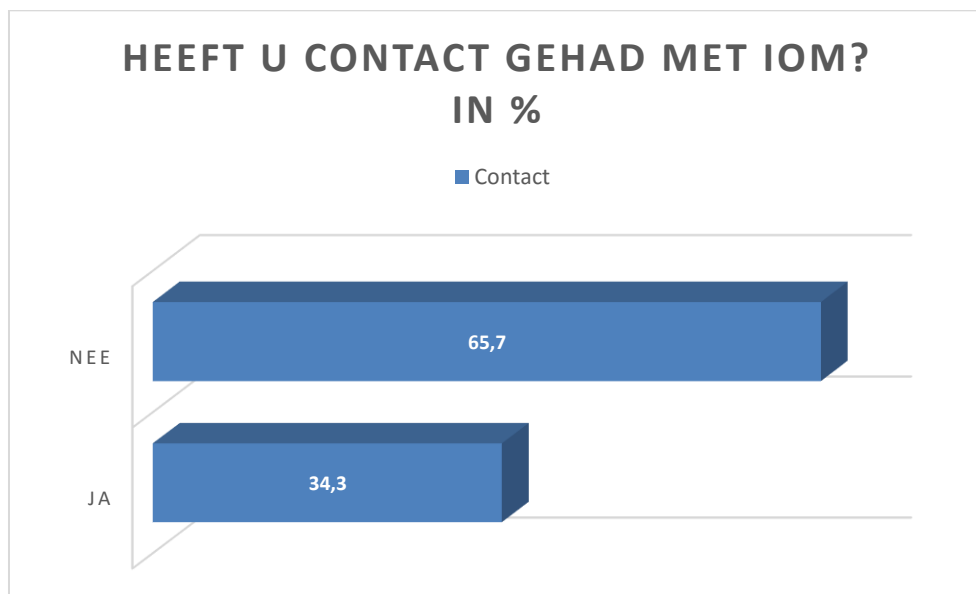
Figuur 7: frequentietabel familie en/of goede vrienden in Nederland

Opvallend hierbij is dat maar een zeer klein deel van de respondenten (9%) van plan is om vrijwillig terug te keren. Geen van de respondenten heeft een geldige verblijfsvergunning in Nederland en alle respondenten zouden van de Nederlandse overheid terug moeten keren naar hun land van herkomst. Bijna de helft van de respondenten is dit niet van plan en 42% weet het nog niet.

Vraag 8: Heeft u persoonlijk contact gehad met de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM)?

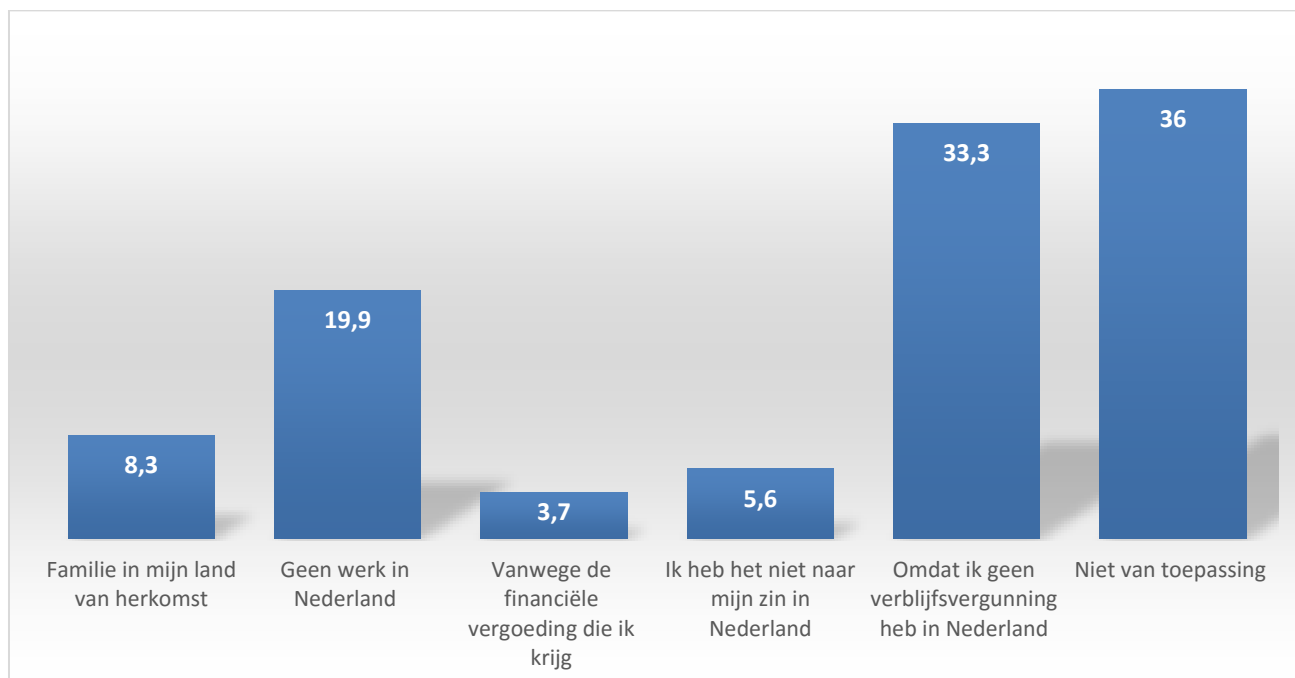
Wanneer iemand aangeeft bij DT&V vrijwillig terug te willen keren, wordt meteen een afspraak gemaakt met een medewerker van IOM om de mogelijkheden te bespreken. Maar IOM is ook zoveel als mogelijk aanwezig op locaties om de asielzoekers te informeren over de mogelijkheden tot vrijwillige terugkeer en de ondersteuning die zij hierbij kunnen geven. Volgens respondent A heeft het aanwezig zijn van IOM op locaties dan ook vermoedelijk invloed op de bereidheid van iemand om terug te keren (Bijlage 3).

In dit onderzoek heeft echter het merendeel van de respondenten geen contact gehad met IOM:

Figuur 8: frequentietabel contact gehad met IOM

Vraag 9: Als u zou besluiten om vrijwillig terug te keren, wat zou dan de belangrijkste reden hiervoor zijn?

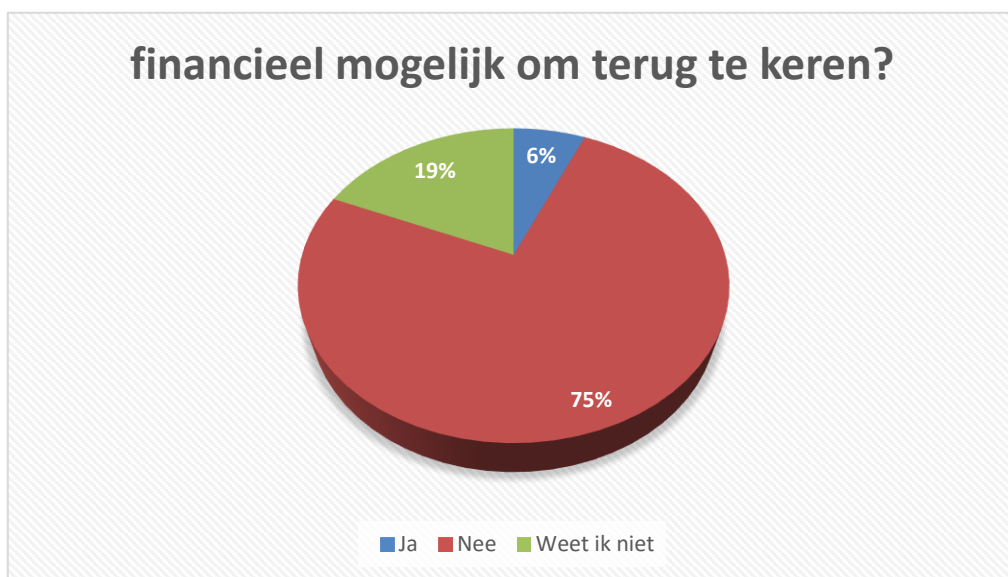

Figuur 9: frequentietabel belangrijkste reden vrijwillige terugkeer

De meeste respondenten hebben aangegeven dat deze vraag niet van toepassing is, omdat zij niet terug willen keren naar hun land van herkomst. De overige respondenten die deze vraag wel hebben beantwoord, noemen de afwijzende beschikking en het feit dat zij geen werk hebben in Nederland de belangrijkste reden om terug te keren.

Vervolgens zijn in de enquête de volgende drie vragen gesteld met bijbehorende gegeven antwoorden door de respondenten:

Vraag 10: Als u nu vrijwillig zou terugkeren, is dat financieel mogelijk voor u?

Figuur 10: frequentietabel financieel mogelijk om terug te keren

Voor driekwart van de respondenten is het momenteel financieel niet mogelijk om terug te keren zonder een financiële ondersteuning. 19% weet niet of dit mogelijk is en voor slechts 6% is het financieel haalbaar om terug te keren naar het land van herkomst.

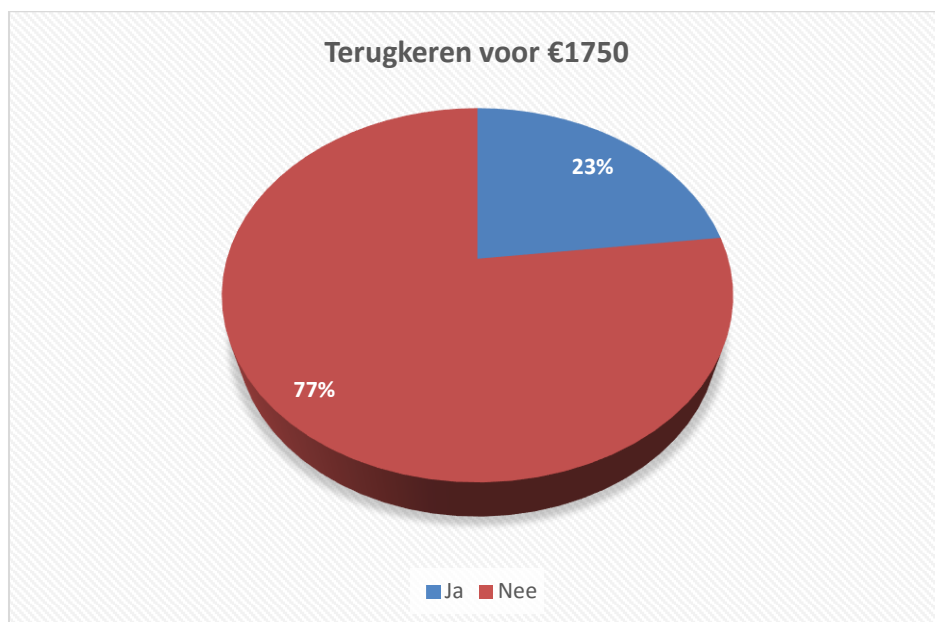
Vraag 11: Bent u op de hoogte van de financiële vergoeding die u kunt krijgen als u besluit om vrijwillig terug te keren?

Figuur 11: frequentietabel 'op de hoogte van de financiële vergoeding'

Ook is meer dan de helft van de respondenten niet op de hoogte van de mogelijkheid tot financiële ondersteuning bij terugkeer. Dit percentage komt grotendeels overeen met de groep die geen contact heeft gehad met IOM.

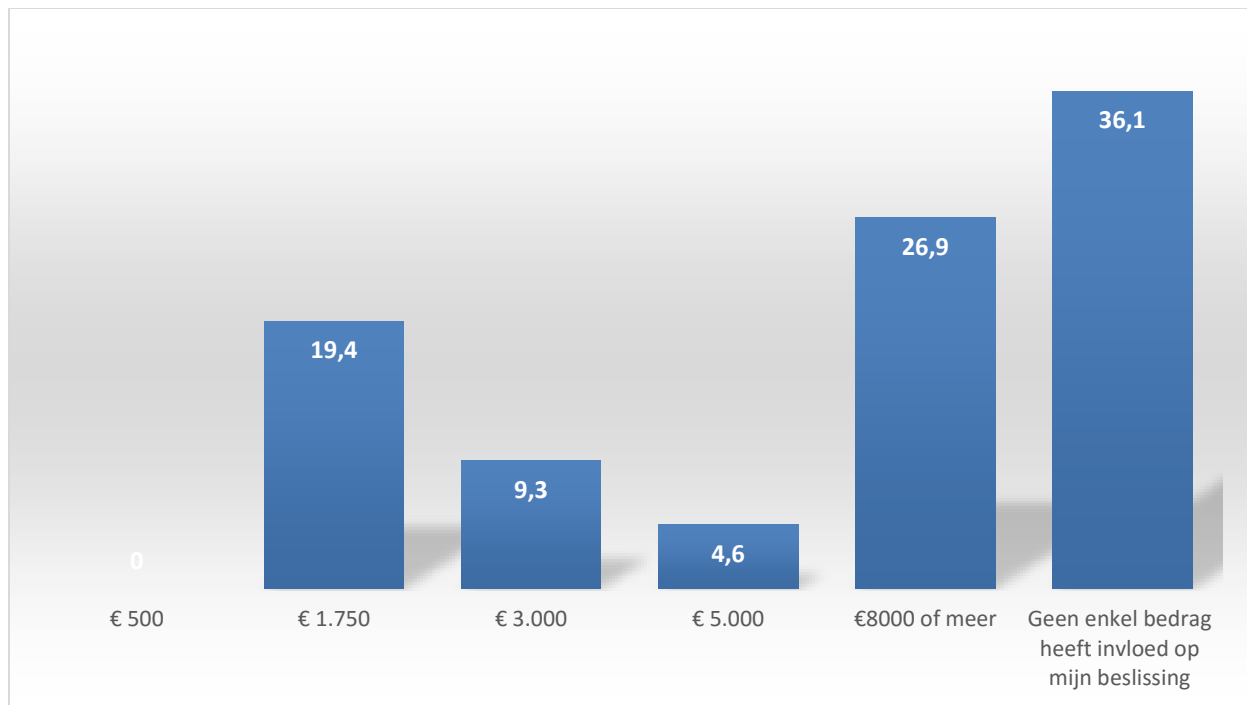
Vraag 12: Zou u voor €1750 vrijwillig willen terugkeren?

Figuur 12: frequentietabel terugkeren voor €1750

Met een financiële terugkeerondersteuning van €1750,- zou 23% van de respondenten bereid zijn tot terugkeer naar het land van herkomst. Het overgrote deel, 77% van de respondenten, zou met deze ondersteuning niet terugkeren.

Vraag 13: Welk bedrag zou u (wel) doen besluiten om terug te keren naar uw land van herkomst?

Figuur 13: frequentietabel met welk bedrag bereid om terug te keren

36,1% van de respondenten geeft aan dat een financiële ondersteuning geen invloed heeft op de beslissing om terug te keren naar het land van herkomst. 26,9% wil terugkeren naar het land van herkomst, maar enkel met een ondersteuning van €8000,- of meer.

5.2 Toetsen verwachtingen

In paragraaf 3.2 zijn naar aanleiding van literatuuronderzoek en interviews verschillende hypothesen opgesteld. De uitkomsten van de eerder gestelde verwachtingen zullen in deze paragraaf beschreven worden.

5.2.1 Rol van een de financiële ondersteuning

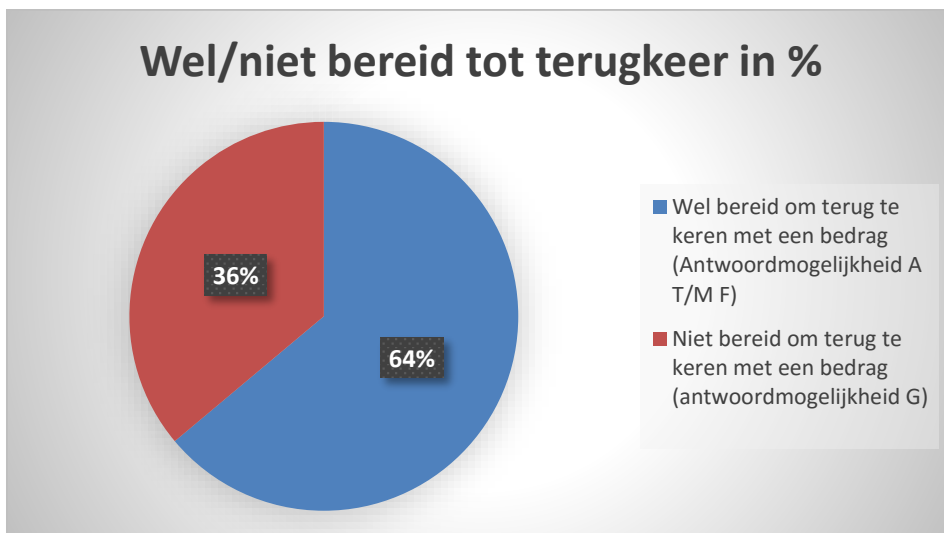
Met betrekking tot de rol van een financiële vergoeding werd verwacht dat deze zeker een rol speelt in de beslissing om terug te keren, maar dat dit niet de belangrijkste factor is. Uit de interviews komt naar voren dat dit bedrag een klein duwtje kan geven in de richting van terugkeren, maar dat mensen die niet terug willen ook met behulp van een financiële

ondersteuning niet zullen terugkeren. Daarentegen de groep mensen die twijfelt over terugkeer, zal een financiële ondersteuning wel invloed hebben.

Om deze verwachtingen te kunnen toetsen, zijn de uitkomsten van vraag 12 verdeeld in twee categorieën: degenen die met welke financiële vergoeding dan ook wél bereid zijn tot terugkeer (antwoordmogelijkheid A t/m F) en degenen waarbij een financiële vergoeding geen enkele invloed heeft op de bereidheid tot terugkeer (antwoordmogelijkheid G). De eerste groep met de verschillende bedragen is dus gedichotomiseerd. Hierbij is: 0 = niet bereid en 1 = wel bereid.

Vervolgens is gekeken naar de groep mensen die **niet van plan** was om terug te keren of **twijfelde** tot terugkeer (volgens vraag 5), en de bereidheid tot terugkeer. Hierbij is gekeken of deze groep wél bereid was om terug te keren naar het land van herkomst met een bepaald bedrag of dat een bedrag geen invloed heeft op de beslissing.

Bij de verdeling van ‘wel bereid’ en ‘niet bereid’ zien we de volgende uitkomsten: 36,1 % is **niet bereid** om met welke vergoeding dan ook terug te keren en 63,9% is **wél bereid** om met een bepaalde vergoeding terug te keren. Dit is weergegeven in figuur 14.

Figuur 14: Wel/niet bereid tot terugkeer

Eerder was al naar voren gekomen dat in totaal 50 respondenten (46,3%) **niet van plan zijn** om vrijwillig terug te keren en 40 respondenten (37%) **twijfelen** daarover, 18 personen (16,7%) zijn dit daarentegen **wel** van plan. Vervolgens wanneer de vraag wordt gesteld of ze met een financiële vergoeding wél terug zouden willen keren, zijn 69 personen daartoe bereid. Dit is een stuk meer dan de 18 personen die dit al van plan waren. Het is interessant om te

onderzoeken hoe het komt dat met een ondersteuning, **64%** bereid is tot terugkeer, terwijl dit zonder vergoeding maar **16,7%** was.

Opvallend is dat van de groep die niet van plan was vrijwillig terug te keren of daarover twijfelde, **48,1%** tóch bereid is om terug te keren **met** een financiële vergoeding. De overige **51,9%** is ook met een vergoeding niet bereid om terug te keren óf behoort tot de 18 personen die sowieso al van plan om terug te keren (antwoord 'ja' bij vraag 5) en is dan vanzelfsprekend dus ook bereid om nog steeds terug te keren met een bedrag. Dit is schematisch weergeven in tabel 2.

Tabel 2: Frequentietabel wel/niet van plan om terug te keren en wel/niet bereidheid om terug te keren met geld

	Aantal personen	Percentage
0 = Wel van plan om terug te keren of niet van plan/twijfel om terug te keren en ook niet bereid met geld	56	51,9 %
1 = Niet van plan of twijfel, maar wel bereid om met geld terug te keren	52	48,1 %

Vervolgens is het van belang om te onderzoeken welke respondenten met een financiële vergoeding wél bereid zijn terug te keren.

Allereerst wordt de groep nader bekeken die heeft aangegeven bij vraag 5, **niet van plan** te zijn om terug te keren. Hier zien we dat 19 personen in eerste instantie hebben aangegeven niet van plan te zijn om terug te keren, maar wel bereid zijn tot terugkeer met een geldbedrag. Dit zijn 19 personen van het in totaal aantal respondenten die nee heeft gezegd, dit waren er 50. Dus **38%** van de personen die niet van plan was om terug te keren, is uiteindelijk wel bereid om terug te keren mét een financiële ondersteuning.

De verwachting was dat een financiële vergoeding geen invloed zou hebben op de groep mensen die niet van plan zijn om terug te keren:

H1: Een financiële vergoeding heeft geen invloed op de groep mensen die niet van plan zijn om terug te keren

Deze hypothese kan worden **verworpen**, omdat een financiële vergoeding wel degelijk invloed heeft op de groep mensen die niet van plan zijn terug te keren. 38% van de mensen die niet van plan is om terug te keren, is hiertoe wel bereid mét een financiële vergoeding.

Verklaring voor het verwerpen van deze hypothese is dat 68% van deze groep enkel bereid is om terug te keren bij een bedrag van €8000 of meer. Omdat dit bedrag in Nederland niet wordt gegeven en de verwachtingen vanuit de interviews zijn gegeven met het oog op de ervaringen in Nederland, is het aannemelijk dat de respondenten van de interviews bij het beantwoorden van deze vraag niet aan zo'n hoog bedrag hebben gedacht. Een laag aantal respondenten (4) die niet van plan waren om terug te keren geeft namelijk aan met €1750 terug te gaan.

Concluderend kan worden gesteld dat een financiële ondersteuning wél invloed kan hebben op (ex-)asielzoekers die niet van plan waren om terug te keren. Dit effect is echter pas substantieel bij een vergoeding van €8000 of meer.

Tabel 3: Kruistabel frequentie van plan om vrijwillig terug te keren en bereid voor welk bedrag

		Welk bedrag zou u doen besluiten om vrijwillig terug te keren?						Totaal
		€1750	€3000	€5000	€7000	€8000 of meer	Geen enkel bedrag	
Bent u van plan om vrijwillig terug te keren naar uw land van herkomst?	Ja	12	1	0	0	4	1	18
	Nee	4	0	1	1	13	31	50
	Ik weet het nog niet	5	3	9	4	12	7	40
Totaal		21	4	10	5	29	39	108

Vervolgens werd verwacht dat de groep mensen die twijfelt om terug te keren, wel gevoelig is voor een financiële terugkeerondersteuning.

Hier zien we dat van de 52 personen die tóch bereid is terug te keren met een geldbedrag, 33 personen in eerste instantie op de vraag ‘bent u van pan om terug te keren?’ geantwoord heeft met ik weet het nog niet. Dit is 82.5% van de groep die twijfelt om terug te keren. Om deze reden kan H2 worden **aangenomen**:

H2: Een financiële vergoeding heeft wel invloed op de groep mensen die nog twijfelt om terug te keren

Een financiële vergoeding speelt ook bij de beslissing van (ex-)asielzoekers die twijfelen een rol. Enkel 7 van de 40 personen die twijfelen, geeft aan dat een financiële vergoeding geen enkele invloed heeft op de beslissing om terug te keren. In tabel X is ook voor deze groep te zien met welk bedrag zij wel bereid zouden zijn. Opvallend hierbij is dat tegenover 68% van de groep die niet van plan was terug te keren, de groep die twijfelt in iets meer dan 36% van

de gevallen alleen terugkeert voor €8000 of meer. Bij deze groep is ook een deel bereid om terug te keren voor €1750 (15%), €3000 (9%), €5000 (27%) en €7000 (12%).

Enkel 7 van de 40 respondenten die nog niet weten of zij willen terugkeren, is ook mét een financiële ondersteuning niet bereid om terug te keren.

Uit deze resultaten kan worden geconcludeerd dat een financiële ondersteuning invloed heeft op de bereidheid van een (ex-)asielzoeker om terug te keren. Van de 108 respondenten zijn er 39 die aangeven dat een financiële vergoeding geen enkele invloed heeft op het besluit om al dan niet vrijwillig terug te keren naar het land van herkomst. De rest van de respondenten geeft aan dat dit wel invloed heeft. Echter, de meeste respondenten zouden voor €8000 of meer vrijwillig terugkeren. Dit is te zien in tabel 3. Verklaring waarom mensen voor een hoger bedrag wel terug willen keren kan gezocht worden in eerdere onderzoeken die bevestigen dat asielzoekers veelal een sociale schuld hebben en met geld terug willen keren naar het land van herkomst. Ook de geïnterviewde respondenten bevestigen deze verklaring. (Ex-)asielzoekers moeten het gevoel hebben dat zij iets kunnen opbouwen in het land van herkomst en zij moeten zich niet schamen om met lege handen terug te komen (Respondent B).

5.2.2 Controlevariabelen

Verwacht werd dat de factoren verblijfsduur, geslacht en het hebben van familie en/of goede vrienden in Nederland invloed hebben op de bereidheid van een (ex-)asielzoeker om terug te keren. Geen enkel van deze factoren is echter significant van invloed in dit onderzoek op de bereidheid van iemand om terug te keren. Dit is getoetst middels een univariate logistische regressie. Deze toets is geschikt voor de analyse van een nominale afhankelijke variabele met twee categorieën. De analyse is bivariaat, omdat op deze manier de hypothesen getoetst kunnen worden. Deze variabelen moeten individueel getoetst worden om te kijken of deze invloed hebben op de bereidheid tot terugkeer en niet in samenhang met elkaar.

De volgende hypothesen kunnen worden **verworpen**:

H3: Hoe langer een (ex-)asielzoeker in Nederland verblijft, hoe minder bereid deze persoon is om terug te keren naar het land van herkomst

H4: Mannen zijn meer bereid tot terugkeer naar het land van herkomst dan vrouwen

H5: Het hebben van familie en/of goede vrienden in Nederland zorgt ervoor dat een (ex-)asielzoeker minder bereid is om terug te keren naar het land van herkomst

In eerdere onderzoeken en zoals verwacht in de theorie zouden deze factoren wel van invloed zijn op de bereidheid om terug te keren. Een verklaring voor het feit dat de factor verblijfsduur in Nederland niet significant is, zou kunnen zijn omdat de antwoorden verdeeld zijn in antwoordcategorieën. Omdat ‘slechts’ 108 respondenten hebben meegedaan, heeft elke categorie weinig frequentie waardoor de statistische precisie wordt aangetast (Babbie, 2010). In dit onderzoek zijn mannen en vrouwen evenveel bereid om al dan niet terug te keren naar het land van herkomst. Oorzaak hiervoor kan ook het relatief lage aantal respondenten zijn. Ondanks dat de populatie zo verdeeld is, zijn in dit onderzoek 30 vrouwen betrokken. Dit is een te kleine groep om een significant verband aan te tonen. Het hebben van familie en/of goede vrienden in Nederland is ook niet significant. Verklaring hiervoor kan zijn dat het grootste gedeelte van de respondenten verblijft in een bed-bad-brood opvang omdat zij nergens anders terecht kunnen. Deze factor is waarschijnlijk vooral van invloed op (ex-)asielzoekers die illegaal overleven dankzij familie of vrienden.

5.2.3 Overige verbanden

In deze sub paragraaf zal gekeken worden naar resultaten van drie gestelde vragen in de enquête namelijk:

Vraag 8: heeft u contact gehad met IOM?

Vraag 10: Als u nu vrijwillig zou willen terugkeren, is dat financieel mogelijk voor u?

Vraag 11: Bent u op de hoogte van de financiële vergoeding die u kunt krijgen?

Verwacht wordt dat contact met IOM en op de hoogte zijn van de financiële vergoeding positief effect hebben op de bereidheid om terug te keren. Tevens wordt verwacht dat de meeste personen niet financieel in staat zijn om vrijwillig terug te keren zonder vergoeding.

Frequenties van deze vragen laten zien dat 70% van de respondenten geen contact heeft gehad met IOM, 68% niet op de hoogte is van het bestaan van de financiële vergoeding bij vrijwillige terugkeer en het voor 81% van de respondenten financieel niet mogelijk is om terug te keren.

Om te bekijken of deze vragen ook verband houden met de bereidheid tot terugkeer met een bedrag, zijn ook hier univariate logistische regressie analyses op toegepast.

Een opvallende uitkomst hierbij is dat mensen die contact hebben gehad met IOM, significant (0.027) eerder bereid zijn om terug te keren dan mensen die geen contact hebben gehad met IOM.

Omdat 'heeft u contact gehad met IOM' is gecodeerd in SPSS als ja = 1 en nee = 2, en de toets wordt uitgevoerd op de hoogste waarde, moet de tabel andersom worden geïnterpreteerd. In de tabel valt af te lezen dat de Odds ratio voor mensen die geen contact hebben gehad, 0,36 bedraagt. Dit betekent dat mensen die wel persoonlijk contact hebben gehad met IOM 2,76⁸ keer zoveel bereid zijn om terug te keren dan mensen die geen contact hebben gehad met IOM.

Tabel 4: Significantie tabel contact IOM en op de hoogte van de financiële vergoeding op bereidheid terugkeer

	Odds ratio	P- waarde
Contact IOM	0,36	0,027
Op de hoogte van de financiële vergoeding	0,37	0,026

Dit onderstreept het signaal van IOM dat wanneer zij veel in opvanglocaties rondlopen, meer mensen vrijwillig terugkeren dan in drukke periodes wanneer zij geen tijd hebben om aanwezig te zijn op locaties (bijlage 3). Het hebben van contact met IOM kan worden gezien als een positieve factor voor de bereidheid tot terugkeer en dus kan H6 worden **aangenomen**:

H6: (Ex-)asielzoekers die contact hebben gehad met IOM zijn meer bereid tot terugkeer dan (ex-)asielzoekers die geen contact hebben gehad met IOM

Deze zelfde toets is uitgevoerd bij de vraag of de (ex-)asielzoeker op de hoogte is van de financiële vergoeding. Ook dit is significant gebleken (0.026). Wanneer een (ex-)asielzoeker op de hoogte is van de financiële vergoeding, is de kans tevens 2,70⁹ keer zo groot dat deze persoon bereid is om terug te keren dan wanneer de persoon niet op de hoogte was geweest. Dit kan worden verklaard doordat de groep die op de hoogte is van de financiële vergoeding, bijna geheel overeenkomt met de groep die op de hoogte is van de financiële vergoeding.

Ook H7 kan worden **aangenomen**:

⁸ $1/0,363 = 2,757$ (Babbie, 2010).

⁹ $1/0,370 = 2,702$ (Babbie, 2010).

H7: (Ex-)asielzoekers die op de hoogte zijn van de financiële vergoeding zijn meer bereid tot terugkeer dan (ex-)asielzoekers die niet op de hoogte zijn van de financiële vergoeding

Voor veel asielzoekers (is het financieel niet mogelijk om terug te keren naar het land van herkomst. Slechts 6% van de respondenten geeft aan dat het voor hen financieel haalbaar is terug te keren. Om deze reden is het van belang dat (ex-)asielzoekers op de hoogte zijn van de financiële vergoeding.

Hoofdstuk 6: Conclusie

In dit onderzoek staat de volgende hoofdvraag centraal:

Welke rol speelt een financiële terugkeerondersteuning bij de beslissing van een (ex-)asielzoeker om vrijwillig terug te keren naar het land van herkomst?

Met financiële terugkeerondersteuning wordt de HRT bedoeld, welke verstrekt wordt door IOM. Om te onderzoeken wat het verwachte effect is van deze HRT op vrijwillige terugkeer, zijn interviews gehouden met verschillende medewerkers. Deze medewerkers zijn allen werkzaam op het gebied van terugkeer. Op basis hiervan zijn zeven hypothesen opgesteld. Vervolgens is een enquête opgesteld welke is ingevuld door 108 afgewezen of uitgeprocedeerde asielzoekers om deze hypothesen te toetsen.

Met betrekking tot de rol van de financiële terugkeerondersteuning kan worden gesteld dat deze voornamelijk invloed heeft op de groep (ex-)asielzoekers die nog nadenkt over terugkeer. 82,5% van deze groep is bereid om terug te keren naar het land van herkomst met een financiële vergoeding. Slechts enkele van deze respondenten geven aan dat de financiële ondersteuning de belangrijkste reden is om terug te keren. De meest genoemde reden om terug te keren is het ontbreken van een verblijfsvergunning in Nederland of omdat zij in Nederland geen werk hebben. Hoewel dus de financiële ondersteuning niet de belangrijkste reden is, vormt dit voor (ex-)asielzoekers wel een factor die ervoor kan zorgen dat zij tóch vrijwillig terug willen keren als zij hier over twijfelen of nadenken. Ook een deel van de groep mensen die niet van plan is om terug te keren, wil hier over nadenken wanneer zij een financiële vergoeding krijgen. Dit betreft 38% van de respondenten. Het grootste deel van deze groep gaat echter alleen terug wanneer zij €8000 of meer zouden meekrijgen.

Tevens is een opvallende conclusie dat het (gehad) hebben van persoonlijk contact met IOM ervoor zorgt dat mensen eerder bereid zijn om terug te keren naar het land van herkomst. Dit vermoeden werd al eerder door IOM gesignaleerd, maar is niet eerder onderzocht. Ook is van belang of een persoon op de hoogte is van de financiële ondersteuning die geboden wordt. Mensen die hiervan op de hoogte zijn, zijn meer bereid om terug te keren naar hun land van herkomst.

Opvallend is daarnaast dat het merendeel van de respondenten, namelijk 81%, zonder een terugkeerondersteuning financieel niet in staat is om vrijwillig terug te keren. Dit betekent dat

een financiële ondersteuning een belangrijk en ook een noodzakelijk instrument is om mensen terug te laten keren.

In dit onderzoek is ook gekeken naar enkele andere variabelen, waarvan verwacht werd dat deze invloed zouden hebben op de beslissing van een individu om al dan niet terug te keren naar het land van herkomst. Gekeken is hierbij naar geslacht, verblijfsduur in Nederland en het hebben van familie en/of goede vrienden in Nederland. Geen van deze factoren blijkt in dit onderzoek echter significant van invloed op de bereidheid om terug te keren.

Concluderend kan worden gesteld dat een financiële ondersteuning zeker invloed heeft op de bereidheid van een (ex-)asielzoeker om terug te keren. Deze invloed kan voornamelijk worden gezocht in het proces van nadenken en om de praktische belemmering weg te nemen van het betalen van de terugreis. Tevens vormt deze vergoeding een rol bij de groep asielzoekers die een sociale schuld hebben of zich schamen om met lege handen terug te keren. Een financiële vergoeding zorgt ook voor toekomstperspectief om met middelen opnieuw te kunnen beginnen in het herkomstland. Vooral voor mensen die nog twijfelen over terugkeer kan contact met IOM, op de hoogte brengen van een financiële vergoeding en uiteindelijk de financiële ondersteuning bijdragen aan een positieve beslissing om terug te keren naar het land van herkomst.

Hoofdstuk 7: Discussie

Zoals geconcludeerd is in dit onderzoek geen verband aangetoond tussen verblijfsduur, geslacht en het hebben van familie en/of goede vrienden in Nederland en de bereidheid tot terugkeer. In eerdere onderzoeken is dit verband echter wel aangetoond. Voor het ontbreken van het verband in dit onderzoek kunnen meerdere verklaringen worden aangetoond. Een belangrijke verklaring hiervoor is dat de verwachtingen zijn opgesteld op basis van interviews met medewerkers van verschillende organisaties. Deze medewerkers hebben veel ervaring met terugkeer en baseren hier hun verwachtingen op. Zij hebben aangegeven dat deze drie variabelen belangrijke factoren zijn die de beslissing van een persoon beïnvloedt. Echter, deze personen kijken hierbij naar de (ex-)asielzoekers die daadwerkelijk teruggekeerd zijn. Dit onderzoek kijkt enkel naar de bereidheid van de (ex-)asielzoeker op dat specifieke moment. Daarnaast, zoals eerder aangegeven, is het aantal respondenten relatief klein in vergelijking met eerdere onderzoeken en zijn de vragen categorisch gemaakt wat de statistische precisie aanpast. Per categorie zijn weinig respondenten en dus is het verband lastig te toetsen. Tot slot kan de lage representativiteit van de steekproef ervoor zorgen dat deze variabelen niet significant zijn.

De verhouding man/vrouw in dit onderzoek is wel in lijn met de verwachtingen en eerder onderzoek. De populatie van uitgeprocedeerde asielzoekers bestaat voor een groter deel uit mannen. Respondent C *‘Wij hebben meer mannen dan vrouwen bij stichting ROS. Dat is natuurlijk de populatie. Ik denk dat dat wel 2/3 om 1/3 die verhouding is ongeveer, als Rotterdam 10.000 zonder papieren heeft, schat ik dat daar misschien 3000 vrouwen zijn en 7000 mannen’* (Bijlage 5). Dit wordt ook grotendeels onderschreven in de studie van Engbersen et al. (2002), waarin wordt geschat dat gemiddeld in de jaren 1997 – 2000 de verhouding vrouw/man ongeveer 20/80% is (Engbersen et al., 2002).

In eerder onderzoek van Engbersen et al. (2002) is een schatting gemaakt van de omvang en samenstelling van de populatie. Hieruit komt naar voren dat in de jaren 1997-2000 slechts 2,3% van de populatie 51 jaar of ouder was. Daarentegen was 14,7% jonger dan 18 jaar (Engbersen et al, 2002). De steekproef in dit onderzoek zou op het gebied van leeftijd geen representatie zijn van de doelgroep. Er hebben geen respondenten meegewerkt van onder de 18 jaar en zeker 30% van de respondenten is 51 jaar of ouder (zie figuur 4). Voor het grote verschil in de leeftijd van de respondenten kunnen twee verklaringen worden gegeven: allereerst dateert het eerder genoemde onderzoek van meer dan tien jaar geleden en kan de

samenstelling in de tussentijd gewijzigd zijn, daarnaast is het onderzoek van Engbersen et al (2002) gebaseerd op een schatting op basis van het aantal staande houdingen van asielzoekers. Het kan zijn dat personen onder de 18 jaar vaker werden staande gehouden in die periode en asielzoekers van 51 jaar en ouder juist veel minder.

Ook de verblijfsduur van de respondenten in dit onderzoek komt niet geheel overeen met eerder onderzoek. Zoals te zien in figuur 5 is de grootste groep respondenten al langer dan 10 jaar in Nederland. In de studie van Engbersen et al (2002) is dit juist de kleinste groep in Nederland naar schatting. De rest van de categorieën komen grotendeels overeen met eerdere schattingen van deze studie (Engbersen et al., 2002).

De rol van de financiële vergoeding is grotendeels in lijn met de gestelde verwachtingen vanuit de interviews. Ook komt deze overeen met eerder onderzoek van Leerkes et al. (2014) dat een financiële vergoeding vooral een aanmoedigende werking heeft op mensen die overwegen terug te keren. De uitkomst dat mensen die niet van plan zijn terug te keren, ook met een hoog bedrag willen terugkeren is echter niet eerder gevonden. Verklaring hiervoor is dat een dergelijke invloed nooit eerder onderzocht is.

Ook de invloed van het contact met IOM is niet eerder onderzocht. De significantie van dit verband kan deels worden verklaard door de theorie van Cassarino (2004). Cassarino (2004) geeft aan dat iemand pas terug zal keren, wanneer er sprake is van zowel *willingness to return* als *readiness to return*. Alleen de wil om terug te keren is dus niet voldoende. In dit onderzoek is aangetoond dat de *willingness* kan worden vergroot door een financiële ondersteuning mee te geven en de *readiness* kan worden vergroot door persoonlijk contact met IOM en de (ex-)asielzoeker op de hoogte te stellen van de financiële ondersteuning.

Dit onderzoek kent een aantal sterke, maar ook zwakke punten. Als sterk punt kan worden genoemd dat een dergelijke rol van een financiële vergoeding niet eerder is onderzocht, terwijl dit een zeer belangrijk vraagstuk is in de verhitte discussies over dit onderwerp. Het onderzoek is dus zeer relevant te noemen. Daarnaast zijn gemixte methoden gebruikt, wat de validiteit en representativiteit van het onderzoek vergroot. Zowel interviews met medewerkers die vele jaren werken met deze doelgroep, als enquêtes ingevuld door de asielzoekers zelf geven belangrijke inzichten. Sterk punt van dit onderzoek is tevens dat de enquêtes uiteindelijk mondeling zijn afgenomen, waardoor de onderzoeker er zeker van is dat de vragen goed begrepen zijn door de respondent. Dit was zeer tijdrovend, maar vergroot de betrouwbaarheid omdat de taalbarrière hierdoor wordt verkleint.

De representativiteit van dit onderzoek is relatief laag, omdat de respondenten niet zijn verkregen op basis van een willekeurige steekproef is. Ook zijn alle respondenten afkomstig van twee soortgelijke organisaties, beiden gevestigd in grote steden. Respondenten die verblijven bij deze organisaties kunnen heel anders denken over terugkeer dan mensen die bijvoorbeeld illegaal verblijven bij vrienden, familie of elders. Ook zijn de respondenten allemaal onder de radar bij de overheid, wat wellicht ook andere resultaten oplevert. Een bed, bad, broodvoorziening is een sobere opvang en de medewerkers daar zijn er zeker van dat deze voorziening er niet voor zorgt dat mensen daarvoor in Nederland willen blijven. Echter, de mensen die elders verblijven en misschien zwart werken en dus een inkomen hebben, denken misschien heel anders over terugkeer en de hoogte van de financiële vergoeding. Ook de beperkte grootte van de steekproef verlaagt de representativiteit. Tekortkoming in dit onderzoek is tevens dat enkel is gekeken naar de vergoeding van IOM en contact met IOM en niet naar andere terugkeerprojecten die worden uitgevoerd door andere, kleinere partijen.

7.2 Aanbevelingen voor verder onderzoek

Dit onderzoek heeft uitgewezen dat een financiële terugkeerondersteuning invloed heeft op de bereidheid van een (ex-)asielzoeker om terug te keren. Het is belangrijk dat het daadwerkelijke effect verder onderzocht wordt om te bekijken of het bedrag van €1750 naar boven of naar beneden moet worden bijgesteld. Zeker in Europese context is dit iets wat duidelijker in kaart gebracht moet worden omdat de Europese Commissie deze bedragen het liefst wil uniformeren. Om deze reden wordt aanbevolen de volgende punten nader te onderzoeken:

- Het effect van een financiële terugkeerondersteuning Europees vergelijkend. Elke lidstaat heeft een terugkeerondersteuning maar deze is verschillend per land. De hoogte verschilt, maar ook de manier waarop deze ondersteuning wordt gegeven. Niet elke lidstaat heeft een IOM kantoor en in veel gevallen heeft IOM niet direct contact met de (ex-)asielzoeker maar wordt dit geregeld via andere organisaties. Gekeken zou moeten worden naar wat goed werkt en of een lager of hoger bedrag daadwerkelijk significant minder of meer vrijwillige terugkeer oplevert
- Daarnaast zou er in Nederland een prospectief cohortonderzoek uitgevoerd moeten worden naar vrijwillige terugkeer. Dit onderzoek richt zich op momentopnamen en ook is in dit onderzoek niet gekeken naar daadwerkelijk vertrek. Het is middels een enquête niet meetbaar of de personen die twijfelden over terugkeer, maar wél met geld

terug willen, daadwerkelijk zullen terugkeren of dat dit alleen maar zeggen. Het is dus belangrijk om een meerjarig onderzoek in te stellen hiernaar en ook daadwerkelijk kijken naar wie echt is teruggekeerd en welke factoren hierbij een rol hebben gespeeld.

- Daarnaast zou het interessant zijn om te onderzoeken waarom het contact met IOM zoveel effect heeft op de bereidheid van iemand om terug te keren. Komt dit doordat mensen dan op de hoogte zijn van de financiële vergoeding? Of heeft dit andere verklaringen? Wanneer onderzocht wordt waarom dit zo'n positief effect heeft, kan dit meer worden ingezet om terugkeer te bevorderen

7.3 Aanbevelingen voor de praktijk

Ook zijn een aantal aanbevelingen voor de praktijk opgesteld naar aanleiding van dit onderzoek. Zoals eerder benoemd is terugkeer een probleem in Nederland en het feit dat in dit onderzoek naar voren komt dat slechts 9% van de respondenten van plan is om terug te keren, benadrukt dit probleem. Van de Nederlandse overheid zouden alle 108 respondenten terug moeten keren naar het land van herkomst op basis van hun afgewezen asielverzoek. Het is dus van groot belang om de instrumenten ter bevordering van vrijwillige terugkeer te evalueren. Om vrijwillige terugkeer te bevorderen worden de volgende aanbevelingen gedaan:

- In dit onderzoek is naar voren gekomen dat persoonlijk contact met een medewerker van IOM de kans op vrijwillige terugkeer verdubbelt. Momenteel heeft IOM in Nederland niet voldoende budget om veel aanwezig te zijn (Respondent A, bijlage 3). Gesprekken worden enkel gevoerd met vreemdelingen die zelf aangeven vrijwillig terug te willen keren. Dit is voor de vreemdeling echter een hele grote stap en aanbevolen wordt om deze stap vanuit de overheid te nemen. Momenteel, na een afwijzende beschikking van de IND, krijgt de vreemdeling direct een terugkeergesprek met de regievoerder van DT&V. Deze regievoerder geeft de vreemdeling wel een folder mee van IOM, maar het initiatief ligt verder bij de vreemdeling zelf. In gesprek gaan met deze doelgroep is belangrijk. Deze doelgroep heeft veelal niet de neiging om zelf actie te ondernemen en stelt zich vaak afwachtend op. Aanbevolen wordt om direct na dit gesprek met DT&V een persoonlijke afspraak voor de vreemdeling in te plannen met een medewerker van IOM. Dit zal extra kosten met zich meebrengen, maar als de vrijwillige terugkeer hierdoor verdubbelt, zal dit uiteindelijk

kostenbesparend werken. Zoals eerder genoemd, kost gedwongen terugkeer veel geld, is tijdrovend en mislukt in 40% van de gevallen.

Daarnaast is het van belang dat elke (ex-)asielzoeker op de hoogte is van de mogelijkheden van vrijwillige terugkeer en de daarbij horende ondersteuning. Ook dit zou volgens dit onderzoek significant meer vrijwillige terugkeer opleveren. In het onderzoek is ook naar voren gekomen dat de doelgroep erg terughoudend is naar autoriteiten. De enquête vonden zij al erg eng en de onderzoeker heeft duidelijk moeten benadrukken dat de ingevulde gegevens écht niet worden doorgespeeld naar autoriteiten. Ook dachten veel respondenten dat IOM een overheidsinstantie was. Echter, IOM gaat zeer zorgvuldig om met gegevens van de doelgroep en speelt deze nooit ongevraagd door aan bijvoorbeeld IND en DT&V. Dit onderscheid zou nog meer aangegeven moeten worden tijdens gesprekken en wellicht op flyers, posters en ander reclame materiaal.

- Uit de enquêtes en de interviews is gebleken dat de HRT een belangrijk instrument is bij vrijwillige terugkeer en dat dit ook effect heeft. Daarnaast is gebleken dat veel mensen niet in staat zijn om geheel zelfstandig terug te keren, omdat dit financieel niet haalbaar is. Aanbeveling is daarom om dit instrument in ieder geval (voorlopig) niet af te schaffen zoals door Kamerleden geopperd is. Een grootschalige evaluatie van dit instrument samen met een Europees vergelijkend onderzoek zou eerst meer duidelijkheid moeten verschaffen.

Literatuur

Geraadpleegde literatuur

- Babbie, E. (2010). *The practice of social research.*, Wadsworth: Cengage Learning.
- Black, R., K. Koser, K. Munk, G. Atfield, L. D'Onofrio & R. Tiemoko (2004). *Understanding voluntary return*. Londen: Home Office. Online Report 50/04.
- Cassarino, J. (2004). Theorising return migration: The conceptual approach to return migrants revisited. *International Journal on Multicultural Societies*, 6(2), 253-279.
- Engbersen, G., Staring, R., Leun, van der P., Boom, de J., Heijden, van der P., Cruijf, M (2002). *Illegale vreemdelingen in Nederland. Omvang, overkomst, verblijf en uitzetting*. Rotterdam: RISBO
- Europees Migratienetwerk (2006). *Research study III: Terugkeer*. Rijswijk: Ministerie van Justitie / INDIAC.
- Frouws, B., en Grimmus, T. (2012). *Beleidsvaluatie van het Nederlandse Migratie- en Ontwikkelingsbeleid sinds 2008*. Panteia
- Gmelch, G. (1980). *Return migration*. Annual Review of Anthropology, vol.9, pp.135-159.
- Houte, van & de Koning (2008) *Towards a better embeddedness? Monitoring assistance to involuntary returning migrants from Western countries*. Via Centre for International Development Issues, Nijmegen.
- Howitt, D. (2010). *Introduction to Qualitative Methods in Psychology*. US: Pearson Education.
- INDIAC (2007). *Cohortanalyse asielpprocedure 2001-2006*. Rijswijk: Ministerie van Justitie / INDIAC.
- IOM (2010b). *Assisted voluntary return & reintegration of Iraqi nationals from selected European countries*. Den Haag: IOM.
- King, R., Strachan, A. & Mortimer, J. (1983). *Return migration: A review of the literature*.
- Klaver, J., Telli, S., & Witvliet, M. (2015). *Terugkeer van vertrekplichtige vreemdelingen. Een verkenning van interventies om zelfstandige terugkeer te stimuleren*. Amsterdam: Regioplan.
- Lammers, J., Pelzer, B., Hendrickx, J., & Eisinga, R. (2007). *Categorische data analyse met SPSS, Inleiding in loglineaire analysetechnieken*. Assen, Van Gorcum.

- Leerkes, A., M. Galloway & M. Kromhout (2010). *Kiezen tussen twee kwaden. Determinanten van terugkeerintenties onder (bijna) uitgeprocedeerde asielmigranten*. Den Haag: Ministerie van Justitie / WODC.
- Leerkes, A., Galloway, M., & Kromhout, M. (2011). *Terug of niet? Determinanten van terugkeerintenties en -attitudes onder (bijna) uitgeprocedeerde asielmigranten*. *Mens & Maatschappij*, 86(2), 122-156.
- Leerkes, A.S., Boersema, E., Os, R.M.V. van, Galloway, A.M. & London, M. van. (2014). *Afgewezen en uit Nederland vertrokken? Een onderzoek naar de achtergronden van variatie in zelfstandige terugkeer onder uitgeprocedeerde asielzoekers*. Den Haag: WODC.
- Liempt, I. van (2007). *Navigating borders: Inside perspectives on the process of human smuggling into the Netherlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Lindstrom, D.P. (1996). Economic opportunity in Mexico and return migration from the United States. *Demography* 33 (3), 357 -374
- Monnikhof, O. M., Vreede, J. de (2004). *Terugkeerbeleid voor afgewezen asielzoekers Evaluatie van het terugkeerbeleid '99 en het terugkeerbeleid onder de Vreemdelingenwet 2000*. Boom: Den Haag
- Perruchoud, R. (2004). *Return Migration: Observations on the Mandate and Activities of IOM*. Genève: International Organization of Migration.
- Swanborn, P. G. (2002). *Basisboek sociaal onderzoek*. Amsterdam: Boom.
- Tiemeijer, W.L., Thomas, C.A., Prast, H.M (2009). *De menselijke beslisser. Over de psychologie van keuze en gedrag*. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Wijk, J. van (2008). *Reaching out to the unknown: Native counseling and the decision making process of irregular migrants and rejected asylum seekers on voluntary return*. Den Haag: IOM
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods*. Sage publications.

Geraadpleegde websites

CDA (2015). Inbreng van Sybrand Buma voor het asieldebat van 14 oktober 2015.

Geraadpleegd op 5 juni 2015, van:

https://d2vry01uvf8h31.cloudfront.net/user_upload/inbreng_asieldebat_14_10_2015.pdf

Centraal Bureau voor de Statistiek (2016). Hogere bevolkingsgroei door migratie.

Geraadpleegd op 10 juli 2016, van: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/31/hogere-bevolkingsgroei-door-migratie>

Cohen, M.J. (1999, 25 juni). Notitie 'Terugkeerbeleid' [Kamerbrief]. Geraadpleegd 25 juli

2016 via: [https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/26646/kst-26646-](https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/26646/kst-26646-1?resultIndex=11&sorttype=1&sortorder=4)

[1?resultIndex=11&sorttype=1&sortorder=4](https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/26646/kst-26646-1?resultIndex=11&sorttype=1&sortorder=4)

Dienst Terugkeer en Vertrek (2015). Leidraad Terugkeer en Vertrek. Geraadpleegd 10 juni 2016 via:

https://www.dienstterugkeerenvertrek.nl/Kennisbank/leidraad_terugkeer_en_vertrek/

Dijkhoff, K.H.D.M. (2015, 28 oktober). Toelichting mogelijkheden tot het verkrijgen van (vervangende) reisdocumenten [Kamerbrief]. Geraadpleegd 6 augustus 2016 via:

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/19637/kst-29344-127.html>

Dijkhoff, K.H.D.M (2016, 24 maart). Reactie op het 10 punten plan van de ChristenUnie [Kamerbrief]. Geraadpleegd 5 juli 2016 via:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/03/24/tk-reactie-op-het-10-puntenplan>

Europa Nu (z.j.). Dublinverordening III. Geraadpleegd 9 augustus 2016, van:

https://www.europa-nu.nl/id/vjwrk92k1qq5/dublinverordening_iii

Financieel Dagblad (2016). Oekraïense asielzoekers krijgen geen terugkeerpremie meer.

Geraadpleegd 10 juni 2016 via:

<http://fd.nl/economie-politiek/1144371/kabinet-stopt-met-terugkeerpremie-voor-oekrainers>

IOM (2015). IOM the Netherlands. Annual report 2015. Den Haag: IOM. Geraadpleegd 5 juli 2016, van:

http://www.iomnederland.nl/images/Jaarverslagen/2015/AR_2015_IOM_the_Netherlands.pdf

Joosten, C., Leistra, G., & Waard, de L. (2015). Wat is een illegaal? En 31 andere vragen over illegaliteit. Elsevier, 17 juni. Geraadpleegd 20 juni, van:

<http://www.elsevier.nl/nederland/article/2015/06/wat-is-een-illegaal-en-31-andere-vragen-over-illegaliteit-1777685W/>

Ministerie van Veiligheid en Justitie (2013). Rapportage Vreemdelingenketen, periode januari – december 2012. Gedownload 10 mei 2016, van:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2013/04/05/rapportage-vreemdelingenketen-periode-januari-december-2012>

Telegraaf. (2016, 18 februari). Premies Oekrainers onder de loep. Geraadpleegd op 16 mei 2016, van:

http://www.telegraaf.nl/binnenland/25226816/Premies_Oekrainers_onder_de_loep_.html

Teeven, F. (2014, 18 december). Vrijwillige terugkeer vreemdelingen [Kamerbrief].

Geraadpleegd op 10 augustus 2016, van:

<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2014/12/19/tk-vrijwillige-terugkeer-vreemdelingen/lp-v-j-0000007186.pdf+&cd=5&hl=nl&ct=clnk&gl=nl>

The Survey System. Sample size calculator. Geraadpleegd via:

<http://www.surveysystem.com/sscalc.html>

Bijlage 1: HRT landenlijst 2016

Afghanistan	Algeria	Angola	Armenia	Azerbaijan
Bangladesh	Belize	Benin	Bhutan	Bolivia
Botswana	Burkina Faso	Burundi	Cabo Verde	Cambodia
Cameroon	Central African Republic	Chad	China	Comoros
Congo	Cook Islands	Côte D'ivoire	Cuba	Korea
Congo	Djibouti	Dominican Republic	Ecuador	Egypt
Equatorial Guinea	Eritrea	Ethiopia	Fiji	Gabon
Gambia	Ghana	Guinea	Guinea- Bissau	Guyana
Haiti	India	Indonesia	Iran	Iraq
Jamaica	Jordan	Kazakhstan	Kenya	Kiribati
Kyrgystan	Lao People's Democratic Republic	Lebanon	Lesotho	Liberia
Libya	Madagascar	Malawi	Maldives	Mali
Marshall islands	Mauritania	Micronesia	Mongolia	Montserrat
Morocco	Mozambique	Myanmar	Namibia	Nauru
Nepal	Niger	Nigeria	Niue	Pakistan
Papua New Guinea	Philippines	Rwanda	Saint Helena	Sao Tome and Principe
Senegal	Sierra Leone	Solomon Islands	Somalia	South Africa
South Sudan	Sri Lanka	Sudan	Suriname	Swaziland
Syrian Arab Republic	Tajikistan	Tanzania	Thailand	Togo
Tokelau	Tunisia	Turkey	Turkmenistan	Tuvalu
Uganda	Uzbekistan	Vietnam	Wallis and Futuna	West Bank and Gaza Strip
Yemen	Zambia	Zimbabwe		

Bron: IOM Nederland. <http://www.iom-nederland.nl/nl/vrijwillig-vertrek/migranten-met-een-asielachtergrond/herintegratie-regeling-terugkeer-hrt/landenlijst-financiele-ondersteuning>

Bijlage 2: Overzicht maximale in-cash assistance per lidstaat van de Europese Unie in Euro's

MS	ALL ¹⁰	VP ¹¹	Minors	Adults	F/M ¹²
Oostenrijk			370 /250	370 /500	M
België			125	250	F
Bulgarije	100				F
Cyprus	1000				M
Tsjechië	40				F
Duitsland			100 + 750	200 +750	F M
Estland	700				M
Griekenland	400				F
Spanje	50 400				F M
Finland		200 + 1800	100 + 500	200 +800	M M
Frankrijk			250	500	F
Kroatië					-
Hongarije	100	500			F
Ierland					-
Italië	100/400				F
Letland		200	100	200	F
Luxemburg			300/400	300/500	F
Litouwen	100				F
Malta			600	200	F
Nederland		500 + 1750	100 + 880	500 +1750	M F
Noorwegen			3750	2500	M
Polen		715	200	200	M
Portugal	50				F
Roemenië	125				M
Zweden			1700	3300	M
Slovenië	1000				M
Slowakije	140				F
Verenigd Koninkrijk	625				F

¹⁰ "All" indicates that the same amount is paid to any returnee irrespective of characteristics such as age or vulnerability.

¹¹ VP: Vulnerable persons within the meaning of Article 3(9) of the Return Directive

¹² F= the in-cash allowance is fixed across recipients; M = the amount indicated is the maximum amount that can be provided.

Bijlage 3 Interview respondent A

Functie: Project Manager AVRR bij IOM. Datum: 20 juni 2016, Den Haag (Interview per email)

V: Wat is uw huidige functie?

A: Project manager AVRR

V: Hoelang werkt u hier?

13 jaar

V: Heeft u voor deze baan ook gewerkt in een soortgelijke richting?

Ja, voorzieningen voor ongedocumenteerden

V: Op welke manier heeft u te maken met de doelgroep?

A: Niet direct, ik beheer programma's die terugkeer moeten faciliteren.

V: Wat vindt u van het Nederlandse terugkeerbeleid voor asielzoekers?

A: IOM volgt het Nederlandse beleid en is door de Nederlandse overheid uitgenodigd om programma's uit te voeren.

V: Wat ziet u als belangrijke belemmeringen voor terugkeer in Nederland?

A: De situatie in de landen van herkomst vergeleken met de situatie in Nederland: zelfs in onzekere situatie hebben migranten het hier beter dan daar. Het is menselijk om een beter leven te zoeken.

V: Wat ziet u als 'good practices' voor terugkeer in Nederland?

A: Maatwerk en terugkeer bespreken van mens tot mens, respect hebben voor de situatie maar ook duidelijk aangeven wat wel en niet kan.

V: Welke factoren zijn volgens u van invloed op de terugkeer van asielzoekers?

A: Veel factoren zijn van invloed maar uiteindelijk is het altijd een persoonlijke keus. Wij zien als IOM wel een signaal dat er meer vrijwillige terugkeer plaatsvindt op het moment dat

wij meer medewerkers inzetten op verschillende locaties. Of dit echt effect heeft of dit toeval is, weet ik niet, dat zou onderzocht moeten worden.

V: Ziet u dat de leeftijd van een asielzoeker invloed heeft op de bereidheid om al dan niet terug te keren? Zo ja, in welke mate?

A: Niet op zichzelf, het is altijd een combinatie. Een jonge man zal bijv. hier willen blijven omdat hij familie moet onderhouden en meer kansen heeft om te overleven. Hij kan tegelijk ook beslissen dat hij nog kans maakt om in eigen land iets op te bouwen en dat hij in een illegale situatie niet verder komt, bijv. omdat hij niet kan trouwen, weinig verdiend en zich niet ontwikkelt. Ik denk niet dat de leeftijd veel invloed heeft op de beslissing om terug te keren.

V: Ziet u dat het geslacht van een asielzoeker invloed heeft op de bereidheid om al dan niet terug te keren? Zo ja, in welke mate?

A: Het is altijd een combinatie, maar over het algemeen keren mannen sneller vrijwillig terug dan vrouwen.

V: Ziet u dat de verblijfsduur van een asielzoeker in Nederland invloed heeft op de bereidheid om al dan niet terug te keren? Zo ja, in welke mate?

A: Ja, In die zin dat een asielzoeker soms zover moet gaan dat hij geen andere mogelijkheid ziet wel,. Er is wel onderzoek gedaan dat aangeeft dat tussen afwijzing en terugkeer er een bepaalde periode is die over een grote groep ongeveer gelijk is.

V: Ziet u dat het bestaan van familie/goede vrienden van een asielzoeker in Nederland invloed heeft op de bereidheid om al dan niet terug te keren? Zo ja, in welke mate?

A: Het heeft wel invloed omdat ze meer mogelijkheden hebben om in Nederland te overleven maar ook hier staat deze factor niet op zichzelf.

V: Bent u bekend met de mogelijkheid van de terugkeervergoeding in de HRT?

A: Ja, ik werk voor IOM

V: Vindt u deze vergoeding een goed instrument?

A: Het is nooit geevalueerd dus dat kan ik niet zeggen. Het helpt mensen wel die het nodig hebben maar het is ook niet heel veel geld in sommige landen. Daarnaast hebben wij ook

gevallen van oneigenlijk gebruik. Ik vind het lastig te zeggen. Het bestaat al 12 jaar en is niet meer weg te denken maar dat betekent niet dat het daarmee automatisch een goed instrument is.

V: Denkt u dat er bij een lager bedrag, eenzelfde vrijwillig terugkeerpercentage zou zijn?

A: Dat is dus inderdaad de vraag ook omdat terugkeer van veel meer factoren afhankelijk is. Dat is nu niet echt te zeggen.

V: Denkt u dat er bij een hoger bedrag, eenzelfde vrijwillig terugkeerpercentage zou zijn?

A: Zelfde als hierboven, dat is nu niet te zeggen.

V: In hoeverre heeft dit bedrag volgens u invloed op de bereidheid van een asielzoeker om terug te keren?

A: Ik denk niet dat het de hoofdreden is om te keren, de beslissing is al genomen voordat ze geld toegekend krijgen. Maar we zien ook dat mensen intrekken als ze geen geld krijgen dus er is wel invloed. Het is ook afhankelijk van de reden die mensen hebben om naar Nederland/Europa te komen.

V: Bent u van mening dat dit bedrag voor iedereen hetzelfde zou moeten zijn?

A: Ja, ik denk niet dat er verschil zou moeten zijn tussen de status en het bedrag dat je meekrijgt. Wel start voorwaardes, bijv. dat je niet na 3 maanden al geld meekrijgt (hoewel er ook schrijnende gevallen zijn waarbij dit helpt). Het is voor soms ook lastig uit te leggen waarom de een wel en de ander niet. Maar ik maak mij geen illusies, er zijn geen simpele oplossingen, als je iets verandert is er toch weer een groep die erbuiten valt, het zal nooit helemaal sluitend zijn.

V: Kunt u bepaalde casussen/ervaringen noemen waarbij de terugkeervergoeding (al dan niet) duidelijke invloed gehad heeft op de beslissing van een individu om (al dan niet) terug te keren?

A: We hebben regelmatig gezinnen die met de vergoeding terugkeren en daarbij ook nog een in kind bedrag krijgen dat voor kinderen hoger ligt dan voor volwassenen. Als je alles bij elkaar optelt dan kom je voor een gezin van 5 bijv. op meer dan 6000 cash en 10.000 in kind.

Dat is veel geld en kan een gezin echt een nieuwe start geven. Dan zien we dat dat de beslissing beïnvloed. Maar nog steeds zouden ze in Nederland blijven als ze de kans kregen: het geld kan verkeerd geïnvesteerd worden en is niet eeuwig. In Nederland heb je goed gezondheidszorg en goed onderwijs, dat hebben ze liever want is duurzamer. Wij zien wel gevallen van personen die aangeven vrijwillig terug te willen keren, maar dit besluit toch intrekken als zij uiteindelijk toch geen recht blijken te hebben op financiële ondersteuning. Dit signaal kan er op wijzen dat deze ondersteuning voor de vreemdeling wel degelijk van invloed is op de beslissing.

Bijlage 4 Interview respondent B

Functie: Zorgcoördinator/beleidsadviseur bij HVO Querido. Datum: 7 juni 2016, Amsterdam

V: Ik zal eerst even kort uitleggen wat het doel is van mijn onderzoek. Ik wil onderzoek doen naar de financiële vergoeding die ze vanuit het IOM geven bij vrijwillige terugkeer aan (ex-)asielzoekers, en de reden waarom ik voor IOM kies is omdat het anders veel te breed wordt als ik al die kleinere NGO's ook erbij betrek, dat is niet te doen voor een scriptie. En alle terugkeer die via kleinere NGO'S plaatsvindt, wordt ook geregistreerd bij IOM dus eigenlijk valt het daarmee samen en dat bedrag wat ik in mijn enquête noem dat is soms ietsje hoger bij een bepaalde NGO of soms misschien ietsje lager, maar ik ga gewoon uit van de IOM vergoeding omdat het dan ook beter Europees te vergelijken is omdat bijna elke lidstaat wel een IOM kantoor heeft en anders gaat dat helemaal niet meer. Dus nouja het is daardoor iets beperkt, maar ongeveer 95% gaat met IOM terug dus dan heb je toch de grootste groep te pakken.

A: Ja

V: Ehm, nouja dus het interview is vertrouwelijk en alleen informatie waarvan u zelf wilt dat in het stuk komt wordt er in gebruikt. Ehm even kijken, nou wat is uw huidige functie?

A: Ik ben zorgcoördinator en beleidsadviseur, een combinatie van functies.

V: Oké, en allebei hier is dat dan of?

A: Ja

V: Oké. En hoelang werkt u hier als zorgcoördinator en beleidsadviseur?

A: Ja eigenlijk sinds de start van de bed, bad brood voorziening. En daarvoor inmiddels 16 jaar bij de organisatie HVO Querido.

V: Oké en bed, bad, brood is sinds anderhalf jaar ongeveer, toch?

A: ja iets meer

V: Oh iets langer, ja oké.

A: Ja

V: Oké en daarvoor heeft u wel al bij deze organisatie gewerkt ook bij HVO Querido?

A: Ja er zijn HVO Querido telt rond de 60 verschillende voorzieningen. Een combinatie van maatschappelijke opvang voor dak- en thuislozen, met huisvesting, begeleide huisvesting voor mensen met chronische psychiatrie.

V: Ah oké, die doen dus veel breder? Is dat wel vanuit de gemeente?

A: Het is veel breder ja, grotendeels gemeente maar ook weer voor een deel zorgkantoor, dus de verzekering, ziektekostenverzekeraars, maar ook voor een deel vanuit het Rijk. Dat is dan met name weer vooral de forensische afdelingen.

V: Oh nou dat is inderdaad wel erg breed. Ik dacht dat het echt alleen op asielzoekers was gericht.

A: Nee hoor, nee we hebben dat is over 60 verschillende locaties ik geloof een stuk of 4000 cliënten onder ons.

V: Oh jeetje ja, dat is wel erg groot. Dat wist ik niet. En u werkt nu sinds ongeveer twee jaar/anderhalf jaar met de doelgroep eigenlijk met uitgeprocedeerde/illegale asielzoekers?

A: Ja, dat doe ik wel al weer wat langer dan deze periode want ik heb ook voordat de bed bad brood ontstond, waren wij al betrokken bij zeggen het verlenen van wat basiszorg bij de mensen die in de kraakpanden vanuit de 'we are here' club in Amsterdam actief waren, maar dat was ook op verzoek van de gemeente en ik heb ook nog een tijdje leiding gegeven aan een kleine voorziening voor kwetsbare uitgeprocedeerde asielzoekers die naderhand dan weer als voorziening bij een andere zorginstelling zijn beland.

V: Oké, dus u heeft veel te maken gehad met deze doelgroep eigenlijk?

A: sinds nou, drie a vier jaar redelijk wat ja.

V: Oké. En heeft u zelf ook veel contact met de cliënten of staat u er meer boven als beleidsadviseur?

A: ik sta er in principe boven, maar wat we in de beiden BBB locaties hebben , is dat daar een cliënten commissie werkzaam is of opereert, die eens per ongeveer maand samenkomt, daar zit ik ook altijd bij als meedenker, manager.

V: Oké, nou helemaal goed. Wat vindt u eigenlijk van het Nederlandse terugkeerbeleid? Heeft u daar een mening over voor asielzoekers, vindt u dat het goed is toegespitst op afgewezen asielzoekers?

A: Nee, ik denk dat dat nog niet helemaal werkt zoals het zou kunnen en moeten werken. Zolang het zo is dat wij ook vanuit de IND en DT&V cijfers terugkrijgen dat 30 a 35% van de uitgeprocedeerde asielzoekers uiteindelijk toch na HASA's en al die instrumenten toch een verblijfsvergunning krijgt in Nederland, denk ik dat het concentreren op terugkeren toch een wat prematuur gegeven is. Als het om een enkeling zou gaan, prima, maar we praten over een derde tot meer dan een derde dat uiteindelijk toch om welke reden dan ook een mogelijkheid krijgt om zich permanent in Nederland te vestigen, zolang dat in zo'n groep als een gegeven boven de markt hangt, is er niemand die, tenzij het wel heel lastig wordt, graag wil denken en werken aan een vrijwillige terugkeer.

V: Ja, want heeft u ook het idee dat dit binnen deze groep in de BBB ook speelt?

A: Ja, dat speelt absoluut. Dat zul je bij de formulieren bij de cliënten vermoedelijk ook wel uit je enquête halen, ik denk dat bijna iedereen als eerste wens neerlegt en ook als eerste mogelijkheid, permanent verblijf in Nederland. Daar zal nauwelijks iemand zelf komen met een verhaal van ik heb het hier wel gezien ik wil terug. En dus dat is wel een soort cultuurgegeven binnen een voorziening als deze dat in principe iedereen hoopt met alle macht dat die toch kan blijven.

V: Ja dus dat wordt eigenlijk wel gezien als een belemmering voor terugkeer, dat je ook in Nederland onbeperkt herhaalde aanvragen kan indienen? Waardoor vertrek ook steeds uitgesteld wordt dan?

A: Eh, ja. Dat is één ding, maar het andere ding is dat dat dus ook nog effectief kan zijn. En dat laatste is eigenlijk het meest belangrijke, dat er zoveel mensen zijn die uiteindelijk toch kunnen blijven. Dat voedt de hoop bij de minder kansrijke, of de niet kansrijke om uiteindelijk toch dat ook zij kunnen blijven.

V: Ja dat is waar en wat ziet u verder als belangrijke belemmeringen voor terugkeer? Waarom lukt het niet om mensen zoals deze in de bed, bad, brood terug te laten keren?

A: Ja. Kijk, als je de mensen spreekt dan is bijna iedereen er toch van overtuigd dat de situatie in het land van herkomst voor hen onveilig is, en nou iemand die heel openhartig is die wil

misschien nog wel eens zeggen dat die zich ook te zeer schaamt om terug te gaan, maar dat krijg je in de meeste gevallen niet te horen maar ik denk wel dat dat ook een factor is die meespeelt.

V: ja precies en wat vind je dan zeg maar vanuit de overheid gezien belangrijke belemmeringen voor terugkeer? Dus er zijn persoonlijke factoren waarom mensen niet terug gaan, maar vindt u nog iets bij de overheid, ja bijvoorbeeld dus zoals met die HASA's of bijvoorbeeld met de bed, bad, brood voorzieningen dat die er juist zijn en dat dat misschien terugkeer tegenwerkt omdat mensen het wel prima vinden hoe ze nu worden opgevangen?

A: nee want ik denk niet dat er veel mensen zijn die omwille van de bed, bad, brood voorziening nou heel graag hier zullen willen blijven. Daarvoor is de opvang te primitief, te sober. Ik geloof niet dat dit nu een aanzuigende werking heeft.

V: En ziet u ook bepaalde good practices in Nederland? Wat gaat wel goed? Heeft u daar een beeld bij?

A: nee eigenlijk zie ik ze niet. Wat ik wel weet, is dat er een aantal steden zijn waarin meer aan begeleiding wordt gedaan van de uitgeprocedeerde asielzoekers, waaronder onder andere Groningen, Eindhoven, Utrecht; dat zijn echt wel steden die bij mij bekend zijn als steden waarin de bed, bad, brood voorziening ook wordt aangevuld met begeleiding en die begeleiding die is natuurlijk deels gericht op verkennen van mogelijkheden tot juridische procedures, maar ook wel gericht op het onderzoeken van mogelijkheden tot terugkeer. Ja kijk die mogelijkheid hebben wij hier (althans nog) niet, al zijn we daarover wel in gesprek met de gemeente. Maar of dat nou werkelijk ook leidt tot meer terugkeer, zou ik niet kunnen zeggen.

V: Ja precies. Maar jullie hebben nu wel die, hoe heet dat ook alweer, intensieve 24 uren begeleiding bij terugkeer toch?

A: Ja, ja. We hebben een terugkeerlocatie voor mensen die inderdaad vrijwillig willen terugkeren en daar medewerking ook aan willen verlenen en de keuze om dat te koppelen aan een bed, bad, brood locatie is natuurlijk niet uit de lucht komen vallen, dat is ook om de drempel voor terugkeer wat te verlagen. Onder andere ook door te laten zien dat mensen die bereid zijn om terug te keren, die worden in elk geval aardig in de watten gelegd.

V: Maar dat gaat eigenlijk pas spelen op het moment dat iemand heeft gezegd, ik wil terug?

A: Ja.

V: Dus vanuit bed, bad, brood hebben jullie het eigenlijk niet over terugkeer?

A: althans nog niet, zeg maar de, wat wij eigenlijk doen is wij voeren nauwelijks gesprekken met mensen behalve over dagelijkse dingetjes waar mensen mee lopen of het leven hier in het pand of waar ze de dag doorbrengen of nouja dat soort zaken. Vragen met betrekking tot perspectief zullen tot nu toe niet gauw op de agenda komen bij de begeleiding.

V: oke, en ik zie hier een poster van IOM; die komen hier langs of..?

A: Ja we hebben nu sinds, ik denk ongeveer sinds een maand of vier, komt het IOM eens per 2 weken bij de BBB locaties. En nou ja, is aanwezig voor mensen die vrijblijvend, ongedwongen met hun willen praten om daar nou een spreekbuis voor te vormen. En laat ik zeggen dat ook dat werkte natuurlijk niet onmiddellijk glorieus, want nou ja IOM is natuurlijk voor een hoop mensen ook wel een wat bedreigende organisatie. Maar zelfs op de wijze waarbij het heel laagdrempelig, een hele low profile aanbieden, maar en ook mensen denken over terugkeer is voor veel mensen echt sluitpost. En dus is het IOM voor veel mensen geen hele welkome gast.

V: Nee, en hebben jullie wel gemerkt dat er in die 4 maanden iets is veranderd in de groep?

A: Jawel hoor, het is inmiddels zo dat de IOM collega er in elk geval mag zijn en dat er ook praatjes worden aangeknoopt, maar of het nou echt over terugkeer gaat dat weet ik niet.

V: Haha oké. Want ook bridge to better en Goedwerk?

A: Ja, maar dat is wel echt van een hele recente datum. Wij hebben hier in Amsterdam hebben we Bridge to Better en Goedwerk als kleine NGO'S die ook terugkeertrajecten begeleiden, daar komt VluchtelingenWerk Nederland nog bij, maar die zijn nog maar heel kort in beeld bij de cliënten en sommige kennen ze natuurlijk wel maar ik denk de meerderheid niet.

V: Nou dan wil ik het nu eigenlijk even hebben over factoren die van invloed zijn op vrijwillige terugkeer, vanuit uw ervaring en wat u eigenlijk heeft gezien de afgelopen jaren.

Heeft u het idee dat de leeftijd van een asielzoeker invloed heeft op de beslissing om terug te keren naar het land van herkomst?

A: nee ik denk niet dat dat een factor is.

V: Oké, en bij geslacht? Is dat wel een factor?

A: Ik heb de indruk dat de dames die wij in huis hebben dat die zich tot de laatste zullen verzetten om te willen nadenken over terugkeer.

V: Maar er zitten hier ook voornamelijk mannen toch?

A: ja wij hebben tussen de 16 en 20 vrouwen in huis, op 140 mannen.

V: En is dat ook een beetje de gemiddelde populatie van de uitgeprocedeerde asielzoekers, heb je daar een idee van?

A: ja ik verwacht van wel.

V: En de verblijfsduur van een asielzoeker in Nederland, heeft u daar een beeld bij of dat een rol speelt?

A: Nou ja, hoe langer je hier bent, hoe langer je je ook toch hebt aangepast aan de Nederlandse samenleving en hoe verder je weg bent komen te staan van je oorspronkelijke herkomst. Ik denk dat de verblijfsduur in Nederland wel een negatieve factor is ja. Mensen hier in de bed, bad brood zitten hier soms meer dan 20 jaar.

V: En het hebben van familie of goede vrienden in Nederland?

A: ik denk dat de meeste mensen toch maar heel beperkt netwerk hebben. En ik geloof niet dat het netwerk ze nou zo, dat dat hen er van weerhoudt om hier te blijven. Maar dan heb ik het over de groep die gebruik maakt van de bed, bad, brood. Want er zijn natuurlijk veel meer illegalen in Nederland verblijvende mensen, die niet in onze omgeving belanden maar juist de mensen die in de bed, bad, brood komen zijn mensen die ook afgestoten worden door dat eigen netwerk.

V: Ja dat is waar. Er zijn natuurlijk ook veel mensen die juist bij familie of goede vrienden zijn ondergedoken en waar dit een belangrijke factor is.

A: Ja.

V: En dan over de terugkeervergoeding van het IOM dus. In principe krijgen ze bij medewerking aan vrijwillige terugkeer die €1750 euro, een aantal landen zijn daar wel van uitgesloten. Bent u wel bekend met deze mogelijkheid van de terugkeervergoeding?

A: Ja

V: Vindt u dit een goed instrument?

A: Het lijkt mij een prima instrument.

V: En want het is ook zo dat het in Europa verschilt het heel erg dit bedrag, verschilt echt van €50 tot €3000 in Zweden bijvoorbeeld. Wat vindt u daarvan? Zou dat gelijk getrokken moeten worden volgens u?

A: Ja agh, ik geloof inderdaad wel dat het zou misschien goed zijn om dat gelijk te trekken, maar ik denk dat het feit dat de mogelijkheid bestaat dat dat in elk geval vooral het belangrijkste is. Ik heb geen geluiden gehoord dat bijvoorbeeld de vergoeding hoger is in Duitsland.

V: en denkt u als het bedrag lager zou zijn, dat eenzelfde percentage via het IOM zou terugkeren?

A: Nou ja als ik je het bedrag van €50 hoor noemen dan denk ik dat kan nauwelijks een vorm van ondersteuning zijn, maar het idee er achter dat een bedrag dat een zodanige omvang heeft dat de mogelijkheid biedt om in een land van herkomst iets van een eigen bestaan op te bouwen voordat je, of zodra je daar weer aankomt ik denk dat dat wel een goede gedachte is.

V: En als het bedrag hoger zou zijn, denkt u dan dat meer mensen uit deze bed, bad brood terug zouden keren?

A: Nee. Ik geloof niet dat dat zo is.

V: En ja, dat wilde ik eigenlijk daarna vragen van in hoeverre heeft dit bedrag volgens u invloed om de beslissing van een persoon om terug te keren?

A: Nouja, nogmaals ik denk dat het van belang is dat het bedrag een hoogte heeft die het mogelijk maakt om in het land van herkomst een begin van een bestaan op te bouwen. En nouja dat verschilt natuurlijk ook wel weer van land tot land, maar ik denk dat maar één van de factoren is die van invloed zijn.

V: Denkt u dat dat bedrag voor iedereen hetzelfde zou moeten zijn?

A: ik denk niet per se, ik zou dat ook laten afhangen van de levensstandaard in het landen van herkomst. Meer maatwerk leveren daar ben ik erg voor en meer kijken per persoon wat iemand nodig heeft.

V: Heeft u bepaalde ervaringen waarbij binnen de bed, bad, brood of in uw eerdere werk, een terugkeervergoeding echt duidelijk wel of geen effect heeft gehad op terugkeer?

A: Ik heb eigenlijk niet de ervaring dat mensen tijdens het verblijf bij ons de opvatting gingen huldigen van laat me maar terugkeren. Wat ik wel heb gezien, is dat er mensen die al aan het denken waren over terugkeer, dat die met steun van IOM meestal die terugkeer hebben voorbereid. En nou ja dat waren, dan zie ik ook wel gewoon dat daar mensen gemotiveerd en ondersteund vertrekken. Het is meer dat ze zelf al besluiten ik wil terug en een vergoeding is dan leuk meegenomen, maar niet echt dat het de beslissende factor is. Ik denk dat het verder moet gaan dan alleen maar een bedrag aan geld.

V: Nou helemaal goed. Dat was het eigenlijk, ik wil u hartelijk bedanken voor uw tijd!

Bijlage 5 interview respondent C

Functie: Mede-oprichter bij stichting ROS. Datum: 11 juni 2016, Rotterdam

V: De doelstelling van mijn onderzoek is je inmiddels wel bekend denk ik, haha. Dat het wordt opgenomen heb je toestemming voor gegeven. Eerst even een algemene vraag: Wat is uw huidige functie?

A: Ik ben eigenlijk medeoprichter van de stichting, stichting ROS en op het moment doe ik vooral een stuk projectleider terugkeer, en een deel coördinatie van lobby en empowerment activiteiten, dus ik heb een aantal uren voor het ene deel en een aantal uren voor het andere deel.

V: Oké, en sinds wanneer doet u dat?

A: Even denken hoor, stichting ROS hebben we opgericht in 2005. Dus 11 jaar. Terugkeer heb ik 11 jaar geleden al eens een project gedaan voordat stichting ROS bestond, maar dat doen we nu sinds 3 jaar.

V: Wat houdt dat terugkeerproject bij ROS precies in?

A: Dat is ondersteuning van mensen, uitgeprocedeerde, aan de ene kant migranten zonder verblijf en aan de andere kant asielzoekers. Uitgeprocedeerde asielzoekers. Dat zijn wij hebben als doel 90 mensen of ja, 90 mensen terug laten keren in een looptijd van 3 jaar. Wij willen bewust ook een beetje kleinschalig blijven, dat we geen terugkeerfabriek worden, maar we vinden het wel heel belangrijk onderdeel van onze organisatie als een optie. De terugkeer houdt in, ja wat tegenwoordig zo mooi genoemd wordt, pre-departure counseling, daar zijn wij erg goed in kan ik wel zeggen. In de zin van dat we het vertrouwen van de doelgroep hebben en dat wij misschien een beetje gespecialiseerd zijn in mensen die buiten de COA voorzieningen verblijven. Dat is een beetje wel ons kenmerk, wij hebben dus Rotterdam heeft ja niemand weet dat precies maar naar schatting 10.000 mensen zonder papieren en daar hebben wij heel veel netwerken en contacten mee. Dus pre-departure counseling, vervolgens als wij het idee hebben van iemand wil terugkeren, aanmelden, vervolgens coachen naar terugkeer, regelen van alle voorzieningen, opstellen van toekomstperspectief, businessplannen, trainingen geven als daar behoefte aan bestaat en als er voldoende deelname is (dat is ook wel een punt) en monitoring na terugkeer, tot een jaar na dato.

V: Oké. Want je had het net over dat pre-departure counseling, wat doe je dan precies in de praktijk? Wat houdt dat in?

A: Je moet eigenlijk een beetje een onderscheid maken tussen mensen die hebben besloten om terug te keren en mensen die daar nog over nadenken. Over nadenken dat is bij ons eigenlijk altijd al het bestaande werk geweest, we hebben inloopsprekuren waar wekelijks een aantal nieuwe migranten zonder papieren komen of asielzoekers, ik gebruik het woord altijd door elkaar hoor. We vinden het woord illegalen niet meer zo leuk, maar misschien wel handig. Want als wij over illegalen praten, dan bedoelen we migranten maar ook (ex-)asielzoekers, dus misschien is dat wel een handige term maar hij wordt een beetje uitgebannen op dit moment, en dat vind ik ook wel goed.

V: Ja een beetje negatief beladen ook.

A: ja, ja. Maar voor het gesprek is het toch wel handig om het af en toe nog te gebruiken, dus we krijgen wekelijks nieuwe illegalen op ons spreekuur, en we leggen altijd voor wat hun perspectief is als ze besluiten om hier te blijven. Dat houdt in dat we eerst een juridische check doen, van wat zijn je mogelijkheden hier nog? Dat kunnen we tamelijk snel over het algemeen zien na een klein stukje dossier studie, van nou hier zit wel nog wat in of hier zit niks meer in. Zit er niks meer in dan zeggen we dat eerlijk, zit er wel nog wat in dan gaan we daarvoor. We geven ook wel percentages soms aan van kans. Als mensen na een beroepsprocedures bij ons komen en aangeven; ik ben in hoger beroep dit en dat, dan zeggen we tegen ze van ja, dat kan je best doen maar dat gaat je waarschijnlijk nooit wat opleveren. Hoger beroep is eigenlijk geen rechtszaak, er wordt niet inhoudelijk meer gekeken. Dus we zeggen dan tegen de mensen, van nou dit is jouw positie in Nederland. Jij bent uitgeprocedeerd, of je bent feitelijk illegaal, je bent in principe verwijderbaar, dat checken we soms ook of dat zo is, jij moet een beslissing nemen en dat betekent; dan zijn er maar een paar opties. Dat is terugkeer, dan geven we aan bij terugkeer kunnen we helpen in een project voor terugkeer, dat is doormigreren naar een ander land illegaal, waarbij we ook zeggen van in een ander land krijg je op grond van de EURODAC systeem geen verblijfsvergunning op asiel in ieder geval. Sommige landen zijn wat makkelijker als het gaat om werk, Nederland heeft een strenge wetgeving als het gaat om werk en illegaal verblijf, dat mag hier niet en in andere landen mag dat soms wel met een tijdelijke verblijfsvergunning. Dus dat kan, daar kiezen mensen soms ook voor. Dus even kijken 3 opties had ik het over; terugkeer, door migreren of illegaal overleven. Kan ook in Nederland. Ja kan. Lastig, maar er zijn er heel veel die dat doen

en die dat ook goed voor elkaar krijgen, het merendeel. Het merendeel krijgt dat wel voor elkaar door zwart werk. Dus dat zijn de opties en vervolgens maakt iemand een beslissing, soms zien we die persoon nooit meer terug want die denken, ik weet ongeveer wat me te doen staat. Nou ja, we kunnen ondersteunen bij allerlei zaken zoals gezondheidszorg, arbeidsuitbuiting, maken we soms mee, huiselijk geweld, dus we kunnen dat soort dingen allemaal, opvang, maar ik weet niet of ik nog binnen jou vraag zit.

V: Jahoor, zeker interessante informatie. Wat vindt u of stichting ROS eigenlijk van het Nederlandse terugkeerbeleid voor asielzoekers? Wat is jullie visie daarop?

A: Nou ja ik zie steeds meer dat Nederland probeert om het zo goed en netjes mogelijk te doen, maar het is natuurlijk een heel hardnekkig iets. Als mensen niet willen, is het bijna niet te doen om mensen het land uit te krijgen. Onze visie is dat dat humaan moet blijven gebeuren, wij zijn geen voorstander van vreemdelingenbewaring, we kunnen wel begrijpen als zeg maar een IND of nee de politie ofzo beet heeft, dat vreemdelingenbewaring soms ingezet wordt kortdurend, maar wij organiseren ook wakes bij het detentiecentrum Rotterdam als een protest tegen langdurig opsluiten van vreemdelingen dus daarin zitten we dus in een soort lobby vanuit ROS met andere clubs. Dus dat is een maandelijks wake, waar altijd een hoop mensen naartoe komen en waar altijd een hoop gesprekken zijn en praatjes. Soms van betrokken werkers, soms van hoogleraren zelfs die daar komen praten om iets te vertellen. Ja terugkeerbeleid vraag je om, ik vind het lastig dat moet ik eerlijk zeggen dat de DT&V tegelijkertijd de mogelijkheid heeft om iemand in detentie te zetten. Want, wij gaan helemaal uit van vertrouwen. En dat werkt in onze samenwerking met DT&V ook wel, dus als wij zeggen van jij moet je melden bij de DT&V dan moet ik ook kunnen garanderen dat iemand op dat moment veilig naar dat gesprek gaat zonder dat die wordt vastgezet. Dus dat vind ik wel een puntje van overweging, van ja wij weten dat niet altijd van tevoren zeker dus dan durf ik ook niet altijd te verwijzen.

V: Ja ik snap het.

A: Nou verder heb je natuurlijk de financiële kant van terugkeerondersteuning vrijwillig, ja ik denk dat dat in Nederland gemiddeld of misschien bovengemiddeld royaal is, maar dat weet ik niet precies. Ik denk dat er veel meer Europees gedacht moet worden. Maar dat wordt wel steeds meer opgepakt volgens mij. Ik weet dat de DT&V nu heel veel bezig is met onder

andere met Dublin claim, ja Dublin claim is een beetje onderhevig momenteel aan discussie natuurlijk door gesloten grenzen, intern. Dus dat zijn ja er is misschien veel meer over te vertellen, terugkeerbeleid.

V: Ja nou ja dat is gewoon prima zo hoor. Maar als ik het dus goed begrijp, denk je dat het voor vrijwillige terugkeer in Nederland goed is geregeld, maar dat het voor gedwongen terugkeer nog beter kan?

A: Ja, ja, ja. Waar ik het niet mee eens ben, dat is onderhandelingen in het kader van ontwikkelingshulp over terugkeer. Dus dat mensen/landen die niet meewerken aan gedwongen terugkeer gekort worden op ontwikkelingshulp. Wij zien hele goede motieven waarom mensen migreren en dat zijn lang niet altijd asielmotieven, dat erken ik wel, maar dat zijn wel vaak goede motieven en dat landen soms ook wel blij zijn als er is wat mensen in de diaspora zitten die wat geld terugsturen. Wij zeggen wel eens dat migratie een van de betere vormen is van ontwikkelingssamenwerking, ja echt. Een land als de Filipijnen bijvoorbeeld, een arm land de economie gaat daar nu wel goed, maar drijft voor een groot deel op migranten die geld naar huis sturen waardoor kinderen weer naar school gaan en soms zelfs tot universitair niveau opgeleid kunnen worden. Dus om druk te zetten wat nu wel gebeurt volgens mij in Noord-Afrika, om de stroom naar Turkije wat in te dammen, (Hoewel het heel wankel is, want het kan zo weer omslaan), maar vanuit Libië enzo ik begrijp wel dat het allemaal vreselijk is wat er gebeurt, maar wij vinden dat eigenlijk het visumbeleid, 'het uitgenodigde vluchtelingenbeleid' zou verruimd moeten worden. Dan heb je ook een ander terugkeerbeleid misschien.

V: Zie je dan nog verschil tussen asielzoekers en andere migranten met betrekking tot terugkeer?

A: Ja het hangt wel een beetje van de landen af hoor, kijk je hebt asielzoekers die asiel hebben gevraagd ne dan denk ik van ja. Neem nu bijvoorbeeld Albaniërs, Albanen ja. Is natuurlijk niet een typisch asielland, net als Mongolië. Dus dat maakt heel veel uit. Je kan niet zomaar zeggen van een migrant die geen asiel heeft aangevraagd heeft een andere problematiek dan een asielzoeker. Kijk als we praten over Eritrea, Syrië, Afghanistan, dan hebben we het wel weer over de echte gebieden waarvan je zegt dat zijn asiellanden, dus dat vind ik heel moeilijke, maar in de uitwerking in de praktijk van illegaal verblijf maakt het niet zoveel uit. Je ziet misschien wat meer psychotrauma onder asielzoekers, maar verder niet echt verschil.

Er is veel meer over te vertellen. Heb je wel eens van Henk van Houtum gehoord, hij heeft een soort 10-punten plan. Moet je is op googelen dat is wel leuk. Dat is een wetenschapper uit Nijmegen, hij is ook wel een beetje, activistisch bijna. Want hij vindt dat het allemaal anders moet. Dat is wel leuk voor je scriptie. Hij heeft een soort stappenplan, hij zegt dat zou ons beleid ongeveer moeten inhouden. Ja krijgt hij nooit voor elkaar maar dat geeft niet. Zeker politiek is dat op dit moment niet haalbaar.

V: Inderdaad. Je hebt er al een aantal genoemd hoor, maar wat zien jullie als belangrijke belemmeringen voor terugkeer?

A: Belemmeringen.. ja het is zo individueel vind ik waarom mensen niet terugkeren. Ja je hebt, hoe noemen ze dat nou, factoren die het bevorderen, push en pull maar dat is ook migratie van mensen komen hier door push en pull, maar je hebt factoren die het bevorderen dat is soms puur familieomstandigheden, als iemand ziek thuis is en iemand werkt hier illegaal en moeder ligt op sterven dan willen ze ineens naar huis toe. Soms zijn de economische omstandigheden push factoren, heb ik veel gezien in de migrantenkant van ze konden opeens toch moeilijker zwart werk vinden. Maar goed je vroeg naar belemmeringen. Ja dat zijn toch wel een beetje de geijkte van, geen familie wordt vaak gezegd, ik denk dan eerder van geen familie waar je terecht kan. Niet zo zeer dat iedereen dood is, maar iedereen is dood voor mij dat is het soms meer. We durven daar niet meer naar terug, schaamte wordt vaak genoemd en is ook ECHT een groot obstakel. Mogelijkheden, mogelijkheden om iets op te zetten. Dan werkt soms zo'n stomme flyer als die wij hebben. Ik had van de week een jongen uit Sierra Leone, die is hier al een tijdje en die ziet die flyer en die zegt: dat wil ik. Ik zeg nou ja, jongen dan ga maar is nadenken en ga maar is nadenken wat jij dan wil. Dus die komt misschien over twee weken terug. Ik heb hem wat formulieren meegegeven met wat vragen, hoe zou je een business op willen zetten? Ik vind familie zijn belemmeringen, schaamte, gebrek aan middelen in het thuisland, soms veiligheid, geld vaak voor vrouwen vind ik. Die zijn vaak bang, toch bang voor geweld, sexueel geweld, alleen zijn in een land waar dat ongewoon is, mislukt zijn hier is een belemmering. Als je je migratiedoelen gehaald hebt, dan gaat iemand makkelijker terug. Meestal hebben ze wel een bepaald doel om hier te komen, als je dat gehaald hebt en je hebt op zijn minst je geld terug verdiend van wat je gekost hebt, dan is het al wat makkelijker. Maar als iemand hier lang geweest is en nooit geld heeft kunnen terugsturen naar Afrika bijvoorbeeld. Sommige andere landen zijn veel minder belemmerend. Nou ja, ik denk zoiets. Medisch kan natuurlijk een belemmering zijn, is de

gezondheidszorg goed genoeg? Wij hebben een man die heeft problemen met zijn heupen en die zegt ja, die heeft een nieuwe heup gekregen en die zegt van ja als er iets gebeurd daar dan heb ik daar de zorg niet.

V: En vindt u ook dat er in Nederland iets goed gaat met betrekking tot terugkeer? Wat zie je als good practices?

A: ik vind dit een good practice, die terugkeerprojecten ook van andere organisaties. Maatwerk vind ik een good practice. Wat nog verbeterd zou kunnen worden is hoe gaat het daadwerkelijk met de teruggekeerde? Want daar hebben we nog wel wat wildwets verhalen af en toe over opgehangen, of dat het een beetje opgeleukt wordt misschien want daar hebben we belang bij natuurlijk. Ja ik hou daar niet van, dus we doen dat zo min mogelijk. Nee we doen dat niet, zou ik maar zeggen haha. We weten lang niet altijd hoe het gaat, maar we zeggen ja het gaat goed, maar wat houdt dat nou precies concreet in. Dat zijn arbeidsintensieve en nogal kostbare zaken als je echt wilt gaan monitoren dat kost geld he. Wij doen het wel, zoveel mogelijk via social media en we gaan op bezoek als we een aantal mensen in een bepaald land hebben dan gaan we toch kijken hoe het gaat. We hebben evaluatie formulieren, maar ja mensen als zij het geld binnen hebben in het kader van een business dan zijn ze ook niet altijd meer zo geneigd om nog contact te houden. Dan moeten we ook niet al te romantisch over doen. Wij hebben wel het plan in ieder geval om met de Erasmus universiteit een onderzoek te laten doen de komende jaren, dus dat is nu een beetje, daar hoort monitoring bij, ja.

V: nou dat klinkt goed. Dan gaan we het nu even over factoren hebben die van invloed zijn op terugkeer. Daar hebben we het al een beetje over gehad hoor, maar welke factoren van invloed zijn op de bereidheid tot terugkeer van asielzoekers. En dan bijvoorbeeld de leeftijd, denk je dat dat invloed heeft?

A: Ja, nou ja ik weet niet of dat bij asielzoekers, je hebt het vooral over asielzoekers he. Bij migranten met andere motieven speelt de leeftijd, wij hebben projecten naar Suriname nu en dan zien we toch dat daar wat oudere mannen tussen zitten die toch wel op een gegeven moment weer behoefte hebben aan hun geboortegrond. Asielzoekers als die ouder zijn, hangt het erg af van hoelang ze hier zijn. Als ze kort hier zijn, is de kans wel aanwezig maar als ze lang hier zijn dan is de kans bijna 0 dat ze nog terugkeren. Dus dat zijn factoren, de duur van verblijf is een factor.

V: Oké dus de leeftijd heeft waarschijnlijk wel enige invloed, maar niet significant dat je echt kan zeggen van: dat zijn altijd mensen van 30 of juist ouder dat is ook weer niet zo duidelijk?

A: Ja ik kan de lijst er even bij pakken hoor als je dat wilt van ons, dan heb ik het een beetje van onszelf. Maar er zitten ook gezinnen met kinderen tussen dus. Als je het over alleenstaande hebt denk ik dat het wel meest jongere mensen zijn ja.

V: En geslacht? Dan vooral mannen zoals je net zei?

A: Wij hebben meer mannen dan vrouwen. Maar dat is natuurlijk ook de populatie sowieso. In ieder geval die wij tegenkomen is ook wel wat meer mannen dan vrouwen. Ik denk dat dat wel 2/3 1/3 die verhouding is ongeveer, zegmaar als Rotterdam 10.000 zonder papieren heeft, schat ik in dat daar misschien 3000 vrouwen zijn en 7000 man. Dat zijn allemaal maar een beetje natte vinger schattingen hoor.

V: Maar dan van dat percentage vrouwen, keren er dan ook minder van terug? Relatief?

A: Nou dat durf ik niet zo te zeggen. Ik merk wel dat vrouwen soms wat banger zijn om terug te keren. Dat heeft te maken met wat ik net al heb verteld. Dat ze zich toch niet helemaal veilig voelen, maar we zien ook veel vrouwen uit mensenhandel en die hebben specifieke problematiek en we zien veel vrouwen uit Marokkaanse gemeenschap die in Marokko alleen niet durven of kunnen overleven, maar goed we zijn daar wel mee bezig om te kijken hoe we dat kunnen opvangen. Dus ja, nee cijfers durf ik daar niet over te geven

V: En verblijfsduur?

A: Verblijfsduur is wel een duidelijk remmende factor op terugkeer. Hoe langer iemand hier is, hoe moeilijker het wordt om iemand terug te laten keren.

V: En de reden daarvoor?

A: Leven opgebouwd, netwerk, contact met thuisland soms minder geworden is, ik denk dat je dat in cijfers ook wel terug kan vinden hoor want ik denk dat de mensen die terugkeren nog niet zo lang hier zijn, ik denk dat dat wel terug te vinden is. maar we hebben ook een gezin uit Colombia, asielzoekers, die 11 jaar hier en die zijn teruggekeerd. Dat waren kinderen, de

jongste was hier geboren dus die had het thuisland nooit gezien dus dat komt ook wel voor. Maar als je naar de cijfers vraagt dan kan je beter bij IOM wezen.

V: Ja precies. En het bestaan van familie of goede vrienden in Nederland?

A: Ja dat is ook een remmende factor, een hele belangrijke zelfs. Vooral als je kinderen hebt hier. Dat zien we vaak, van ja dat mannen zeggen ik heb hier een kind. Vrouwen ook. Illegale vrouwen met een kind met een Nederlandse verblijfsvergunning, die gaan niet zomaar terug. Dus ja familie is een hele belangrijke factor.

V: Dan gaan we nu even over de terugkeervergoeding praten als laatste. Dus jullie hebben zelf ook een vergoeding beschikbaar vanuit het Europese Subsidiefonds. En daarnaast kan je dus via IOM terugkeren en dan krijg je ongeveer €1750 euro, ben je daarmee bekend? En wat vind je van zo'n vergoeding als instrument?

A: Ja. Ja dat vind ik een belangrijk instrument, en in de meeste gevallen ook wel nodig. Dat is mijn ervaring, ook na monitoring in thuislanden, in Mongolië heb ik het nu over waar ik geweest ben. Dan kan je zeggen de groep die migreert is niet altijd de armste groep, maar wel een groep die nèt boven de armere groep zit en die dit wel goed kan gebruiken is me opgevallen, ook al is het niet veel. Die kunnen dat gebruiken voor het opzetten van kleine bedrijfjes in hun thuisland of al investeren in iets bestaands.

V: Dus het is in dit opzicht eigenlijk meer dan het alleen wegnemen van een praktische belemmering zo'n vergoeding?

A: Ik heb, ja ik heb echt mensen ook wel gehad die zeiden zonder die vergoeding zou ik nooit teruggekeerd zijn. Dus zo, dat is ook wel een vraag die wij stellen in onze evaluatie. Ze zeggen dan dit zetje had ik echt nodig om te besluiten terug te keren. En dan kan je over de hoogte van het bedrag praten, maar daar heb jij over geënquêteerd. Sommige zeggen ik ga met 100.000 nog niet weg en andere met €5000. En een enkeling zegt zelf €1500 is genoeg.

V: Ja oké. En denk je dat bij een lager bedrag, er eenzelfde vrijwillig terugkeerpercentage zou zijn?

A: nou dat durf ik echt niet te zeggen, maar ik denk dat het wat minder zou zijn

V: en als het hoger zou zijn?

A: Dan wordt de kans ietsje groter, ja. Maar niet substantieel hoor volgens mij. Mensen keren terug, soms om andere motieven dan financieel, dat is mijn idee. Maar het zal wel wat helpen.

V: Ja dat was ook eigenlijk mijn volgende vraag, in hoeverre heeft volgens u een financiële vergoeding invloed op de bereidheid om terug te keren?

A: Nou ja, we hebben dus gevallen gezien waarin dat duidelijk invloed heeft gehad. In het proces van nadenken helpt het wel. Ja dus met dit geld heb je zeker wel meer kans op terugkeer. Maar er is denk ik weinig onderzoek naar gedaan of het substantieel is. dus ja, kijk als mensen echt terug willen, gaan ze ook zonder hulp volgens mij. Maar het gaat eigenlijk om de groep die het overweegt of die het echt zat is om hier onder druk en illegaal te leven en daar gaat het om en daar stimuleert het wel hoor dat je mogelijkheden hebt om iets te starten. En het is heel afhankelijk van het land waar je naar terugkeert en of je naar het platteland of naar een hoofdstad terugkeert. Een hoofdstad is vaak duur en dan zeggen mensen ook van, ja dat is helemaal niks dat is binnen 2 maanden op aan huur en daarom proberen wij het ook in het kader van businessplannen. Wat ook een voorwaarde is trouwens van de subsidiegever, maar dat vind ik ook echt heel goed want anders geef je het geld zo weer uit en dan ben je weer terug bij af. Met dit geld heb je zeker wel meer kans op terugkeer, zeker bij de groep die nog twijfelt om terug te keren, bij de groep die niet van plan is om terug te keren, zal dit geen effect hebben denk ik

V: Want ben je dan van mening dat het bedrag voor iedereen hetzelfde zou moeten zijn of zou dat moeten verschillen per individu/groep?

A: wij houden heel erg van maatwerk en dat is misschien nog wel leuk, wij bieden soms ook wel wat maatwerk in de zin van dat we soms financieel iets meer ruimte bieden omdat wij soms uit fondsen daar ook de mogelijkheid voor hebben. Dus wij kunnen soms mensen iets meer bieden, maar dat doen we alleen als wij het gevoel hebben dat een persoon het bijvoorbeeld niet redt met dit bedrag, dan kunnen ze soms net wat extra gebruiken en daar hebben wij fondsen voor. Dus ja ik kan dat niet op een flyer zetten, het mag, maar ik bedoel ik kan dat niet doen want dat is geen standaard procedure, maar we stralen het soms wel naar de mensen uit van ja als jullie bij ons zijn, ook voor vertrek heb je soms dingen nodig, ja mensen zeggen ja ik heb koffers nodig om weg te gaan met mijn gezin, daar hebben we dan wel wat middelen voor. En na vertrek hebben we soms ook wat extra financiële ruimte.

V: Kun je nog specifiek bepaalde ervaringen noemen waarbij de terugkeervergoeding duidelijke invloed heeft gehad op de beslissing om wel of niet terug te keren?

A: Ja ik heb die ervaringen wel gehad. Dat de terugkeervergoeding wel een laatste zet was om de stap te zetten. Dat ze anders hadden blijven proberen hier. Mensen kunnen soms echt heel lang twijfelen. Maar de groep die nadenkt of twijfelt over terugkeer, daar valt echt nog wel winst te behalen.

Ik vind het echt maatwerk, de enige heeft niet zoveel nodig en de andere heeft heel veel nodig. Onze kracht is dat wij veel met vrijwilligers werken en met mensen uit de landen van herkomst. Dus we hebben vrijwilligers uit de landen die de situatie goed kennen. We hebben een groot netwerk en als er maar één land opkomt van nou ik wil terug, dan weet ik wel iemand te vinden die bereid is te helpen omdat wij dan wel weer op een andere manier ook hebben geholpen. Dus die contacten en het vertrouwen hebben wij allemaal. Die mensen kunnen helpen bij de coaching en bij de monitoring.

Bijlage 6 interview respondent D

Functie: Regievoerder bij DT&V. Datum: 16 juni 2016, Rijswijk

V: Introductie: Om het onderzoek te ondersteunen naast enquêtes, wil ik ook graag een aantal interviews afnemen met mensen uit het veld. Ik doe er ongeveer een stuk of 10, dus nouja één daarvan ben jij. Bepaalde dingen hebben we misschien ook al besproken hoor eerder, maar omdat ik aan iedereen dezelfde vragen stel ongeveer kan het zijn dat ik iets nogmaals moet vragen.

Het interview is dus vertrouwelijk en ik zal je naam niet noemen en ik zal het ook nog uitgetypt naar je toesturen zodat je het kan controleren.

V: Wat is uw huidige functie?

A: Regievoerder bij DT&V

V: Ja. En hoelang bent u dat al?

A: Vanaf het begin dat de Dienst Terugkeer & Vertrek is opgericht, maart 2007.

V: Oké. En daarvoor werkte je ook al bij terugkeer?

A: Ik heb voordat ik bij de Dienst Terugkeer & Vertrek ging werken bij de Immigratie-en Naturalisatiedienst gewerkt. Proces asie, procesvertegenwoordiging en Terugkeer.

V: Oke. Dus je werkt al een hele tijd met deze doelgroep?

A: Ja en in het vreemdelingenwerk, ja zeker.

V: op welke manier heeft u te maken met de doelgroep momenteel? De doelgroep is trouwens, misschien wel handig om even te zeggen, afgewezen/uitgeprocedeerde/illegale asielzoekers.

A: Ik ben werkzaam voor de Directie Ondersteuning en Voorbereiding Terugkeer. Zodra een vreemdeling een eerste negatieve beschikking ontvangt, komen ze in beeld bij DT&V en dan komen ze dus ook in de caseload van de regievoerder en dan gaan we ermee aan de slag.

V: Oké dus meteen na een eerste afwijzing kom jij in contact met de asielzoeker?

A: Ja

V: Wat vindt u algemeen gezegd van het Nederlandse terugkeerbeleid voor asielzoekers specifiek?

A: Wat ik daarvan vindt.. ik denk als je het vergelijkt met het buitenland dan denk ik dat we wel voorop lopen met heel veel zaken, het is hier wel heel goed geregeld over het algemeen. Ondanks dat het voor de persoon in kwestie niet altijd even vrolijk is, denk ik dat ze hier voldoende mogelijkheden hebben om procedures te voeren. Er wordt voldoende naar de mensen geluisterd, dus ik denk dat het in Nederland vrij goed geregeld is. Ja zeker.

V: Ziet u ook belemmeringen in Nederland voor terugkeer?

A: Ik denk dat je belemmeringen vooral kan zien op het punt van het afgeven van reisdocumenten. Er zijn een aantal landen die hun onderdanen niet willen of kunnen terugnemen. Terwijl vaststaat dat ze een onderdaan zijn van dat land. Dat is een van de grootste problemen bij terugkeer bij een aantal landen.

V: Dat probleem ligt dan eigenlijk bij de landen van herkomst en dus niet specifiek in Nederland?

A: Ja.

V: Oké. En als iemand vrijwillig terug wil keren, lukt het dan wel altijd om een LP te verkrijgen of ook niet altijd?

A: Vrijwillige terugkeer gaat over het algemeen makkelijker. Meestal vertrekken de vreemdelingen via bemiddeling door IOM. De vreemdeling moet aangeven dat hij wil zelfstandig wil terugkeren en zich inschrijven bij IOM. Bij een presentatie op de Ambassade moeten ze bij de vertegenwoordiger verklaren dat zij zelfstandig willen terugkeren naar het land van herkomst. Vaak hebben de vreemdelingen nog wel een identiteits- of nationaliteitsdocument nodig. Want de Ambassade moet de gegevens kunnen controleren, maar over het algemeen gaat het verstrekken van een inreisdocument sneller als de vreemdelingen heeft aangegeven zelfstandig te willen terugkeren.

V: Oké. En op welke manier hebben jullie contact met IOM?

A: Ja dat varieert. Van dagelijks tot wekelijks. Ik bedoel als wij ze nodig hebben dan kunnen we ze altijd bellen en andersom gebeurt dat ook. En ja we zien ze op de locaties, we weten

wanneer ze spreekuur hebben, we bellen hun op om afspraken te maken voor vreemdelingen dus ik denk dat die communicatie wel goed gaat hoor.

V: Want hoe gaat dat dan, als iemand aangeeft bij jullie ‘ik wil terug’, dan pas hebben jullie contact met IOM of al eerder?

A: Ja, tijdens het eerste vertrekgesprek worden de mogelijkheden van IOM al besproken. IOM is een Internationale organisatie (NGO) die vreemdelingen helpt bij zelfstandige terugkeer en of ze daar belangstelling voor hebben en of ze vrijblijvend een gesprek willen aangaan met IOM. En als ze dat willen dan kunnen we een afspraak voor ze maken maar ze kunnen ook zelfstandig naar het spreekuur gaan. Op elke locatie hangt een affiche van IOM. Daar staat precies op wanneer ze langs kunnen gaan. De Casemanager van de locatie kan helpen bij het maken van een afspraak met IOM.

V: Oké. En verwijzen jullie ook wel is door naar andere stichtingen zoals stichting ROS of andere? Of alleen naar IOM?

A: Ja, zeker. Wij verwijzen ook door naar terugkeerorganisaties. Wanneer iemand aangeeft te willen terugkeren, kunnen we ze in contact brengen met diverse terugkeerorganisaties die terugkeerprojecten hebben, op de intranetsite van DT&V staan al de terugkeerprojecten genoemd. Afhankelijk van wat de vreemdelingen willen en vragen kunnen we kijken of we ze daarbij kunnen helpen.

V: En welke factoren zijn volgens u van invloed op de terugkeer van een asielzoeker? Of in ieder geval de bereidheid om terug te keren?

A: Ik denk dat het heel belangrijk is dat er een toekomst is in eigen het land en vaak ook familie is een heel belangrijk onderdeel. Het kunnen eigenlijk heel veel factoren zijn maar ik denk dat dit de factoren zijn die het meest voor de hand liggen.

V: Heeft u het idee dat de leeftijd van een asielzoeker invloed heeft?

A: Ik weet niet of dat echt van invloed is. Ik denk dat het een individueel probleem is. Vreemdelingen die al oud zijn en hier misschien al 20 jaar zijn, ook die keren terug. Omdat ze toch heimwee hebben naar hun eigen land. En misschien vreemdelingen die in hun eigen land willen sterven, dat komt ook voor. Jonge vreemdelingen die in NL een opleiding hebben gevolgd en die daar in het land van herkomst iets goeds mee willen doen, dat komt ook voor.

V: en qua geslacht, heeft u daar een idee van of dat invloed heeft?

A: Ja ik denk dat mannen eerder terugkeren dan vrouwen.

V: De populatie is denk ik ook wel dat er überhaupt al meer mannen zijn dan vrouwen?

A: Dat klopt ja.

V: En de verblijfsduur in Nederland? Heeft dat invloed?

A: Ja ik denk dat vreemdelingen die wat langer in land verblijven het steeds moeilijker wordt om terug te keren, zeker naarmate ze ook kinderen krijgen of relaties aangaan, dan wordt het wel lastiger en moeilijker om terug te keren.

V: Ja, en het hebben van familie in Nederland dat zei je net ook eigenlijk al; als mensen bijvoorbeeld kinderen hebben dan zal dat misschien ook invloed hebben?

A: Ja, ja. Zeker dan moet je echt met een goed verhaal komen om iemand zover te krijgen dat die inderdaad ook terug wil.

V: oké, even kijken hoor. Dan even specifiek over de terugkeervergoeding van het IOM. Ik doe vooral onderzoek naar die €1750 euro. Bent u bekend met deze mogelijkheid van terugkeervergoeding?

A: Haha, ja uiteraard.

V: En vindt u dat een goed instrument?

A: nouja, het is een instrument en wat ik zelf vaak hoor is dat ze het bedrag vaak aan de lage kant vinden en als het bedrag op is, dan sta je even ver als van het begin. Het raakt op en dan heb je ook niks.

V: Heeft u wel eens gehoord dat mensen zeggen, ja in een ander land krijg ik meer? Waarom krijg ik dat hier niet?

A: Nee dat hoor je niet zo. Je hoort wel dat er nog wel verschil is in sommige mensen, dat ze bij de een meer krijgen dan bij de ander maar niet bij verschillende landen. Kijk er zijn er ook bij die gaan shoppen, dan gaan ze bijvoorbeeld bij IOM en dan gaan ze daar kijken en daar kijken en dan bij degene die het meeste geeft, daar gaan ze mee terug en dat is natuurlijk niet de bedoeling

V: En ziet u onderscheid tussen mensen die echt weten: ik wil terug en mensen die daarover twijfelen of echt niet terug willen. Dat dit verschil maakt wat mensen vinden van de hoogte van het bedrag?

A: Ja mensen twijfelen meestal niet om het geld, het is wel zo dat ze er om vragen van joh kan ik niet meer krijgen? Maar ja daar zijn natuurlijk regels voor, je kan niet de een twee keer zoveel geven als de ander. Vaker zijn het dan secundaire middelen die je kan verstrekken die ze wel over de streep kunnen trekken, dat wel. Dus niet echt met geld, maar bijvoorbeeld met medicatie of gebruiksvoorwerp, materiaal, PC (een gebruikte pc dan uiteraard)

V: En denkt u dat er bij een lagere terugkeervergoeding van IOM eenzelfde vrijwillig terugkeerpercentage zou zijn?

A: Ja kijk als vreemdelingen echt terug willen, dan gaan ze koste wat het kost terug. Dan maakt het niet uit of ze veel of weinig krijgen. Maar dan heb ik het echt over de vreemdelingen die in ieder geval terug willen, die familie hebben achtergelaten in het land of er is iets gebeurd met familieleden en ze willen gewoon echt terug, dan maakt het bedrag echt niet uit, voor elk bedrag gaan ze terug. Maar bij een andere groep daar is het geld wel belangrijk, omdat ze geld geleend hebben bijvoorbeeld bij familie of een stam of een heel dorp, dan kunnen ze niet met lege handen terugkomen en dan is het wel belangrijk het geld.

V: Dus dan zou bij een lager bedrag van deze groep minder mensen vrijwillig terugkeren?

A: Ja op die punten wel ja.

V: En als het bedrag hoger zou zijn? Wat voor effect zou dan volgens u ontstaan?

A: Nou dan krijg je waarschijnlijk een aantrekkingskracht van vreemdelingen die alleen maar voor dat bedrag gaan, die alleen maar voor dit bedrag naar Nederland komen en er misbruik van maken dus dat is ook echt niet goed.

V: Nee, en bent u van mening dat het bedrag vanuit IOM voor iedereen hetzelfde zou moeten zijn? Gewoon één vast bedrag van €1750?

A: Ja er zijn nu verschillende bedragen.

V: Ja iedereen krijgt inderdaad wel €200 cash, ook mensen uit de veilige landen. Maar ik bedoel voor de landen die zijn aangesloten bij de Herintegratieregeling. En daarbij

krijgen kinderen wel een lager bedrag, gaat dan echt om volwassenen. Er is geen onderscheid tussen herkomstland.

A: Ik denk in beginsel dat dat goed is. Inderdaad voor vreemdelingen die uit de veilige landen komen is het bedrag lager dan dat is denk ik alleen maar goed, anders komen ze hier alleen maar om geld op te halen misschien

V: Heeft u bepaalde casussen of ervaringen meegemaakt waarbij de terugkeervergoeding van het IOM echt duidelijk een rol speelde bij de keuze van iemand om al dan niet terug te keren?

A: Ja ik denk over het algemeen zijn het vooral families en zeker met kinderen die willen toch het onderste uit de kan halen en een zo hoog mogelijk bedrag hebben om in het land van herkomst weer een toekomst op te bouwen. Dus ze proberen het wel om te onderhandelen en ja dat is op zich natuurlijk niet de bedoeling, maar waar je wel naar kijkt is of het een land is waar je makkelijk naartoe kan laten terugkeren of vreemdelingen die al weet ik veel hoelang hier zijn en waarvan je eigenlijk weet van, die zullen wel nooit terugkeren maar die wel ja problemen veroorzaken in de samenleving, daar moet je gewoon goed naar kijken of je daar iets extra's voor kan doen. Niet om ze te belonen, maar om van het probleem en de overlast af te komen. Gewoon maatwerk leveren. Ik denk dat dit soort gevallen per situatie moet bekijken en wat heb je eraan als je ergens een gezin hebt wonen die al klaar zijn met de procedure, die alleen maar problemen veroorzaken. Moet je die hier constant houden? Ja, en er zijn natuurlijk verschillende meningen over en sommige zouden zeggen die worden nog beloond voor een slechte reputatie in het land... maar aan de andere kant... van alle kanten valt er wat van te zeggen.

V: Ja oké. Ik denk dat de conclusie van het interview is als ik het zo hoor, dat mensen die echt terug willen keren die gaan terug, het is een individuele beslissing en geld is waarschijnlijk voor sommige dat het een praktische belemmering wegneemt

A: Ja het geeft een klein duwtje in de rug, als vreemdelingen echt twijfelen dan maakt een zakcentje de keuze net wat makkelijker. Daar kan je ze bij helpen, maar de keuze ligt toch altijd, althans bij asiel vreemdelingen, want we hebben het nu niet over de groep waarvan de reisdocumenten al kant-en-klaar zijn of waarvan wij de reisdocumenten in bezit hebben en die gedwongen uitgezet kunnen worden want dat is weer een hele andere doelgroep, maar voor de mensen die vrijwillig willen terugkeren is dit wel zo.

V: Want merk je qua terugkeer ook veel verschil tussen terugkeer na een reguliere procedure of asiel? Of is dat hetzelfde?

A: Ja kijk bij regulier is het vaak dat ze hier om medische redenen komen of om studie, familie/gezinshereniging dus die zullen in eerste instantie minder geneigd zijn om zelfstandig terug te keren, maar vaak bij de aanvraag hebben ze documenten bij zich, want zonder documenten kan je die aanvraag niet indienen dus die worden dan meteen gekopieerd of ingenomen dus dat maakt terugkeer veel makkelijker. En dan nog hebben ze nog steeds de kans om zelfstandig terug te keren (met behulp van IOM). Het maakt het voor ons wel een stuk makkelijker dat als ze niet willen, om ze uit te kunnen zetten.

V: Oké, nou dat was het alweer. Hartelijk dank voor de tijd en moeite.

Bijlage 7 interview respondent E

*Functie: Counselor 'Een Nieuw Hoofdstuk' bij VluchtelingenWerk. Datum: 5 juli 2016
(Interview per email)*

Voor mijn masterscriptie doe ik onderzoek naar factoren die van invloed zijn op de beslissing van een (ex-)asielzoeker om terug te keren naar het land van herkomst. Hierbij kijk ik vooral naar de financiële terugkeerondersteuning die de asielzoeker kan krijgen. Ik heb enquêtes uitgezet onder illegale asielzoekers en wil het onderzoek ondersteunen met interviews. Alvast hartelijk dank voor het meewerken aan dit interview.

V: Wat is uw huidige functie?

A: Counselor Een Nieuw Hoofdstuk. Landelijk project van VluchtelingenWerk, gericht op toekomstoriëntatie van uitgeprocedeerde asielzoekers. Ik werk voor regio Utrecht en ik zet hier een steunpunt op met vrijwilligers.

V: Hoelang werkt u hier?

A: 3 maanden

V: Heeft u voor deze baan ook gewerkt in een soortgelijke richting?

A: Ik werk ook op het Landelijk Bureau van VluchtelingenWerk (voor het Internationaal Programma), dat doe ik naast dit werk, beide parttime. Dit deed ik al voordat ik als counselor begon in Utrecht.

V: Op welke manier heeft u te maken met de doelgroep?

A: Ik heb gesprekken over toekomst en terugkeer met ze.

V: Kunt u iets vertellen over de terugkeerprojecten bij Vluchtelingenwerk? Wat houden deze in?

A: Zie <http://www.vluchtelingenwerk.nl/wat-wij-doen/onze-projecten/projecten-terugkeer#> en <https://www.infoterugkeer.nl/projecten/Projectdetails/met-opgeheven-hoofd.aspx?cp=128&cs=61532&paging=true>

Dus 2 projecten, 1^e is Een Nieuw Hoofdstuk (zie achtergrondvragen) en 2^e is project voor praktisch advies en ondersteuning bij daadwerkelijke zelfstandige terugkeer.

V: Sinds wanneer bestaan deze projecten?

A: Sinds okt. 2015. Maar zijn voortgevloeid uit Blik op de Toekomst en Maatwerk, borduren daarop voort.

V: Waarom is Vluchtelingenwerk gestart met terugkeerprojecten?

A: Omdat Maatwerk failliet was en Blik liep alleen in sommige regio's. Er was dus een gat. Bovendien is het idee dat we onze cliënten niet willen laten vallen als er juridisch niets meer mogelijk is. Op deze manier kunnen we mensen in zicht houden en blijven begeleiden, ook als ze uitgeprocedeerd zijn (en terug willen).

V: Is er al een evaluatie geweest van deze projecten?

A: Nee

V: Wat vindt u van het Nederlandse terugkeerbeleid voor asielzoekers?

A: (Je bedoelt denk ik uitgeprocedeerde asielzoekers, want mensen die nog geen asiel aangevraagd hebben hoeven feitelijk nog niet terug te keren ;-)

Het is jammer dat er geen sluitend beleid. Dus sommige mensen zijn uitgeprocedeerd, maar ze kunnen echt niet terug. Buiten schuld word helaas bijna nooit afgegeven. Ook vind ik het kwalijk dat mensen die terug worden gestuurd (uit worden gezet), niet gemonitord worden, dus we weten niet hoe het verder met ze afloopt. Ik geloof in veel meer inzet om zelfstandige terugkeer met hulp (ook financieel), zodat iemand weer iets kan opbouwen.

V: Wat ziet u als belangrijke belemmeringen voor terugkeer in Nederland?

A: M.b.t. gedwongen terugkeer: mensen gaan in de weerstand als ze moeten, dus ze gaan ervandoor, ze weigeren, terugkeer krijgt een hele negatieve associatie. Kortom: gedwongen terugkeer, met dwang werkt voor velen niet.

M.b.t. zelfstandige terugkeer: Als organisaties voor zelfstandige terugkeer is het niet mogelijk om cliënten trajecten aan te bieden die bij hen passen. De subsidie is zo geregeld dat organisaties het gehele traject moeten kunnen aanbieden, van psycho-sociale counseling vooraf, naar gesprekken over terugkeer en in kaart brengen, naar voorbereiding/training, naar praktische en logistieke ondersteuning bij terugkeer, naar re-integratie in LVH. Kleinere organisaties kunnen dit nooit allemaal bieden en moeten zich in bochten wringen. De subsidie staat niet toe dat we bij elkaar 'stukjes' begeleiding inkopen, zoals een training bij Wereldwijd, of re-integratiebegeleiding door NGO's in LVH door Met Opgeheven Hoofd. Daarvoor zouden we dan direct weer een nieuwe projectaanvraag moeten doen. Dus de kwaliteit van zelfstandige terugkeerbegeleiding is minder dan dat het zou kunnen zijn, als we

cliënten echt trajecten op maat zouden kunnen aanbieden, door als zelfstandige terugkeerorganisaties samen te werken en krachten te bundelen.

V: Wat ziet u als ‘good practices’ voor terugkeer in Nederland?

A: Gedwongen terugkeer: Ik geloof dat DT&V echt pas op het laatst mensen met geweld dwingt om in het vliegtuig te stappen. Dat is in sommige andere landen anders.

Zelfstandige terugkeer: individuele begeleiding op maat door maatschappelijke organisaties in landen van herkomst. Behoorlijke financiële tegemoetkoming bij terugkeer is ook motivatie. Deze is lager in België (maar weer hoger in Frankrijk, voor zover ik weet).

V: Welke factoren zijn volgens u van invloed op de terugkeer van asielzoekers?

A: Gezondheid: gezonde mensen keren gemakkelijker terug. Besef dat LVH veilig is. Besef dat familie/achterblijvers niet negatief staan t.o.v. de terugkeer. Zekerheid dat iemand iets kan opbouwen weer in LVH (dus ook de financiële toelage draagt daaraan bij!). Mogelijkheden/beperkingen in NL. Gevoel dat mensen niet onder druk worden gezet (dit werkt echt averechts!)

V: Ziet u dat de leeftijd van een asielzoeker invloed heeft op de bereidheid om al dan niet terug te keren? Zo ja, in welke mate?

A: Nee dat niet. Verblijfsduur is wel een belangrijke factor denk ik.

V: Ziet u dat het geslacht van een asielzoeker invloed heeft op de bereidheid om al dan niet terug te keren? Zo ja, in welke mate?

A: Weet ik niet zeker. De meeste cliënten die ik spreek zijn mannen. Maar ik weet niet of dit komt omdat vrouwen makkelijker ‘uitzetbaar’ zijn en dus al weg zijn. Of dat veel vrouwen kinderen hebben en dat op een gezinslocatie wonen (die spreek ik niet). Ik vermoed wel dat mannen eerder terugkeren dan vrouwen.

V: Ziet u dat de verblijfsduur van een asielzoeker in Nederland invloed heeft op de bereidheid om al dan niet terug te keren? Zo ja, in welke mate?

Als mensen al heel lang in NL zijn (10 jaar of langer). Dan voelen mensen zich niet meer echt horen bij hun LVH. Ze hebben soms geen netwerk meer in LVH en totaal geen contact meer met mensen daar. Ook hebben ze soms een verouderd beeld van de situatie in het LVH. Dat maakt terugkeer erg lastig. Anderzijds, als mensen ouder worden willen ze toch wat opbouwen en niet langer als illegaal leven (zie gedeelte bij ‘leeftijd’).

V: Ziet u dat het bestaan van familie/goede vrienden van een asielzoeker in Nederland invloed heeft op de bereidheid om al dan niet terug te keren? Zo ja, in welke mate?

A: Bedoel je familie/vrienden in NL? Dat denk ik wel. Ik denk dat een goede relatie met familie in LVH zeker bevorderlijk werkt voor terugkeer. Anderzijds speelt schaamte echt een grote rol, dus als cliënt idee heeft dat mensen in LVH hem erop aankijken dat hij is teruggekomen zonder veel mee te brengen, of dat hij het niet heeft gered in Europa, dan zal hij vanwege die schaamte veel minder snel terugkeren. Vaak zijn mensen ook echt op weg gestuurd om geld te verdienen voor de familie, al het geld is bij elkaar gelegd en gespaard voor iemands reis. Dus dat de verwachtingen van de achterblijvers hoog zijn, is dan ook wel te begrijpen.

Het gaat hierbij om de terugkeervergoeding vanuit IOM onder de Herintegratieregeling Asielzoekers (HRT), wanneer een asielzoeker €1750 per volwassene kan krijgen als het land van herkomst op de HRT landenlijst staat.

V: Bent u bekend met de mogelijkheid van deze terugkeervergoeding?

A: Ja

V: Vindt u deze vergoeding een goed instrument?

A: Ja, dit werkt. Hoewel het soms net te weinig is om echt bedrijfje op te zetten.

V: Denkt u dat er bij een lager bedrag, eenzelfde vrijwillig terugkeerpercentage zou zijn?

A: Nee, lager

V: Denkt u dat er bij een hoger bedrag, eenzelfde vrijwillig terugkeerpercentage zou zijn?

A: Nee, hoger

V: In hoeverre heeft dit bedrag volgens u invloed op de bereidheid van een asielzoeker om terug te keren?

A: Mensen willen de zekerheid dat ze iets kunnen opbouwen. En dat ze uit Europa zijn teruggekomen met een stukje investering. Dus een aanzienlijk bedrag zorgt daarvoor.

V: Bent u van mening dat dit bedrag voor iedereen hetzelfde zou moeten zijn? Of dat dit individueel bepaald zou moeten worden op basis van individuele behoeften?

Oei, dat lijkt me moeilijk te realiseren, verschillende bedragen. Ik denk dat dit voor eenieder hetzelfde moet zijn, wellicht wel afgestemd op de valuta in het LVH, maar niet op iemands wensen.

V: Kunt u bepaalde casussen/ervaringen noemen waarbij de terugkeervergoeding (al dan niet) invloed gehad heeft op de beslissing van een individu om (al dan niet) terug te keren?

Tanzaniaan wilde een kapperszaakje openen. Heeft hij ook al jaren gehad in Tanzania. Hij woonde een jaar illegaal in NL. Voor hem biedt het geld genoeg mogelijkheden om dit te doen.

Sierra Leoner wil bedrijfje met koeien. Dan is bedrag vrij laag. Hij wil en kan niks anders. We hebben dus nog veel gesprekken met hem. Of hij gaat terugkeren weet ik niet. Want een van de obstakels die hij ziet is dat het bedrag te laag is om koeien en stukje land te kopen.

Bijlage 8 enquête Nederlands/Engels

Enquête uitgedeedeerde asielzoekers vrijwillige terugkeer/ Survey on voluntary return

Ik wil u vragen deze enquête in te vullen voor mijn opleiding. Ik doe onderzoek naar vrijwillige terugkeer. Uw gegevens zullen volledig anoniem worden behandeld en de antwoorden die u geeft zullen dus niet worden doorgegeven aan instanties of derden.

I would like to ask you to fill out this survey for my graduation at the University. I am doing research on voluntary return. Your details will be kept completely anonymous and the answers you give will not be passed on to authorities or third parties.

1. Wat is uw geslacht?/ Gender

- A. Man/ Male
- B. Vrouw/ Female

2. Wat is uw leeftijd?/ What is your age?

- A. < 18 jaar/ years
- B. 18 – 25
- C. 26 – 35
- D. 36 – 45
- E. 46 – 55
- F. 56 – 65
- G. 66 >

3. Wat is uw land van herkomst?/ What is your country of origin?

....

4. Hoelang verblijft u in Nederland?/ Until now, for how long have you been staying in the Netherlands?

- A. < 1 jaar
- B. 1 – 3 jaar
- C. 3 – 5 jaar
- D. 5- 10 jaar
- E. 10 >

5. Bent u van plan om vrijwillig terug te keren naar uw land van herkomst?/ Do you have plans on leaving the Netherlands voluntarily?

- A. Ja/ Yes
- B. Nee/ No
- C. Ik weet het nog niet/ I don't know yet

- 6. Heeft u familie of goede vrienden in Nederland?/ Do you have family or close friends in the Netherlands?**
A. Ja/ Yes
B. Nee/ No
- 7. Bent u bekend met de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM)?/ Are you familiar with the International Organization for Migration (IOM)?**
A. Ja/ Yes
B. Nee/ No
- 8. Zo ja, heeft u contact (gehad) met het IOM?/ If Yes, have you already been in touch with the IOM?**
A. Ja
B. Nee
- 9. Als u ervoor kiest om vrijwillig terug te keren, wat zou dan de belangrijkste reden hiervoor zijn?/ If you would decide to leave the Netherlands, what would be the reason for this?**
A. Ik heb familie in mijn land van herkomst/ Because of family in my country of origin.
B. Ik heb geen werk in Nederland/ Because I do not have a job in the Netherlands
C. Vanwege de financiële vergoeding die ik krijg/ Because of the cash assistance; the money I will get when i leave
D. Ik heb het niet naar mijn zin in Nederland/ I do not like it here in the Netherlands
E. Omdat ik geen verblijfsvergunning in Nederland heb/ Because I did not get a residence permit in the Netherland
F: Niet van toepassing/Does not apply
- 10. Als u nu vrijwillig zou terugkeren, is dat financieel mogelijk voor u?/ If you would leave the Netherlands voluntary, is that financially possible for you at the moment?**
A. Ja/ Yes
B. Nee/ No
C. Weet ik niet/ I don't know
- 11. Bent u op de hoogte van de financiële vergoeding die u kunt krijgen als u besluit vrijwillig te vertrekken?/ Are you aware of the financial allowance you can get when you decide to leave voluntarily to your country of origin?**
A. Ja/ Yes
B. Nee/ No

12. De maximale financiële vergoeding bedraagt momenteel €1750 euro per persoon, zou dit voor u voldoende zijn om te besluiten terug te keren?/ The maximum financial allowance amounts €1750 per person, would this be sufficient for you to decide whether to return voluntarily?

A. Ja/ Yes

B. Nee/ No

13. Welk bedrag zou u doen besluiten om vrijwillig terug te keren?/ Which amount of the cash assistance would make you decide to leave voluntary?

A. €500

B. €1750

C. €3000

D. €5000

E. €7000

F. €8000 of meer/ €8000 or more

F. Geen één bedrag zou mij doen besluiten om vrijwillig terug te keren. Een financiële vergoeding heeft geen enkele invloed op mijn beslissing om terug te keren naar mijn land van herkomst./ A cash assistance/ financial allowance does not affect my choice to leave the Netherlands.

Ik dank u hartelijk voor uw tijd en moeite om deze enquête in te vullen/ I thank you for your time and effort to complete this survey.

Bijlage 9 enquête Frans

Ne enquête pour les demandeurs d’asile finissant de plaider et leur retour volontaire

Je vous demande de remplir ce formulaire pour ma formation.

Je fais des recherches sur le retour volontaire.

Vos données seront traitées complètement anonymes et vos réponses ne seront pas transmis aux autres.

1. Quel est votre sexe ?

- A. masculin
- B. féminin

2. Quel est votre âge ?

- A. < 18 ans
- B. 18 – 25
- C. 26 – 35
- D. 36 – 45
- E. 46 – 55
- F. 56 – 65
- G. 66 > ans

3. Quel est votre pays d’origine ?

.....

4. Depuis combien de temps vous êtes aux Pays-Bas ?

- A. moins d’un an
- B. 1 – 3 ans
- D. 3 – 5 ans
- E. 5 – 10 ans
- F. plus de dix ans

5. Est- ce que vous avez l’intention de retourner volontairement à votre pays d’origine ?

- A. Oui
- B. Non
- C. je ne sais pas encore

6. Est- ce que vous avez de la famille ou des amis en Hollande ?

- A. oui
- B. non

7. Est- ce que vous êtes au courant de l’Organisation Internationale de Migration (IOM)?

- A. oui
- B. non

8. Si oui, vous avez (eu) du contact avec le IOM ?

- A. oui
- B. non

9. Si vous décidez de retourner volontairement à votre pays d'origine , quelle serait la raison la plus importante ?

- A. J'ai de la famille dans mon pays d'origine
- B. Je n'ai pas de travail aux Pays – Bas
- C. A cause du dédommagement financier
- D. ça ne me plait pas de vivre ici aux pays-Bas
- E. Inapplicable

10. Si vous partiriez volontairement à ce moment, c'est possible pour vous financièrement ?

- A. Oui
- B. Non
- C. je ne sais pas

11. Vous êtes au courant du dédommagement que vous recevrez quand vous décidez de partir volontairement

- A. Oui
- B. Non

12. le dédommagement financier à ce moment compte 1750,00 euros , ça suffit pour vous de retourner à votre pays d'origine ?

- A. Oui
- B. Non

13. Quel montant vous feriez décider de partir volontairement ?

- A. 500 euros
- B. 1750 euros
- C. 3000 euros
- D. 5000 euros
- E. plus de 5000 euros
- G. Aucun montant me ferait décider de partir volontairement. Un dédommagement financier n'a aucune influence sur ma décision de partir volontairement à mon pays d'origine

Je vous remercie cordialement de remplir ce formulaire !!!!!

Bijlage 10 SPSS syntax

* Encoding: UTF-8.

*syntax scriptie Marlous Cnossen

*Variabele bedrag dichotomiseren (0 = niet bereid, 1 = bereid voor een bedrag)

```
DATASET ACTIVATE DataSet1.
```

```
RECODE bedrag (7=0) (ELSE=1) INTO bereid_janee.
```

```
VARIABLE LABELS bereid_janee 'Bent u bereid voor welk bedrag ook vrijwillig terug te keren?'
```

```
EXECUTE.
```

*mensen selecteren die niet van plan zijn te vertrekken maar wel bereid voor een geldbedrag

```
IF ((vrijwillig=2 | vrijwillig=3) & bereid_janee=1) bereid_niet_van_plan=1.
```

```
EXECUTE.
```

```
RECODE bereid_niet_van_plan (SYSMIS=0).
```

```
EXECUTE.
```

*verklarende statistiek: welke variabelen hebben invloed op terugkeer?

```
LOGISTIC REGRESSION VARIABLES bereid_janee
```

```
  /METHOD=ENTER familie
```

```
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5)
```

```
  /PRINT=CI(95).
```

```
LOGISTIC REGRESSION VARIABLES bereid_janee
```

```
  /METHOD=ENTER Verblijfsduur
```

```
  /CONTRAST (Verblijfsduur)=Indicator
```

```
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5)
```

/PRINT=CI(95).

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES bereid_janee

/METHOD=ENTER Leeftijd

/CONTRAST (Leeftijd)=Indicator

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5)

/PRINT=CI(95).

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES bereid_janee

/METHOD=ENTER Geslacht

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5)

/PRINT=CI(95).

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES bereid_janee

/METHOD=ENTER IOM

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5)

/PRINT=CI(95).

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES bereid_janee

/METHOD=ENTER contact

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5)

/PRINT=CI(95).

LOGISTIC REGRESSION VARIABLES bereid_janee

/METHOD=ENTER hoogte

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5)

/PRINT=CI(95).

Bijlage 11 overzicht herkomstlanden respondenten

Herkomstland	Frequentie	Herkomstland	Frequentie
Afghanistan	6	Senegal	1
Albanië	2	Servië	2
Algerije	2	Sierra Leone	3
Angola	2	Soedan	2
Armenië	2	Somalië	5
Azerbeidjan	2	Sri Lanka	2
Bangladesh	2	Tanzania	2
Bosnië	3	Tunesië	2
Brazilië	1	Turkije	2
Burkino Faso	1	Zuid- Korea	1
Burundi	4		
Cambodja	1		
China	1		
Congo	1		
Costa Rica	1		
Cuba	1		
Dominicaanse Republiek	2		
Egypte	3		
Equador	1		
Eritrea	5		
Ethiopië	1		
Filippijnen	1		
Ghana	3		
Guinee	4		
India	1		
Indonesië	1		
Irak	4		
Iran	1		
Jamaica	1		
Joegoslavië	1		
Jordanië	1		
Kaapverdië	2		
Kameroen	1		
Kenia	1		
Korea	1		
Kosovo	1		
Libanon	2		
Libië	1		
Mali	1		
Marokko	2		
Moldavië	2		
Mongolië	4		
Nepal	2		
Nigeria	4		
Pakistan	1		